

Uz sākumlapu>Ģimenes lietas un mantojums>**Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības**

Vecāku atbildība – bērna aizgādība un saziņas tiesības

Vecāku atbildība nozīmē visas tiesības un pienākumus attiecībā pret bērnu un viņa mantu. Lai gan šim jēdzienam dažādās valstīs var būt atšķirīga nozīme, tas parasti ietver aizgādību un saskarsmes tiesības. Ja esat starptautisks pāris, kuram ir viens vai vairāki bērni, un jūs šķīraties, būs nepieciešams vienoties par aizgādības tiesību īstenošanu.

Kur sākt?

Kas ir aizgādība? Kas ir saskarsmes tiesības?

Kamēr vecāki dzīvo kopā, bērni parasti ir viņu kopīgā aizgādībā. Taču, ja vecāki šķir laulību vai šķiras, viņiem ir jālemj par to, kā šīs tiesības tiks īstenotas turpmāk.

Vecāki var nolemt, ka bērns pamīšus dzīvos pie katra no vecākiem, vai tikai pie viena no vecākiem. Ja bērns dzīvo tikai pie viena no vecākiem, otram vecākam parasti ir tiesības apmeklēt bērnu noteiktos laikos.

Aizgādības tiesības ietver arī citas tiesības un pienākumus, kas saistīti ar bērna izglītību un aprūpi, tai skaitā tiesības uzraudzīt bērnu un gādāt par viņa mantu. Vecāku atbildība pār bērnu parasti ir vecākiem, taču vecāku atbildību var nodot arī iestādei, kurai bērns ir uzticēts.

Kas lemj par aizgādību un saskarsmes tiesībām?

Vecāki šos jautājumus var izlemt, savstarpēji vienojoties. Mediators vai advokāts var palīdzēt vecākiem, kas nespēj panākt vienošanos. Lai atrastu mediatoru, apmeklējiet saiti šīs lapas lejasdaļā.

Ja vecāki nevar vienoties, viņiem var nākties vērsties tiesā. Tiesa var lemt, ka aizgādības tiesības ir abiem vecākiem (kopīga aizgādība) vai ka aizgādības tiesības ir vienam no vecākiem (atsevišķa aizgādība). Ja aizgādības tiesības ir tikai vienam no vecākiem, tiesa otram vecākam var piešķirt saskarsmes tiesības.

Starptautiska pāra gadījumā ES noteikumi paredz, kuras tiesas jurisdikcijā ir lietas izskatīšana. Lai atrastu kompetento tiesu, apmeklējiet saiti šīs lapas lejasdaļā.

Galvenais mērķis ir izvairīties no tā, ka katrs no vecākiem vērsas tiesā savā valstī un vienā un tajā pašā lietā tiek pieņemti divi nolēmumi. Pamatprincips ir tāds, ka kompetentā tiesa ir tiesa tajā valstī, kurā ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta.

Vai tiesas nolēmums būs izpildāms citā ES valstī?

Nolēmumu atzīšanas un izpildes mehānisms nodrošina, ka tiesas nolēmums pēc tā pieņemšanas tiek piemērots citās ES valstīs. Tas personām, kurām ir vecāku atbildība, atvieglo viņu tiesību īstenošanu.

Konkrēti, spriedums par saskarsmes tiesībām tiks atzīts citā ES dalībvalstī bez nepieciešamības veikt īpašas procesuālas darbības, tādējādi atbalstot attiecības starp bērnu un abiem vecākiem.

Kādi ES noteikumi ir piemērojami?

Noteikumi, kas attiecas uz pārrobežu lietām starp bērniem un viņu vecākiem, ir daļa no **Briseles IIa regulas**. Šie noteikumi ir vienādi piemērojami visiem bērniem neatkarīgi no tā, vai bērni dzimuši laulībā vai ārpus tās. Briseles IIa regula ir ES tiesu iestāžu sadarbības stūrkmens laulības lietās un vecāku atbildības lietās. Regula ir piemērojama kopš 2005. gada 1. marta visās ES valstīs, izņemot Dāniju.

Lai iegūtu sīkāku informāciju par konkrētu valsti, noklikšķiniet uz tās karodziņa.

Saites

[Kā atrast mediatoru](#)

[Kā atrast kompetento tiesu](#)

[Brošūra](#)

Lapa atjaunināta: 18/01/2019

Šo lapu uztur Eiropas Komisija. Informācija šajā tīmekļa vietnē nav uzskatāma par Eiropas Komisijas oficiālo nostāju. Komisija neuzņemas nekādu atbildību vai saistības attiecībā uz informāciju vai datiem, kas ietverti vai izmantoti šajā dokumentā. Autortiesību noteikumus Eiropas tīmekļa vietnēs lūdzu skatīt juridiskajā paziņojumā.

Vecāku atbildība - Beļģija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku vara ir juridisks mehānisms bērnu aizsardzībai un pārstāvībai, līdz bērni sasniedz pilngadību vai kļūst patstāvīgi. Vecāku vara aptver gan bērnu pašu, gan viņa mantu. Vecāku varas regulējums ir noteikts Civilt kodeksa (*Code Civil*) 371.–387. ter pantā un 203. pantā.

Vecāku varu automātiski īsteno bērna juridiskie vecāki, t. i., personas, kuras par tādām atzītas saskaņā ar likumu, balstoties uz paternitātes, maternitātes vai līdzmaternitātes saikni, kas izveidojusies uz asinsradniecības, adopcijas vai likuma pamata. Ja bioloģiskie vecāki saskaņā ar likumu netiek atzīti par juridiskajiem vecākiem, viņiem nav vecāku varas.

Bērni turpina atrasties tēva un mātes varā līdz savai pilngadībai (18 gadu vecumam) vai līdz tam, kad ir kļuvuši patstāvīgi. Vecāki ir atbildīgi par lēmumu pieņemšanu attiecībā uz bērna dzīves apstākļiem, uzturēšanu, veselību, uzraudzību, izglītošanu, apmācību un attīstību (Civilt kodeksa 203. pants).

Dažādās pilnvaras saistībā ar vecāku varu iedala šādi: vara pār bērnu pašu, bērna mantas pārvaldība un atsevišķas vecāku varas prerogātas. Varu pār bērnu pašu var sīkāk iedalīt “aizgādībā”, ko veido “dzīvošana” kopā ar bērnu (t. i., bērna aprūpe, uzraudzība un lēmumu pieņemšana par izglītību, kas saistīta ar bērna klātbūtni pie vecāka), un tiesībās uz izglītību, ko veido lēmumu pieņemšana saistībā ar bērna uzturēšanu, izglītību un apmācību. Attiecībā uz bērna mantas pārvaldību nošķir tiesības pārvaldīt bērna mantu un tiesības šo mantu tiesiski lietot. Īpašas prerogātas ir vecāku pilnvaras attiecībā uz bērna laulību, adopciju un patstāvību.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecāku varu pār nepilngadīgu bērnu pašu parasti kopīgi īsteno katrs no abiem bērna vecākiem. Neatkarīgi no tā, vai vecāki dzīvo kopā un vai ir laulībā, ja ir noteikta bērna izcelšanās no katra no vecākiem, viņi (katrs) kopīgi īsteno dažādās vecāku varas prerogātas (Civilt kodeksa 373. un 374. pants).

Ja bērna izcelšanās no tēva vai mātes nav noteikta vai ja kāds no vecākiem ir miris, prombūtnē vai nespēj paust savu gribu, otrs vecāks šo varu īsteno viens pats.

Attiecībā uz (labticīgām) trešām personām uzskata, ka ikviens no vecākiem, īstenojot kādu no vecāku varas darbībām vienpersoniski, rīkojas ar otra vecāka piekrišanu (Civilt kodeksa 373. pants).

Ja vecāki nevar vienoties par to, kā organizēt bērna dzīves apstākļus, vai par svarīgiem jautājumiem attiecībā uz bērna veselību, izglītību, apmācību un brīvo laiku, vai reliģiskiem vai filozofiskiem jautājumiem, kā arī tad, ja vienošanās šķietami neatbilst bērna interesēm, ģimenes lietu tiesa (*tribunal de la famille*) var noteikt, ka vecāku varu īsteno tikai viens no vecākiem.

Šādā gadījumā atbilstīgi noteiktajai kārtībai otrs vecāks saglabā: 1) tiesības uz pārraudzību, proti, tiesības tikt informētam par bērna situāciju un vērsties kompetentajā ģimenes lietu tiesā, ja viņš uzskata, ka otrs vecāks nav rīkojies bērna interesēs, un 2) saskarsmes tiesības. Šādu saskarsmi var liegt tikai tad, ja tam ir ļoti nopietns iemesls (Civilt kodeksa 374. pants).

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāku varu nevar īstenot ne tēvs, ne māte, bērnu nodod aizbildnībā (Civilt kodeksa 375. pants).

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Vispārīgā gadījumā vecāku kā laulāto atšķiršana vai laulības šķiršana neietekmē noteikumus par vecāku varas īstenošanu. Juridiskais princips paredz, ka katrs no abiem bērna vecākiem vecāku varu īsteno kopīgi (sk. 2. punktu). Tas nozīmē, ka katrs no viņiem īsteno un turpina īstenojot vecāku varas pilnvaras un ka neviens no vecākiem nevar pieņemt vienpersonisku lēmumu, kas liedz otram vecākam īstenot viņa prerogātas. Tādēļ vienam vecākam ir jāsaņem otra vecāka piekrišana, pretējā gadījumā rīkoties nedrīkst. Tomēr, piemēram, attiecībā uz bērna dzīves apstākļiem vecāks, pie kura bērns dzīvo, pienācīgi pieņem lēmumus par ikdienas režīmu, uzvedības normām utt.

Vecāki var vienoties par kārtību, kādā īsteno vecāku varu, ja vien tas ir bērna interesēs.

Pretējā gadījumā šis jautājums ir jānodod izlemšanai ģimenes lietu tiesai, kas var pieņemt lēmumu uzticēt vecāku varas īstenošanu tikai vienam no vecākiem (sk. 2. punktu).

Ir jāpieņem lēmums attiecībā uz bērna dzīves apstākļiem, par to, kurā vietā bērns tiek ierakstīts iedzīvotāju reģistrā, kā arī par kārtību, kādā vecāki sniedz ieguldījumu bērna uzturēšanā, izglītībā un apmācībā.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecākiem nav obligāti jāvēršas ģimenes lietu tiesā, viņi var noslēgt arī privātu vienošanos, atrisinot jautājumu par vecāku varu pār bērnu. Lai saņemtu palīdzību šajos jautājumos, vecāki jebkurā laikā, tostarp procesa laikā, var vērsties pie akreditēta un pienācīgi apmācīta mediators (jurista, notāra vai cita akreditēta mediators) (Tiesu kodeksa (*Code judiciaire*) 1730. pants).

Ja vecāki vēlas panākt, lai šis lēmums nepieciešamības gadījumā tiktu izpildīts, viņiem ar minēto vienošanos ir jāvēršas kompetentajā ģimenes lietu tiesā, kas izvērtēs, vai lēmums ir bērna interesēs.

Ja notiek laulības šķiršana laulības neatgriezeniskas iziršanas dēļ (sk. faktu lapu “Laulības šķiršana — Beļģija”), vecāki jebkurā minētā procesa stadijā var lūgt ģimenes lietu tiesu apstiprināt vienošanos par pagaidu pasākumiem attiecībā uz bērniem. Tiesnesis var atteikties apstiprināt šo vienošanos, ja tā ir pretrunā bērna interesēm.

Ja laulības šķiršana notiek uz abpusējas vienošanās pamata (sk. faktu lapu “Laulības šķiršana — Beļģija”), pusēm, noslēdzot vienošanos pirms laulības šķiršanas, ir jānorāda pasākumi attiecībā uz vecāku varu (vecāku varas īstenošana, saskarsmes tiesības, bērna mantas pārvaldība) un kārtība, kādā katrs no vecākiem gan laulības šķiršanas laikā, gan pēc tam sniedz ieguldījumu bērna uzturēšanā, izglītošanā, veselības aprūpē, apmācībā un attīstībā. Prokurors sniedz atzinumu, un ģimenes lietu tiesa var svītrot vai grozīt jebkuru noteikumu, kas ir pretējs nepilngadīgu bērnu interesēm. Ģimenes lietu tiesa šķir laulību un apstiprina vienošanos attiecībā uz nepilngadīgiem bērniem.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Kad tiek iesniegts pieteikums, tiesas sekretārs informē puses, ka tās var izmantot mediāciju, samierināšanu vai jebkuru citu veidu, kā izšķirt strīdu, savstarpēji vienojoties (Tiesu kodeksa 1253. ter panta 1. punkts). Turklāt tiesnesis jebkurā laikā var ieteikt pusēm izvērtēt, vai būtu iespējams īstenot samierināšanu vai mediāciju. Ja puses tam piekrīt, tiesnesis var atlikt lietas izskatīšanu, lai puses varētu izvērtēt, vai var panākt izlīgumu vai rast risinājumu mediācijas ceļā, vai arī to, vai lietu var nodot izskatīšanai mierlīgumu nodaļai (Tiesu kodeksa 1253. ter panta 3. punkts).

Ja puses panāk vienošanos, tiesa apstiprina šo vienošanos, ja vien tā nav nepārprotami pretrunā bērna interesēm (Tiesu kodeksa 1253. ter panta 2. punkts). Jebkura puse var arī ierosināt veikt mediāciju neatkarīgi no tiesvedības (Tiesu kodeksa 1730. pants). Saskaņā ar minētajiem nosacījumiem var apstiprināt arī vienošanos, ko panācis akreditēts mediators.

Visbeidzot, puses vienmēr var apspriesties ar ekspertiem (sociālajiem darbiniekiem, psihologiem, bērnu psihietriem), lai uzzinātu speciālistu viedokli, vai lūgt, lai eksperts tiktu iecelts tiesas procesā. Šajā procesā prokurors var lūgt sociālajiem dienestiem informāciju par bērniem un ģimenes lietu tiesa ņems vērā bērnu viedokli (Tiesu kodeksa 1253. ter panta 6. punkts).

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Ja vecāki nevienojas vai vienojas tikai daļēji vai ja vienošanās ir pretēja bērna interesēm, lēmumu par vecāku varas īstenošanu pieņem ģimenes lietu tiesa, ņemot vērā vecāku izteiktās vēlmes, kā arī bērna vēlēšanos, ja viņš ir pietiekami vecs, kā arī lietas situāciju un apstākļus. Jautājumi, kurus var iesniegt izskatīšanai tiesā, cita starpā ir šādi:

- vecāku varas kopīgas vai atsevišķas īstenošanas nosacījumi (sk. 2. punktu);
- kurā vietā bērns tiks reģistrēts iedzīvotāju reģistrā, t. i., kura būs viņa pastāvīgā dzīvesvieta (domicils);
- bērna dzīves apstākļu noteikšana (ja nav noslēgta vienošanās un ja vecāku atbildība ir kopīga, priekšroku dod vienlīdzīgu dzīves apstākļu noteikšanai, ja to lūdz vismaz viens no vecākiem; ja tas nav piemērotākais risinājums, var paredzēt ilgstošas dzīvošanas laikposmu vai citus formātus; ģimenes lietu tiesa ņems vērā bērna un vecāku īpašo situāciju un intereses);
- uzturīdzekļu noteikšana (katram no vecākiem, ciktāl viņš to spēj, ir jāsedz izmaksas par bērna dzīves apstākļu nodrošināšanu, kā arī par bērna uzturēšanu, veselības aprūpi, uzraudzību, izglītību un apmācību).

Iespējams, ģimenes lietu tiesai būs jāpieņem arī lēmums par bērna izglītību un apmācību. Puses var nodot izskatīšanai tiesā arī tādus specifiskus jautājumus kā, piemēram, atvaļinājuma laikposmu sadale starp vecākiem, konkrētu izmaksu sadale, pieteikšana skolā. Tas ir atkarīgs no katra konkrētā gadījuma.

8 Ja tiesa nolēmj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Tas, ka vienam no vecākiem ir piešķirta atsevišķa vecāku vara, nedod viņam vai viņai neierobežotas tiesības pieņemt lēmumus attiecībā uz bērnu. Ir jāņem vērā katrā konkrētajā gadījumā panāktās vienošanās. Turklāt (sk. 2. punktu) otrs vecāks saglabā tiesības uzraudzīt bērna audzināšanu.

Ja kopā ar bērnu tiek mainīta dzīvesvieta, neinformējot par to otru vecāku, tas var ietekmēt bērna dzīves apstākļus, saskarsmes tiesības utt. Šādā gadījumā puse, kura netika informēta vai nepiekrīt, var vērsties ģimenes lietu tiesā (Civilkodeksa 374. pants un 387. *bis* pants) vai — ārkārtas gadījumos un, ja tas ir absolūti nepieciešams, — pie pagaidu noregulējuma tiesneša (*judge des référés*) (Tiesu kodeksa 584. panta 4. punkts).

9 Ja tiesa nolēmj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

(Sk. 2. punktu.) Tas nozīmē, ka katrs no vecākiem īsteno un turpina īstenot vecāku varas pilnvaras ("aizgādību" pār bērnu, bērna tiesības uz izglītību, tiesības uz bērna mantas juridisku pārvaldību un izmantošanu) un ka neviens no vecākiem nevar pieņemt vienpersonisku lēmumu, kas liedz otram vecākam īstenot viņa/viņas prerogatīvas. Tādēļ vienam vecākam ir jāsaņem otra vecāka piekrišana, pretējā gadījumā rīkoties nedrīkst. Tomēr, piemēram, bērna "aizgādības" ietvaros vecāks, pie kura bērns dzīvo, pienācīgi lems par ikdienas režīmu, uzvedības normām utt. Attiecībā uz (labticīgām) trešām personām uzskata, ka ikviens no vecākiem, īstenojot vecāku varas darbības vienpersoniski, rīkojas ar otra vecāka piekrišanu (Civilkodeksa 373. pants).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Saskaņā ar Tiesu kodeksa 572. *bis* panta 4. punktu ģimenes lietu tiesa izskata pieteikumus par vecāku varu attiecībā uz nepilngadīgiem bērniem, par bērnu dzīves apstākļiem un saskarsmes tiesībām. Tas, kādi dokumenti ir jāpievieno pieteikumam, ir atkarīgs no celtās prasības.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Dažas lietas, kurās jurisdikcija ir ģimenes lietu tiesai, piemēram, lietas par vecāku varu, dzīves apstākļiem vai saskarsmes tiesībām, saskaņā ar likumu ir atzītas par steidzamām, un tās var ierosināt ar *inter partes* pieteikumu, pavēsti vai kopīgu pieteikumu. Šādās lietās tiek pieņemts pagaidu lēmums. Ja lietu ierosina ar pavēsti, termiņš ir vismaz divas dienas (Tiesu kodeksa 1035. panta 2. punkts). Citos gadījumos sākotnējai sēdei ir jānotiek ne vēlāk kā 15 dienās pēc tam, kad pieteikums tika iesniegts tiesas kancelejā (Tiesu kodeksa 1253. *ter* panta 4. punkta 2) apakšpunkts).

Visās lietās, kurās iesaistīti nepilngadīgi bērni, pusēm ir jāpiedalās personīgi ne vien sākotnējā sēdē, bet arī sēdēs, kurās tiek apspriesti ar bērniem saistīti jautājumi, kā arī sēdēs, kurās notiek mutvārdu paskaidrojumu uzklauššana (Tiesu kodeksa 1253. *ter* panta 2. punkta 1) un 2) apakšpunkts). Turklāt ikvienam nepilngadīgajam ir tiesības tikt uzklauštam saistībā ar attiecīgajiem jautājumiem par vecāku varu, bērna dzīves apstākļiem un saskarsmes tiesībām (Tiesu kodeksa 1004. panta 1. punkta 1) apakšpunkts).

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Šajā ziņā piemēro vispārējo tiesību aktu noteikumus (sk. faktu lapu "Juridiskā palīdzība — Beļģija").

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Ja laulību šķir uz abpusējas vienošanās pamata un puses ir vienojušās par vecāku varas īstenošanas kārtību, kā arī prokurors ir sniedzis atzinumu un ģimenes lietu tiesa ir apstiprinājusi minēto kārtību un šķīrusi laulību, būtībā nav pamata iesniegt pārsūdzību.

Citos gadījumos lēmumu par vecāku varu var pārsūdzēt noteiktā termiņā, kas parasti ir viens mēnesis. Šā termiņa skaitīšana sākas no dienas, kad ir nolasiņts vai paziņots spriedums (pārsūdzība tāda rīkojuma gadījumā, kas pieņemts pēc vienas puses pieteikuma). Dažkārt, lai pagarinātu minēto termiņu, sprieduma pasludināšanu aizkavē (piem., pēc prokurora pieprasījuma).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ģimenes lietu tiesa, kas ir nolēmusi, pēc kāda grafika bērnam ir jādzīvo pie katra no vecākiem, vai kas ir apstiprinājusi vecāka vai pat kādas trešās personas saskarsmes tiesības, vēlāk savam lēmumam var pievienot izpildes pasākumus (Civilkodeksa 387. *ter* panta 1. punkta 5) apakšpunkts). Tiesa nosaka šo pasākumu būtību un īstenošanas kārtību, ņemot vērā bērna intereses, kā arī, ja uzskata par nepieciešamu, ieceļ personas, kas ir pilnvarotas būt klāt, kad tiesas amatpersona izpilda lēmumu. Ģimenes lietu tiesa var noteikt periodisku soda maksājumu, lai nodrošinātu šā lēmuma ievērošanu.

15 Kas man jādara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Kopš 2005. gada 1. marta saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003 jeb regulu "Brisele IIa" visi dalībvalstīs (izņemot Dāniju) pieņemtie lēmumi, kas attiecas uz vecāku atbildību, principā tiek atzīti automātiski. Tomēr, izņemot lēmumus attiecībā uz saskarsmes tiesībām un nolaupīta bērna atgriešanu, izpildes mērķiem kā priekšnoteikumu pieņem, ka ģimenes lietu tiesā ir jābūt iesniegtam izpildes pieteikumam, par kuru tiks pieņemts pagaidu nolēmums. Šo vienkāršoto procedūru gan nepiemēro lēmumiem, kas pirms šā datuma pieņemti ārpus laulības šķiršanas procesiem. Šādā gadījumā būtu ieteicams ievērot parasto atzīšanas un izpildes procedūru.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Jebkura ieinteresētā persona var vērsties ģimenes lietu tiesā, lai panāktu ārvalstī pieņemta lēmuma neatzīšanu. Ģimenes lietu tiesa var apturēt procesu, ja attiecīgais lēmums ir pārsūdzēts tā izcelsmes valstī.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Beļģijas tiesas principā piemēro tiesību aktus, kas ir piemērojami bērna pastāvīgajā dzīvesvietā.

Tomēr bērna valstspiederības valsts tiesību aktus piemēro, ja tiesību akti, kas piemērojami pastāvīgajā dzīvesvietā, neļauj pienācīgi aizsargāt bērnu pašu vai viņa mantu. Beļģijas tiesību aktus piemēro, ja faktiski vai juridiski nav iespējams īstenot pasākumus, kas noteikti attiecīgajos ārvalsts tiesību aktos.

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Bulgārija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Bulgārijas tiesību aktos izmantotie juridiskie termini, kas apzīmē vecāku atbildību un aizgādību, ir „vecāku tiesības un pienākumi” un „vecāku tiesību īstenošana”. Šis jēdziens ietver visas vecāka tiesības un pienākumus attiecībā uz nepilngadīgiem bērniem.

Bulgārijas tiesību aktos izšķir nepilngadīgos līdz 14 gadu vecumam un nepilngadīgos vecumā no 14 līdz 18 gadiem. Vecāku tiesības tiek īstenotas attiecībā uz abu vecumu grupu bērniem.

Adopcijas gadījumā tiesības un pienākumi, kas attiecas uz adoptēto un viņa vai viņas pēcnācējiem, no vienas puses, un adoptētāju un viņa vai viņas radniekiem, no otras puses, ir tādi paši kā tuvāko asinsradnieku starpā, savukārt tiesības un pienākumi adoptētā attiecībā ar viņa vai viņas pēcnācējiem un viņu tuvākajiem asinsradniekiem ir atcelti.

Šķiršanās spriedumā tiesas pienākums ir lemt par vecāku tiesību īstenošanu, personiskajām attiecībām un laulībā dzimušo bērnu uzturēšanu, kā arī ģimenes mājokļa izmantošanu, ņemot vērā bērna intereses.

Tiesa izlemj, kuram laulātajam piešķirt vecāka tiesības, un nosaka veicamās darbības šo tiesību īstenošanai, bērna un viņa vecāku personiskajām attiecībām un bērna uzturēšanu. Izvēloties, kuram vecākam tiks uzticēta vecāku tiesību īstenošana, tiesa izvērtē visus apstākļus, ievērojot bērna intereses, un uzklausa vecākus un arī bērnu, ja bērns ir sasniedzis 10 gadu vecumu.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vispārējie noteikumi paredz, ka vecāku tiesības īsteno abi vecāki gan kopā, gan atsevišķi.

Likumā ir iekļauti īpaši noteikumi par vecvecāku tiesībām uzturēt saziņu ar bērnu.

Bērniem līdz pilngadības sasniegšanai ir pienākums dzīvot ar saviem vecākiem, ja vien būtisku iemeslu dēļ nav atļauts citādi. Ja šis pienākums nav ievērots, tiesa pēc vecāku pieprasījuma un bērna uzklaustīšanas — ja bērns ir sasniedzis 10 gadu vecumu — nosaka, ka bērnam ir jāatgriežas pie vecākiem.

Abi vecāki var pārstāvēt bērnu līdz 14 gadu vecumam vieni paši un piekrist tiesvedībai attiecībā uz bērniem no 14 līdz 18 gadu vecumam tikai viņu interesēs.

Pilngadību nesasnējušu bērnu nekustamo vai kustamo īpašumu, izņemot ātri bojājošos produktus, var atsavināt, apgrūtināt ar ķīlām vai vispār atbrīvoties no tā ar viņa pastāvīgās dzīvesvietas rajona tiesas atļauju tikai tad, ja tas ir nepieciešams vai acīmredzami nāk par labu bērnam. Dāvanas, atteikumi, aizdevumi un citas personas parādu galvojumi ar ķīlu, hipotēku vai garantiju, ko devis nepilngadīgs bērns, ir uzskatāmi par spēkā neesošiem.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāka uzvedība apdraud bērna personību, audzināšanu, veselību vai īpašumu, rajona tiesa pēc savas iniciatīvas vai pēc otra vecāka vai prokurora pieprasījuma veic atbilstošas darbības bērna interesēs, nepieciešamības gadījumā nodrošinot bērna pienācīgu izmitināšanu.

Tas tiek darīts arī tad, ja vecāks nespēj īstenot vecāku tiesības ilgstošas fiziskas vai garīgas slimības, ilgas prombūtnes vai citu objektīvu iemeslu dēļ.

Vecāku tiesības var atņemt šādos īpaši nopietnos gadījumos: vecāks ilgu laiku vai bez pamatota iemesla nerūpējas par bērnu un nemaksā uzturlīdzekļus vai ir ievietojis bērnu specializētā iestādē un nav izņēmis bērnu sešus mēnešus pēc datuma, kad tas ir bijis jāizdara.

Lieta par vecāku tiesību atņemšanu tiek izskatīta rajona tiesā pēc pašas tiesas iniciatīvas vai pēc otra vecāka vai prokurora pieprasījuma. Visos gadījumos, kad vecāku tiesības tiek ierobežotas vai atņemtas, tiesa lemj arī par pasākumiem saistībā ar bērna un vecāku personiskajām attiecībām.

Tiesa var atjaunot vecāku tiesības, ja apstākļi mainās vai to pieprasa vecāks.

Tiesa pēc savas iniciatīvas informē vecāka dzīvesvietas pašvaldību par vecāku tiesību atņemšanu vai atjaunošanu, lai nepilngadīgajiem vecumā no 14 līdz 18 gadiem ieceltu aizgādni un bērniem līdz 14 gadu vecumam ieceltu aizbildni.

Tiesa pēc Sociālās labklājības direktora pieprasījuma var izdot rīkojumu par bērna izmitināšanu ārpus ģimenes, ja viņa vecāki ir miruši, nezināmi, zaudējuši vecāku tiesības, īsteno ierobežotas vecāku tiesības vai ilgu laiku nerūpējas pār bērnu objektīvu iemeslu dēļ vai bez pamatota iemesla, ja bērns cieš no vardarbības ģimenē un pastāv nopietni draudi viņa fiziskajai, garīgajai, morālajai, intelektuālajai un sociālajai attīstībai. Bērnu ievieto sociālajā iestādē vai audžuģimenē, tostarp gadījumos saskaņā ar Hāgas 1996. gada Konvencijas par bērnu aizsardzību 11. pantu.

Tiesa var norīkot bērna izmitināšanu pie radniekiem, audžuģimenē vai specializētā iestādē. Gaidot tiesas rīkojumu, Sociālās labklājības direktorāts, kura rajonā ir bērna pašreizējās dzīvesvietas adrese, administratīvās procedūras ietvaros nodrošina bērna pagaidu izmitināšanu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja kopā dzīvojoši vecāki nespēj vienoties par vecāku tiesībām, strīdu izskata rajona tiesā, kurā tiek uzklausti vecāki un nepieciešamības gadījumā arī bērns. Tiesas spriedumu var pārsūdzēt saskaņā ar vispārējiem noteikumiem.

Ja vecāki nedzīvo kopā un nevar vienoties par to, kurš uzņemsies aizgādību par bērnu, strīdu izskata bērna pastāvīgās dzīvesvietas rajona tiesā, uzklausot bērnu, ja viņš ir sasniedzis 10 gadu vecumu. Tiesas spriedumu var pārsūdzēt saskaņā ar vispārējiem noteikumiem.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāki var noslēgt ārpusvietas vienošanās par vecāku tiesību piešķiršanu un īstenošanu un vienoties par saziņu ar vecāku, kuram nav vecāku tiesības, taču šīs vienošanās nav juridiski saistošas. Neatkarīgi no tā, vai ir noslēgta ārpusvietas vienošanās, jebkurš no vecākiem var iesniegt tiesā lietu par vecāku tiesībām vai saziņu ar bērnu, un tiesa nosaka, kā tiek īstenotas vecāku tiesības no tā brīža, neņemot vērā ārpusvietas vienošanos. Tāds pats tiesiskais regulējums ir arī attiecībā uz bērna saziņu ar vecāku, kuram nav aizgādības tiesību un kurš nedzīvo ar bērnu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpusvietas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Saskaņā ar Mediācijas likumu ģimenes strīdus ir iespējams samierināt, taču panāktā vienošanās par vecāku tiesībām iegūst juridisku spēku tikai pēc tam, kad to saskaņā ar Civilprocesa kodeksu ir apstiprinājusi tiesa.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesnesis var izlemt jebkuru tiesā iesniegto jautājumu, tostarp noteikt bērna pastāvīgo dzīvesvietu, izlemt, kuram vecākam piešķirt vecāku tiesības, noteikt kārtību attiecībā uz bērna saziņu ar otru vecāku, vecāka tiesības apciemot bērnu vai piekļūt bērnam, noteikt pienākumu maksāt uzturlīdzekļus par bērnu, izvēlēties skolu, bērna vārdu u. c. Lūdzam skatīt atbildes uz 3. un 4. jautājumu.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Parasti lēmumus par bērna ikdienas dzīvi, tostarp, piemēram, skolas izvēli, pieņem vecāks, kurš īsteno vecāku tiesības. Ir daži gadījumi, kad ir nepieciešama abu vecāku piekrišana, piemēram, kad tiek izsniegti bērna personu apliecinoši dokumenti vai bērns pamet valsti neatkarīgi no ceļošanas mērķa, tostarp dodoties ceļojumā.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Ja vecāki nedzīvo kopā, tiesas pienākums ir izdot rīkojumu par to, kuram vecākam tiek piešķirtas vecāku tiesības un kā tiek uzturēta saziņa ar otru vecāku.

Neņemot vērā iepriekš minēto, tiesas vienošanās neietver nekādus ierobežojumus vecāku starpā par plašākiem nosacījumiem attiecībā uz bērna saziņu ar

otru vecāku, pārsniedzot ierasto praksi. Kā noteikts tiesu praksē un puses parasti pieņem laulības lietās, ierastā vienošanās attiecībā uz bērna laika pavadīšanu ar otru vecāku ir divas vai vairākas brīvdienas mēnesī un noteikts nedēļu skaits brīvlaikā.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Kompetentā tiesa ir atbildētāja pastāvīgās dzīvesvietas rajona tiesa. Ja pieteikums ir saistīts ar bērna uzturēšanas prasību, prasītājs var iesniegt pieteikumu arī savas pastāvīgās dzīvesvietas rajona tiesā.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paštrinātā kārtībā?

Lietās par vecāku tiesībām tiek ievēroti vispārējie procesuālie noteikumi.

Ja jautājumu izskata šķiršanās lietas ietvaros, vecāki var pieprasīt tiesai noteikt pagaidu pasākumus vecāku tiesību īstenošanai attiecībā uz bērnu un nosacījumus bērna saziņai ar otru vecāku.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Puses attiecīgajā lietā var saņemt juridisku palīdzību atbilstoši juridiskās palīdzības nodrošināšanas vispārējiem noteikumiem saskaņā ar Juridiskās palīdzības likumu.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Rajona tiesas pabeigtās lietas var pārsūdzēt apgabaltiesā divas nedēļas pēc nolēmuma kopijas saņemšanas saskaņā ar vispārīgajiem noteikumiem.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Tiesas spriedumus izpilda saskaņā ar Civilprocesa kodeksu. Tajā ir ietverti skaidri noteikumi par pienākumu izpildīt noteiktas darbības vai atteikties no tām un nodot bērnu. Spriedumu izpilda pieteikuma iesniedzēja izvēlēts valsts vai privāts tiesu izpildītājs.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Piemērojamie tiesību akti ir Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un Civilprocesa kodeksa (spēkā no 2007. gada 24. jūlija) 621. pants.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Piemērojamie tiesību akti ir Padomes 2003. gada 27. novembra Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un Civilprocesa kodeksa (spēkā no 2007. gada 24. jūlija) 622. pants.

Vispārējā jurisdikcija ir otras puses pastāvīgās dzīvesvietas rajona tiesai vai, ja tās pastāvīgā dzīvesvieta nav Bulgārijā, attiecīgās puses pastāvīgās dzīvesvietas rajona tiesai, vai, ja attiecīgās puses pastāvīgā dzīvesvieta nav Bulgārijā, Sofijas pilsētas tiesai.

Pieteikumu ārvalstu tiesas izdota sprieduma vai citas ārvalstu iestādes lēmuma atzīšanai un izpildei par vecāku tiesību īstenošanu vai vecāku tiesību atjaunošanu nelikumīgas bērna aizvešanas gadījumā saskaņā ar 1980. gada Eiropas Konvenciju par nolēmumu atzīšanu un izpildi par bērnu aizbildnību un bērnu aizbildnības atjaunošanu, kas parakstīta 1980. gada 20. maijā (ratificēta ar likumu, Valsts Vēstnesis (VV) Nr. 21, 2003. gads (VV Nr. 104, 2003. gads) (Luksemburgas konvencija), iesniedz Sofijas pilsētas tiesā. Tiesa organizē atklātu sēdi, kurā piedalās Tieslietu ministrija vai pieteikuma iesniedzējs, ārvalstu spriedumā vai lēmumā iesaistītās puses un prokurors. Tiesa uzklausa bērnu, ja to pieprasa tās pašvaldības Sociālās labklājības direktorāts, kurā ir deklarēta bērna dzīvesvieta. Ārvalstu sprieduma vai lēmuma atzīšanas un izpildes procedūru aptur šādos gadījumos: tiesā tiek izskatīta lieta par strīda būtību un šī lieta ir uzsākta pēc procedūras valstī, kurā ir izdots attiecīgais spriedums vai lēmums. Tāda pati procedūra ir piemērojama, ja cits spriedums vai lēmums par vecāku tiesību īstenošanu ir atzīšanas procesā un/vai to izpilda Bulgārijas tiesas. Attiecīgā tiesa tiek nekavējoties informēta, un tiesnesim par to jālemlj mēneša laikā pēc paziņojuma saņemšanas.

Tiesas spriedums ir jāizdod mēneša laikā pēc pieteikuma iesniegšanas datuma. To var pārsūdzēt Sofijas Apelācijas tiesā, kuras spriedums ir galējs. Procedūra attiecas arī uz pieteikumiem par tādu nolēmumu atzīšanu un izpildi, kas izdoti pēc bērna aizvešanas, ja nolēmumā ir konstatēts, ka aizvešana ir nelikumīga. Ja nolēmums ir izdots citā valstī, kas ir Luksemburgas konvencijas dalībvalsts, tā atzīšana un izpilde tiek atteikta saskaņā ar 8. un 9. pantu, ja ir izpildīti Konvencijas 10. panta 1. punktā minētie nosacījumi, un ir pieņemams tikai tiktāl, ciktāl tas ir izpildāms valstī, kurā tas ir apstiprināts. Tāda pati procedūra ir piemērojama lietās saskaņā ar Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamajiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību vecāku pienākumu un bērna aizsardzības pasākumu jautājumā.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Vecāku un bērna savstarpējās attiecības regulē viņu pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību akti. Ja vecākiem un bērnam nav kopējas pastāvīgās dzīvesvietas, viņu attiecības regulē tās valsts tiesību akti, kurā ir deklarēta bērna pastāvīgā dzīvesvieta vai kuras pilsonis viņš ir, atkarībā no tā, kuri ir labvēlīgāki bērnam. Aizgādības un aizbildnības jautājumus regulē tās valsts tiesību akti, kurā ir deklarēta aizgādībā vai aizbildnībā esošas personas pastāvīgā dzīvesvieta. Aizgādībā vai aizbildnībā esošas personas un aizgādņa vai aizbildņa savstarpējās attiecības regulē tiesību akti, kas ir piemērojami, kad persona tiek nodota aizgādībā vai aizbildnībā.

Lapa atjaunināta: 17/10/2016

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Čehija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Termins "vecāku atbildība" ir ietverts Civilkodeksā (Likums Nr. 89/2012). Termins ietver vecāku tiesību un pienākumu kopumu, ko veido:

bērna aprūpe, tostarp īpaši rūpes par bērna veselību un fizisko, emocionālo, intelektuālo un tikumisko attīstību;

bērna aizsardzība;

personiskas saskarsmes ar bērnu uzturēšana;

bērna audzināšanas un izglītības nodrošināšana;

bērna dzīvesvietas noteikšana;

bērna pārstāvība un viņa mantas pārvaldība.

Vecāku atbildība iestājas līdz ar bērna piedzimšanu un izbeidzas, tiklīdz bērns iegūst pilnīgu tiesībspēju un rīcībspēju. Vecāku atbildības īstenošanas ilgumu un apmēru var mainīt tikai tiesa. Vecāku atbildību vecāki īsteno, ievērojot bērna intereses. Pirms lēmuma, kas ietekmē bērna intereses, pieņemšanas vecāki informē bērnu par visu, kas vajadzīgs, lai bērns var pieņemt savu viedokli konkrētajā jautājumā un pateikt to saviem vecākiem; šis nosacījums neattiecas uz gadījumiem, kad bērns nespēj pareizi uztvert informāciju vai nespēj pieņemt savu viedokli, vai nespēj informēt vecākus par savu viedokli. Vecāki veita īpašu uzmanību bērna viedoklim un ņem to vērā lēmuma pieņemšanā. Vecāku atbildību par bērnu vecāki īsteno tādā veidā un apmērā, kas atbilst bērna attīstības līmenim. Pieņemot lēmumu par bērna izglītību vai nodarbinātību, vecāki ņem vērā bērna viedokli, spējas un talantu.

Kamēr bērnam nav tiesībspējas un rīcībspējas, viņa vecākiem ir tiesības audzināt bērnu, izmantojot viņa spējām, kas aizvien pilnveidojas, piemērotus izglītības pasākumus, kā arī piemērojot ierobežojumus, kuru nolūks ir aizsargāt bērna tikumību, veselību un tiesības, kā arī citu personu tiesības un sabiedrisko kārtību. Bērnam jāievēro šie pasākumi. Izglītības resursus var izmantot tikai tādā veidā un apmērā, kas ir piemērots apstākļiem, neapdraud bērna veselību vai attīstību un neaizskar bērna cilvēcisko pašcieņu.

Nepilngadīgas personas, kurām nav pilnīgas tiesībspējas un rīcībspējas, var veikt juridiskas darbības atbilstīgi sava vecuma intelektuālajam un personības briedumam. Vecākiem ir pienākums un tiesības pārstāvēt bērnu tiesvedībā, kurā bērnam nav juridiskas kompetences. Vecāki pārstāv bērnu kopīgi, tomēr katrs no tiem var rīkoties atsevišķi; ja viens no vecākiem vienpersoniski rīkojas jautājumā, kas skar bērnu, attiecībā pret trešo personu labticīgā nolūkā, uzskata, ka viņš rīkojas ar otra vecāka piekrišanu. Vecāks nevar pārstāvēt bērna intereses, ja tas var radīt interešu konfliktu starp viņu un bērnu vai starp bērniem, kuriem ir vieni un tie paši vecāki. Šādos gadījumos tiesa ieceļ bērnam aizbildni. Ja vecāki nevar vienoties, kurš no tiem pārstāvēs bērnu tiesvedībā, tiesa lemj — pēc lūguma, ko iesniedzis viens no vecākiem, kurš no vecākiem un kādā veidā var likumīgi rīkoties bērna vārdā.

Vecākiem ir pienākums un tiesības uzturēt un ar pienācīgu rūpību pārvaldīt bērna mantu. Vecākiem jānodrošina droša to līdzekļu pārvaldība, kurus var uzskatīt par tādām, kas nav vajadzīgi, lai segtu izdevumus, kas saistīti ar bērna mantu. Tiesvedībā, kas attiecas uz atsevišķām bērna mantas daļām, vecāki rīkojas kā bērna pārstāvji; vecāks nevar pārstāvēt bērnu, ja tas var radīt interešu konfliktu starp viņu un bērnu vai starp bērniem, kuriem ir vieni un tie paši vecāki. Šādā gadījumā tiesa ieceļ bērnam aizbildni. Ja kāds no vecākiem neievēro pienākumu pienācīgi rūpēties par bērna mantu, viņš solidāri atsevišķi atlīdzina bērnam nodarītos zaudējumus. Ja vecāki nevar vienoties par būtiskiem jautājumiem, kas saistīti ar bērna mantas pārvaldību, tos izlemj tiesa pēc lūguma, ko iesniedzis viens no vecākiem. Vecākiem jāsaņem tiesas apstiprinājums attiecībā uz juridiskām darbībām, kas skar esošo vai turpmāko bērna mantu vai tās daļas, ja vien tās nav kopīgas, vai pat tad, ja mantai nav nozīmīgas vērtības.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecāku atbildības īstenošana ir abu vecāku pienākums. Vecāku atbildību īsteno katrs no vecākiem, ja vien attiecīgajam vecākam nav atņemtas aprūpes tiesības. Nav būtiski, vai bērna vecāki ir precējušies vai nē, un, vai bērns ir dzimis laulībā vai ārpus laulībā.

Vecāku atbildību vecāki īsteno, savstarpēji vienojoties. Ja kavēšanās lēmuma pieņemšanā par jautājumu, kas attiecas uz bērnu, var radīt nelabvēlīgu ietekmi, viens no vecākiem var pieņemt lēmumu, vai vienpersoniski dot piekrišanu; tomēr šā vecāka pienākums ir nekavējoties informēt otru vecāku par šo situāciju. Ja viens no vecākiem rīkojas vienpersoniski jautājumā, kas skar bērnu, attiecībā pret trešo personu labticīgā nolūkā, uzskata, ka viņš rīkojas ar otra vecāka piekrišanu. Ja vecāki nespēj vienoties jautājumā, kas ir būtisks bērnam, jo īpaši attiecībā uz viņa interesēm, šo jautājumu izlemj tiesa pēc iesnieguma, ko iesniedzis viens no vecākiem; tas attiecas arī uz gadījumu, kad viens no vecākiem ir liedzis otram vecākam pieņemt lēmumu par jautājumu, kas ir būtisks bērnam. Par būtiskiem jautājumiem jo īpaši uzskata dzīvesvietas noteikšanu un bērna izglītības vai nodarbinātības izvēli, bet ne jautājumus par parastām medicīnām un līdzīgām procedūrām.

Tiesa var lemt par vecāku atbildības īstenošanas pārtraukšanu, ja vecākiem ir liegts īstenojot vecāku atbildību nopietnu apstākļu dēļ un ja var uzskatīt, ka tas ir vajadzīgs bērna interesēs. Ja viens no vecākiem īsteno vecāku atbildību neatbilstīgi, un atbilstīga īstenošana ir bērna interesēs, tiesa var ierobežot vecāku atbildību attiecīgajam vecākam, vai ierobežot tās īstenošanu, vienlaikus nosakot šāda ierobežojuma apjomu. Ja viens no vecākiem ļaunprātīgi izmanto vecāku atbildību vai neīsteno vecāku atbildību, vai īsteno to nevēlīgi, tiesa var atņemt šim vecākam vecāku tiesības. Ja viens no vecākiem ir tīši izdarījis noziegumu pret savu bērnu vai izmantojis savu bērnu, kurš nav saucams pie kriminālatbildības, lai izdarītu noziegumu, tiesa novērtē, vai ir pamats atņemt šim vecākam vecāku tiesības.

Ja viens no vecākiem ir miris vai nav zināms vai ja vienam no vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības vai pārtraukta vecāku atbildības īstenošana, vecāku atbildību īsteno otrs vecāks; tas attiecas arī uz gadījumu, kad vienam no vecākiem vecāku atbildība vai tās īstenošana ir ierobežota. Ja nevienam no vecākiem nav pilnīga vecāku atbildība, ja vecāku atbildības īstenošana ir pārtraukta abiem vecākiem un ja vecāku atbildība ir ierobežota vienā no norādītajiem veidiem, bet katram vecākam atšķirīgi, tiesa ieceļ bērnam aizbildni, kuram tiek piešķirtas vecāku tiesības un pienākumi vai kurš īsteno šos pienākumus vai tiesības vecāku vietā. Ja vecāku atbildība vai tās īstenošana ir ierobežota, tiesa ieceļ bērnam aizbildni.

Ja bērns ir adoptēts, tiesības un pienākumi, ko ietver vecāku atbildība, tiek nodoti adoptētājam tiklīdz stājas spēkā juridiskais lēmums par adopciju.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja tiesa nolemj ierobežot vecāka tiesībspēju un rīcībspēju, tā lemj arī par viņa vecāku atbildību. Vecāku atbildība, ko īsteno nepilngadīga persona, kas ir viens no vecākiem un kas vēl nav ieguvusi pilnīgu tiesībspēju un rīcībspēju, pamatojoties uz deklarāciju vai laulību, tiek pārtraukta līdz brīdim, kamēr šī persona nav ieguvusi pilnīgu tiesībspēju un rīcībspēju; tas neattiecas uz bērna aprūpes pienākumu un tiesību īstenošanu, ja vien tiesa attiecībā uz šo personu, kas ir viens no vecākiem, nenolemj, ka šo pienākumu un tiesību īstenošana tiek pārtraukta līdz brīdim, kamēr šī persona iegūst pilnīgu tiesībspēju un rīcībspēju. Vecāku atbildība, ko īsteno viens no vecākiem, kuram ir ierobežota tiesībspēja un rīcībspēja šajā jomā, tiek pārtraukta uz laiku, kamēr ir spēkā šis ierobežojums, ja vien tiesa nenolemj, ka šim vecākam, ņemot vērā viņa personu, saglabā bērna aprūpes pienākumu un tiesības un tiesības uz personisku saskarsmi ar bērnu.

Ja nav vecāku, kuri pilnībā īstenojot vecāku atbildību par savu bērnu, tiesa ieceļ bērnam aizbildni. Aizbildnis attiecībā pret bērnu uzņemas visus vecāku pienākumus un tiesības, tomēr tam nav atbalsta nodrošināšanas un uzturēšanas saistību pret bērnu. Izņēmuma gadījumos var noteikt citus pienākumus un tiesības, ņemot vērā aizbildņa personisko situāciju vai bērna situāciju, kā arī iemeslu, kādēļ vecāki nepilda visus pienākumus un tiesības. Aizbildnim jābūt pilnībā tiesībspējīgam un rīcībspējīgam, un viņa dzīvesveidam jābūt tādām, kas garantē, ka viņš spēj pienācīgi pildīt aizbildņa pienākumu. Tiesa var arī iecelt par aizbildņiem divas personas, kuras parasti ir laulātie. Ja tas nav pretrunā bērna interesēm, tiesa var iecelt par aizbildni personu, ko izraudzījis viens no vecākiem. Pretējā gadījumā tiesa ieceļ par aizbildni bērna radnieku vai bērnam vai viņa ģimenei tuvu personu, ja vien kāds no vecākiem nav skaidri iebildis pret šādu personu. Ja šādas personas nav, tiesa ieceļ par aizbildni citu piemērotu personu. Ja nav fiziskas personas, ko var iecelt par bērna aizbildni, tiesa par aizbildni ieceļ bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības iestādi līdz brīdim, kamēr tiesa ieceļ citu aizbildni vai kāda persona piekrīt uzņemties aizbildņa pienākumu. Aizbildnis ir pakļauts tiesas uzraudzībai. Aizbildnis sagatavo mantas sarakstu, sākot pienākumu izpildi un pabeidzot pienākumu izpildi. Aizbildnis sistemātiski iesniedz tiesai ziņojumus par bērnu, bērna attīstību un rēķinus par bērna mantas uzturēšanu. Visus aizbildņa lēmumus par jebkādiem citiem jautājumiem apstiprina tiesa.

Otra iespēja ir ievietot bērnu audžuģimenē. Izmitināšana audžuģimenē ir citas personas bērna aprūpe; tomēr tā nenozīmē citas personas bērna pieņemšanu par savu bērnu, kā tas ir adopcijas gadījumā. Audzinot bērnu, audžuvečāks īsteno vecāku pienākumus un tiesības saprātīgā apmērā. Audžuvečāka pienākums un tiesības ir lemt tikai par ikdienišķiem jautājumiem, kas attiecas uz bērnu, pārstāvēt bērnu šajos jautājumos un uzturēt bērna mantu; nopietnos jautājumos attiecībā uz bērnu audžuvečāka pienākums ir informēt bērna vecākus. Ja apstākļi to pieprasa, tiesa nosaka audžuvečākam papildu pienākumus un tiesības. Bērna vecāki patur savas tiesības un pienākumus, ko ietver vecāku atbildība, tostarp tiesības uz personisku un regulāru saskarsmi un tiesības saņemt informāciju par bērnu, izņemot pienākumus un tiesības, kas juridiski nodotas audžuvečākam, ja vien tiesa īpašu apsvērumu dēļ nav nolēmusi citādi. Audžuvečākam nav jāpilda atbalsta nodrošināšanas un uzturēšanas pienākums pret bērnu.

Audžuvečāks nodrošina pienācīgu aprūpi, viņam jābūt Čehijas Republikas pastāvīgajam iedzīvotājam un jāpiekrīt bērna ievietošanai viņa audžuģimenē.

Parasti audžuvečāks ir radnieks, bet tā var būt arī cita persona, kuru bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības iestāde ir izraudzījusies kā audžuvečāku (šim nolūkam reģionālā tiesa saglabā pierādījumus par pieteikuma iesniedzējiem, kuri ir piemēroti audžuvečāku pienākuma pildīšanai). Tiesa var ievietot bērnu

audžuģimenē īslaicīgi (piemēram, kamēr kāds no vecākiem uzturas ārstniecības iestādē), kā arī uz nenoteiktu laiku. Tādējādi audžuģimene var novērst problēmu ģimenē vai nodrošina aprūpi vidē, kas ir alternatīva ģimenes videi. Lai samazinātu bērnu skaitu bērnu namos vai līdzīgās iestādēs, audžuģimenei ir dodama priekšroka attiecībā pret institucionālo aprūpi. Audžuvecāks saņem valsts pabalstus par bērna aprūpi (piemēram, pabalsts maksājumiem par bērna vajadzībām, pabalsts izbeidzot aprūpi audžuģimenē, audžuvecāka atalgojums u. c.).

Civilkodeksā plašāk reglamentēta bērna aizgādības nodošana citai personai, ja neviens no vecākiem vai aizbildnis nevar personiski uzņemt bērna aprūpi. Šāda aizgādība nav alternatīva ievietošanai audžuģimenē vai aprūpei, kas jānodrošina pirms adopcijas. Tai ir priekšroka attiecībā pret bērna institucionālo aprūpi. Aizgādānis nodrošina pienācīgu aprūpi, viņam jābūt Čehijas Republikas pastāvīgajam iedzīvotājam un jāpiekrīt bērna nodošanai viņa personiskajā aprūpē. Aizgādņa pienākumus un tiesības nosaka tiesa; pretējā gadījumā atbilstīgi piemēro tiesību aktus, kas attiecas uz aprūpi audžuģimenē.

Vecāki kā likumiskie pārstāvji var — rīkojoties bērna vietā, ja vien tie nav jautājumi par personas statusu — parakstīt pārstāvības nolīgumu ar personu, kurai ir speciālas zināšanas, vai, piemēram, citu piemērotu personu. Ja bērns paraksta nolīgumu par pārstāvību, tas neietekmē vecāku kā bērna likumisko pārstāvju statusu. Ja likumiskais pārstāvis un līgumiskais pārstāvis nevar vienoties, lēmumu pieņem tiesa bērna interesēs.

Ja bērna audzināšana vai viņa fiziskais, intelektuālais un garīgais stāvoklis un viņa pienācīga attīstība ir apdraudēta vai traucēta tādā mērā, ka tas ir pretrunā bērna interesēm, un/vai gadījumā, kad ir nopietni iemesli, kādēļ vecāki nevar nodrošināt bērna audzināšanu, tiesa var pieņemt nolēmumu par institucionālo aprūpi kā nepieciešamu pasākumu. Tiesa šādi rīkojas jo īpaši tajos gadījumos, kad iepriekš veiktie pasākumi nav nodrošinājuši tiesisko aizsardzību. Šādi rīkojoties, tiesa vienmēr apsver, vai ir piemēroti dot priekšroku bērna nodošanai fiziskas personas aprūpē. Institucionālo aprūpi var noteikt uz laiku līdz trīs gadiem, bet šo termiņu var pagarināt (atkārtoti), ja joprojām ir iemesli noteikt institucionālo aprūpi (vienmēr ne ilgāk par trim gadiem). Ja vairs nav iemeslu, kuru dēļ tika noteikta institucionālā aprūpe, vai ja ir iespējams nodrošināt bērna aprūpi, kas nav institucionālā aprūpe, tiesa nekavējoties atceļ lēmumu par institucionālo aprūpi un vienlaikus lemj, kam turpmāk bērnu uzticēt, ņemot vērā šos apstākļus.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Lēmums par bērna aprūpi ir būtisks nosacījums, ja bērna vecāku laulība tiek šķirta. Pieņemot lēmumu, tiesa ņem vērā bērna intereses; tiesa atkāpjas no prasības par vecāku abpusēju vienošanos tikai tad, ja tas ir bērna interesēs. Tiesa var nolemt nodot bērnu viena vecāka aizgādībā vai lemj par daļītu aizbildnību vai kopīgu aizbildnību; tiesa var arī nolemt nodot bērnu tādas personas aizgādībā, kas nav bērna vecāki, ja tas ir bērna interesēs. Tiesa ņem vērā bērna personību, jo īpaši bērna talantu un spējas saistībā ar viņa personības attīstības iespējām, kā arī bērna vecāku dzīvesveidu, bērna emocionālo uzvedību un fonu, katra vecāka spēju audzināt bērnu, izglītības vides, kurā jādzīvo bērnam, pašreizējo un paredzamo stabilitāti, un bērna emocionālo saikni ar brāļiem un māsām, vecvecākiem vai citiem radniekiem un nesaistītām personām. Tiesa vienmēr ņem vērā, kurš no vecākiem līdz šim ir pienācīgi rūpējies par bērnu un pienācīgi pievērsis uzmanību bērna emocionālajai, intelektuālajai un tikumiskajai izglītībai, kā arī to, kurš no vecākiem sniedz bērnam labākas iespējas veselīgai un veiksmīgai attīstībai. Tiesa pievērš uzmanību arī bērna tiesībām uz abu vecāku aizgādību un regulāru personisko saskari ar abiem vecākiem, tā vecāka tiesībām, ar kuru bērns nedzīvo, sistemātiski saņemt informāciju par bērnu, un tiesa ņem vērā arī vecāku spēju savstarpēji vienoties par bērna audzināšanu. Tiesa var arī nolemt apstiprināt vienošanos starp vecākiem, ja vien nav skaidri saprotams, ka vecāku atbildības īstenošanas veids, par kuru panākta vienošanās, nav atbilstīgs bērna interesēm.

Ja nepilngadīgās personas, kurai nav pilnīga tiesībspēja un rīcībspēja, vecāki nedzīvo kopā un, ja vecāki nespēj vienoties par bērna aprūpes kārtību, to izlemj tiesa, neprasot iesniegt vecāku iesniegumu. Tiesa, pieņemot lēmumu par bērna aizgādību, ievēro tādus pašus noteikumus kā bērna vecāku šķiršanās gadījumā.

Vecāks, kura aizgādībā ir bērns, kopā ar otru vecāku izlemj, kādā veidā vecāks, kuram nav aizgādības pār bērnu, īsteno saskarsmi ar bērnu. Ja vecāki nespēj vienoties vai ja tas ir vajadzīgs saistībā ar bērna audzināšanu un attiecībām ģimenē, vecāka un bērna saskarsmi nosaka tiesa. Pamatotos gadījumos tiesa var noteikt vecāka un bērna satikšanās vietu. Ja tas ir bērna interesēs, tiesa ierobežo vecāka tiesības uz personisku saskarsmi ar bērnu un/vai aizliedz šādu saskarsmi.

Ja apstākļi ir mainījušies, tiesa maina lēmumu par tiesību un pienākumu, ko ietver vecāku atbildība, izpildi, neprasot iesniegt vecāku iesniegumu.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāku šķiršanās gadījumā vecākiem, vienojoties par vecāku atbildības īstenošanas metodi, jānosaka, kādā veidā katrs no vecākiem rūpēsies par bērnu pēc laulības šķiršanas. Šajā nolīgumā vecāki var arī noteikt, kā notiks saskarsme starp vecākiem un bērnu. Minēto nolīgumu starp vecākiem apstiprina tiesa, ja vien nav skaidri saprotams, ka vecāku atbildības īstenošanas veids, par kuru panākta vienošanās, nav atbilstīgs bērna interesēm. Tas pats attiecas uz vienošanos starp vecākiem, ja bērna vecāki nedzīvo kopā.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Bērna interešu aizsardzības nolūkā tiesvedībā par nepilngadīgas personas aizgādību tiesa palīdz vecākiem panākt mierizlīgumu. Tiesa var noteikt daļītu ārpustiesas samierināšanas vai mediācijas procedūru vai ģimenes terapiju vecākiem uz laiku līdz trim mēnešiem, vai var noteikt vecākiem vizītes pie pediatrijas–psiholoģijas speciālista.

Turklāt ir iespējams izmantot laulību un ģimenes konsultāciju centru pakalpojumus, ko sniedz kvalificēti psihologi un sociālie darbinieki.

Arī bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības iestāde var iepazīstināt vecāku, kurš neievēro bērna vai otra vecāka tiesības (piemēram, uz aizgādību, uz regulāru saskarsmi), ar tiesību aktiem un viņa uzvedības sekām. Bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības iestāde var arī uzlikt vecākiem pienākumu konsultēties ar speciālistiem, ja vecāki nespēj atrisināt problēmas, kas saistītas ar bērna audzināšanu, jo īpaši strīdus par izmaiņām bērna audzināšanā vai saskarsmes tiesībās.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesa — ja ir izpildīti noteiktie nosacījumi — var pēc vecāku lūguma lemt par šādiem jautājumiem vecāku un bērnu attiecību jomā:

personiskās tiesības (piemēram, tiesības izvēlēties bērna vārdu un uzvārdu vai tiesības piekrist bērna adopcijai);

bērna aprūpe un saskarsmes ar bērnu kārtība;

alternatīvi bērna aprūpes veidi (piemēram, aizbildnība, aizbildnības nodošana citai personai, aprūpe audžuģimenē, institucionālā aprūpe);

uzturēšanas un atbalsta nodrošināšanas pienākumi;

bērna mantas uzturēšana un pārvaldība, bērna piekrišana attiecībā uz juridiskām darbībām;

bērnam būtiski jautājumi, par kuriem vecāki nespēj vienoties (par būtiskiem jautājumiem uzskata bērna dzīvesvietas noteikšanu un bērna izglītības vai nodarbinātības izvēli, bet ne jautājumi par parastām medicīnas un līdzīgām procedūrām).

Tiesa parasti lemj, kuram tiks uzticēt bērns, un var arī lemj par kārtību saskarsmē ar bērnu, un par uzturēšanu un atbalsta nodrošināšanu.

8 Ja tiesa nolemt nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Rūpes par bērnu ir tikai daļa no pienākumiem un tiesībām, ko ietver vecāku atbildība. Ja vecākam, kuram nav uzticēta bērna aprūpe, nav atņemtas vecāku tiesības un vecāku atbildība nav ierobežota vai pārtraukta, viņš joprojām īsteno vecāku atbildību attiecībā uz citiem vecāku atbildības elementiem un

nezaudē tiesības lemt par jautājumiem, kas ir būtiski bērnam. Vecāku atbildību vecāki īsteno, savstarpēji vienojoties un ievērojot bērna intereses. Ja pastāv risks, ka var neizdoties pieņemt lēmumu jautājumā, kas attiecas uz bērnu, viens no vecākiem var vienpersoniski pieņemt lēmumu vai dot piekrišanu; tomēr šā vecāka pienākums ir nekavējoties informēt otru vecāku par šo situāciju.

Ja vecāki nespēj vienoties par bērnam būtisku jautājumu, jo īpaši attiecībā uz viņa interesēm, šo jautājumu izlemj tiesa pēc iesnieguma, ko iesniedzis viens no vecākiem; tas attiecas arī uz gadījumu, kad viens no vecākiem ir liedzis otram vecākam pieņemt lēmumu par jautājumu, kas ir būtisks bērnam. Tiesa pēc iesnieguma, ko iesniedzis viens no vecākiem, jautājumā, par kuru vecāki nespēj vienoties, lemj, kurš no vecākiem pārstāvēs bērnu tiesvedībā vai svarīgos jautājumos, kas saistīti ar bērna mantas pārvaldību.

Vecāki informē viens otru par visiem jautājumiem, kas ir būtiski bērnam un viņa interesēm.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Civilkodeksā attiecībā uz bērna nodošanu aizgādībā vienam no viņa vecākiem ir noteikta dalīta aizgādība vai kopīga aizgādība, vai bērna nodošana citas personas, kas nav bērna vecāki, aizgādībā. Pieņemot lēmumu par bērna nodošanu aizgādībā, tiesa ievēro bērna intereses. Tiesa var atcelt lēmumu par kopīgu aizgādību vai dalītu aizgādību, ja vecāki spēj sazināties un sadarboties.

Kopīga aizgādība (kopīga audzināšana)

Šāds bērna audzināšanas veids nozīmē, ka nav pieņemts īpašs lēmums par bērna nodošanu aizgādībā vienam no vecākiem. Tas nozīmē, ka, īstenojot kopīgu aizgādību, viens no vecākiem var, piemēram, nodrošināt bērna izglītības vajadzības un sporta nodarbības un/vai pievērsties valodu mācību nodrošināšanai bērnam, bet otrs vecāks pievēršas bērna ārpuskolas nodarbībām. Abiem vecākiem ir kopīgi jānodrošina bērna veselības aprūpe un materiālo vajadzību apmierināšana (piemēram, ēdiena, mājokļa uzturēšanas, apģērba u. c. nodrošināšana). Ja bērns ir nodots kopīgā aizgādībā, ir vajadzīga abu vecāku piekrišana.

Dalīta aizgādība (pārmaiņus audzināšana)

Dalīta aizgādība nozīmē, ka bērnu pārmaiņus nodod aizgādībā vienam no vecākiem uz precīzi noteiktu laiku. Tiesa arī nosaka šajā laikposmā īstenojamās tiesības un pienākumus.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Iesniegumu, kas saistīts ar vecāku pienākumiem un tiesībām, iesniedz rajona tiesā (Prāgā — rajona tiesā, Brno — municipālajā tiesā), kuras jurisdikcijā atrodas nepilngadīgās personas dzīvesvieta, un, ja šai personai nav pastāvīga adreses — rajona tiesā, kuras jurisdikcijā atrodas šīs personas uzturēšanās vieta. Jautājumos, kas saistīti ar nepilngadīgām personām, tiesa var pieņemt lēmumus arī bez iesnieguma.

Prasības iesnieguma noformēšanai ir atkarīgas no iesnieguma veida. Tomēr vienmēr jānorāda iesaistīto personu vārds, uzvārds un adrese, vai iesaistīto personu un to pārstāvju dzimšanas apliecības numurs, kā arī jānorāda būtiskie fakti, pierādījumi, uz kuriem iesnieguma iesniedzējs atsaucas, un skaidri jānorāda iesnieguma iesniedzēja prasība un tiesa, kurai iesniegums ir adresēts.

Iesniegumam pievieno visus svarīgos dokumentus, kas attiecas uz konkrēto jautājumu, piemēram, dzimšanas apliecību, laulības apliecību, visus iepriekšējos tiesas lēmumus, kas skar bērnu u. c. Iesniegumu iesniedz papīra formātā vairākos eksemplāros tā, lai viens eksemplārs paliek tiesai un katra iesaistītā puse vajadzības gadījumā saņem vienu eksemplāru.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesa var sākt tiesvedību lietās par nepilngadīgās personas aprūpi arī tad, ja iesniegums nav iesniegts.

Ja tas vajadzīgs iesaistīto dalībnieku attiecību pagaidu noregulējumam vai ja pastāv tiesas lēmuma nepildīšanas risks, tiesa var arī pirms lēmuma par lietas būtību pieņemšanas, ar iepriekšēju nolēmumu noteikt tiesvedības procesa dalībniekam pienākumu maksāt minimālos uzturliedzējus un/vai nodot bērnu aizgādībā vienam no vecākiem vai personai, ko noteikusi tiesa. Iepriekšēju nolēmumu parasti pieņem pēc iesnieguma saņemšanas, tomēr, ja ir iespējams sākt tiesvedību attiecīgajā lietā (tādējādi arī tiesvedību attiecībā uz tiesas noteikto nepilngadīgās personas aprūpi) bez iesnieguma, iepriekšēju nolēmumu var pieprasīt arī bez iesnieguma. Tiesa, kas ir kompetenta izskatīt attiecīgo lietu, ir atbildīga par iepriekšēja nolēmuma pieprasīšanu, ja likumā nav paredzēts citādi. Iesniegumā par iepriekšēja nolēmuma sniegšanu iekļauj Civilprocesa kodeksa (grozītais Likums Nr. 99/1963) 42. panta 4. punktā un 75. pantā noteiktos elementus, jo īpaši šādus: informācija par tiesu, kurai adresēts iesniegums; informācija par iesnieguma iesniedzēju un par prasību, norādot faktus, kas pamatotu ierosināto iepriekšējo nolēmumu; informācija par to, ko iesnieguma iesniedzējs vēlētos panākt, norādot, kādu iepriekšēju nolēmumu viņš vēlas saņemt; norādījumu, ka ir vajadzīga iesaistīto personu attiecību provizoriska reglamentēšana vai ka pastāv risks, ka tiesas nolēmums netiks izpildīts, kā arī iesnieguma sagatavošanas datums un iesniedzēja vai viņa pārstāvja paraksts. Iesniegumam pievieno visus dokumentus, uz kuriem ir atsauces iesniegumā. Lai nodrošinātu, ka tiek atlīdzināts kaitējums vai citi zaudējumi, kas varētu rasties iepriekšēja nolēmuma rezultātā, iesnieguma iesniedzējs vēlākais tajā pašā dienā, kad tiesā tiek iesniegts lūgums sniegt iepriekšēju nolēmumu, iemaksā nodrošinājuma summu noteiktajā apmērā. Tomēr, ja iepriekšēju nolēmumu sniedz saistībā ar uzturēšanu un atbalsta nodrošināšanu, vai tāda iepriekšēja nolēmuma gadījumā, ko tiesa var sniegt bez iesnieguma pieprasīšanas, nodrošinājuma iemaksa nav jāveic. Tiesa nekavējoties lemj par iepriekšēja nolēmuma sniegšanu. Ja nav riska, ka nolēmumu var nepildīt, tiesa var lemt par lūgumu sniegt iepriekšēju nolēmumu septiņu dienu laikā no iesnieguma iesniegšanas dienas. Tiesa lemj bez iesaistīto pušu uzklaušanās. Tiesa, pieprasot iepriekšēju nolēmumu, uzliek iesnieguma iesniedzējam pienākumu iesniegt tiesā prasību tiesvedības sākšanai noteiktajā termiņā. Tiesa var arī noteikt, ka iepriekšējs nolēmums ir spēkā tikai noteiktu laiku.

Likums par speciālo tiesvedības kārtību (grozītais Likums Nr. 292/2013) reglamentē īpašu iepriekšēju nolēmumu lietā par pienācīgas aprūpes nesniegšanu nepilngadīgai personai, neatkarīgi no tā, vai ir kāda persona, kurai ir tiesības rūpēties par bērnu, vai gadījumā, ja ir nopietni apdraudēta bērna dzīvība, normāla attīstība vai citas svarīgas intereses. Šādā gadījumā tiesa ar iepriekšēju nolēmumu, ko tā var sniegt tikai pēc tam, kad ir saņemts iesniegums no bērna sociālās aizsardzības iestādes, reglamentē saskarsmi ar bērnu uz noteiktu laiku, nosakot, ka bērns tiek ievietots piemērotā vidē, kas norādīta lēmumā. Ar iepriekšēju nolēmumu var ievietot bērnu audžuģimenē uz laiku, kurā vecāki nevar rūpēties par bērnu nopietnu iemeslu dēļ, vai pēc tam, kad šis laiks pagājis, nodot bērnu aizgādībā pirms adopcijas, ja vecāki piekrīt adopcijai, vai lemt, ka vecāku piekrišana adopcijai nav vajadzīga. Tiesa lemj par lūgumu sniegt iepriekšēju nolēmumu nekavējoties un ne vēlāk kā 24 stundu laikā pēc iesnieguma iesniegšanas. Lēmums tiek izpildīts uzreiz pēc tā pieņemšanas, tiesai sadarbojoties ar attiecīgajām valsts iestādēm.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Saskaņā ar Likumu par tiesas nodevām (grozītais Likums Nr. 549/1991) nodevas nepiemēro tiesvedībai, kas saistīta ar nepilngadīgu personu aizbildnību un aizgādību. Tas nozīmē, ka prasītājam, kas iesniedz iesniegumu saistībā ar vecāku pienākumiem un tiesībām, nav pienākuma maksāt tiesas nodevas. Noteiktos apstākļos ir iespējams iecelt likumisko pārstāvi bez maksas vai par samazinātu maksu. Tiesa pēc procesa dalībnieka pieprasījuma iecel pārstāvi, attiecībā uz kuru var paredzēt, ka tiesa pilnīgi vai daļēji atcels tiesas nodevas, ja tas ir vajadzīgs, piemēram, bērna interešu aizsardzības nolūkā. Procesā dalībnieka interešu aizsardzības nolūkā viņam nodrošina advokātu. Pārstāvja iecelšanu pamato ar procesa dalībnieka situāciju (praksē tā var būt nelabvēlīga finanšu vai sociālā situācija, tomēr vienmēr jāņem vērā īpašie lietas apstākļi), un lieta nedrīkst būt saistīta ar patvaļīgu vai nepārprotami nesekmīgu tiesību īstenošanu vai aizsardzību.

Likums par juridiskās palīdzības nodrošināšanu pārrobežu strīdu gadījumos Eiropas Savienībā (grozītais Likums Nr. 629/2004) reglamentē piekļuvi juridiskajai palīdzībai tiesvedībā, kas notiek kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm un kurā piedalās fiziska persona, kura dzīvo citā dalībvalstī. Minētā palīdzība ir saistīta ar tiesvedību tiesas procesā un izpildes posmos.

Likumā par advokatūru (grozītais Likums Nr. 85/1996) paredzēti nosacījumi, saskaņā ar kuriem var pieprasīt, lai Čehijas advokātu asociācija bez maksas nodrošinātu juridisko konsultantu.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt. Rajona tiesas ir pirmās instances tiesas, kas izskata lietas saistībā vecāku tiesībām un pienākumiem, ko ietver vecāku atbildība. Rajona tiesas (vai municipālā tiesa Prāgā) lemj par pirmās instances tiesu lēmumu pārsūdzību. Tiesas lēmumu var pārsūdzēt 15 dienu laikā pēc tam, kad ir saņemts rakstisks tiesas lēmums, kas tiks pārsūdzēts, un, ja likums to atļauj (piemēram, nevar pārsūdzēt tiesas lēmumu, ar kuru apstiprina vecāku vienošanos par bērna aprūpi). Pārsūdzību uzskata par laikus iesniegtu arī pēc piecpadsmit dienu termiņa beigām, ja pārsūdzības iesniedzējs ir rīkojies saskaņā ar nepareizu informāciju, ko sniegusi apelācijas tiesa.

Jāuzsver, ka daži lēmumi var būt izpildāmi provizoriski, kas nozīmē, ka tos var izpildīt arī tad, ja tie ir pārsūdzēti. Lēmumi par uzturēšanas pienākumu un lēmumi par izglītības laikposma, kad uz laiku tiek pārtraukta vecāku vai citas personas aizgādība par bērnu, pagarināšanu, ir provizoriski izpildāmi lēmumi.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Čehijas Republikā tiesā jāiesniedz iesniegums par lēmuma, kas saistīts ar nepilngadīgas personas aprūpi, izpildi. Lēmumu izpildei piemērojamo procedūru reglamentē Likums par speciālo tiesvedības kārtību (grozītais Likums Nr. 292/2013).

Attiecībā uz nepilngadīgo personu tiesvedība ir vispārējās tiesas kompetencē, kas ir rajona tiesa (rajona tiesa Prāgā, municipālā tiesa Brno), kuras jurisdikcijā ir nepilngadīgās personas pastāvīgā dzīvesvieta, par kuru vienojušies vecāki vai kura noteikta ar tiesas lēmumu, vai pamatojoties uz citiem būtiskiem faktiem. Iesniegumā ietver visu vajadzīgo informāciju (prasītājs un atbildētājs, atbildētāja pienākumu apjoms un saturs, attiecīgā pienākuma izpildes termiņš un tā sauktās izpildes prasības raksturojums — lēmums, kas tiks izpildīts).

Pirms dot rīkojumu par lēmuma izpildi, tiesa var, ja tā uzskata, ka pastāv īpaši iemesli šādai rīcībai un ja atbildētājs nav informēts par pienākuma nepildīšanas sekām, pieprasīt, lai atbildētājs izpilda lēmumu vai vienošanos, un informē šo personu par lēmuma piespiedu izpildes iespēju, piemērojot naudas sodu vai izņemot bērnu no ģimenes. Tiesa var arī lūgt attiecīgo bērnu sociālās un tiesiskās aizsardzības iestādi rosināt atbildētāju izpildīt savus pienākumus, lai nav jāsteno lēmuma piespiedu izpilde.

Ja persona nepilda savu pienākumu arī pēc tiesas rīkojuma, tiesa izdod rīkojumu par lēmuma piespiedu izpildi, uzliekot naudas sodu — naudas sodu var piespriest atkārtoti. Atsevišķas soda naudas apmērs nedrīkst pārsniegt CZK 50 000. Tiesa var noteikt arī citus pasākumus, piemēram, mediāciju, pediatrijas–psiholoģijas speciālista apmeklējumu vai adaptēšanās režīma plāna noteikšanu, lai veicinātu pakāpenisku saskarsmi starp bērnu un personu, kura ir tiesīga sazināties ar bērnu.

Ja, neņemot vērā norādīto pasākumu īstenošanu, pienākumi netiek izpildīti, vai apstākļi liecina, ka ar šo pieeju pienākuma izpilde nav panākta, tiesa izņēmuma gadījumos pieņem lēmumu izņemt bērnu no tās personas ģimenes, pie kuras bērns nedrīkst atrasties saskaņā ar vienošanos vai lēmumu. Lēmumu par bērna izņemšanu no ģimenes paziņo atbildētājam tikai lēmuma izpildes laikā.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Eiropas Savienības dalībvalstu tiesu izdotos lēmumus attiecībā uz vecāku atbildību Čehijas Republika ir atzinusi saskaņā ar Padomes 2003. gada 27. novembra Regulu (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu ("Regula (EK) Nr. 2201/2003"), nenosakot īpašas procedūras. Tomēr jebkura persona, kurai ir likumīgas intereses, var vērsties tiesā ar prasību pieņemt lēmumu par attiecīgā lēmuma atzīšanu vai neatzīšanu. Čehijas Republikas rajona tiesas (rajona tiesas Prāgā, municipālā tiesa Brno) ir kompetentas izskatīt lietas pirmajā instancē. Kompetentā tiesa ir rajona tiesa, kas ir iesnieguma iesniedzēja vispārējā tiesa, pretējā gadījumā — rajona tiesa, kuras jurisdikcijā ir vai var izveidoties situācija, attiecībā uz kuru ir svarīgi atzīt lēmumu.

Lēmums, kas saistīts ar jautājumiem par vecāku atbildību un kas izdots citā dalībvalstī, var stāties spēkā Čehijas Republikā tikai tad, kad šis lēmums ir pasludināts par izpildāmu saskaņā ar īpašu procedūru, kas paredzēta iepriekš norādītajā Regulā (EK) Nr. 2201/2003. Prasību par izpildes pasludināšanu iesniedz Čehijas Republikas kompetentajā rajona tiesā (rajona tiesās Prāgā, municipālajā tiesa Brno). Vietējo kompetenci nosaka saskaņā ar Regulu (EK) Nr. 2201/2003 atbilstoši tās personas, pret kuru prasīta izpilde, pastāvīgajai dzīvesvietai vai bērna pastāvīgajai dzīvesvietai; ja dalībvalstī, kurā jāizpilda lēmums, neatrodas neviena no minētajām dzīvesvietām, vietējo kompetenci nosaka saskaņā ar lēmuma izpildes vietu.

Lēmumu par tiesībām uz saskarsmi ar bērnu un lēmumu par bērna atpakaļatdošanu, kas pieņemts, pamatojoties uz Regulas (EK) Nr. 2201/2003 11. panta 8. punktu, izpilda saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 2201/2003 41. un 42. pantu citā dalībvalstī, nepasludinot lēmuma izpildi un neparedzot iespēju apstrīdēt lēmuma atzīšanu, ja lēmumu apstiprinājusi izcelsmes dalībvalsts, izmantojot Regulas (EK) Nr. 2201/2003 pielikumā iekļauto standarta veidlapu.

Prasībai, kas saistīta ar lēmuma atzīšanu vai neatzīšanu un lēmuma izpildes pasludināšanu par izpildāmu, jāpievieno viens lēmuma eksemplārs, kas atbilst nosacījumiem saistībā ar tā autentiskuma atzīšanu (piemēram, lēmuma dublikāts vai apstiprināta lēmuma kopija), un 39. pantā norādītā apliecība, ko izdevusi attiecīgā iestāde dalībvalstī, kurā tika pieņemts lēmums, sagatavotu uz standarta veidlapas, kas iekļauta Regulas (EK) Nr. 2201/2003 pielikumā. Aizmuguriska sprieduma gadījumā jāiesniedz tāda dokumenta oriģināls vai apstiprināta kopija, kas apliecina, ka tiesvedībā klāt neesošajai pusei ir izsniegts dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, vai līdzīgs dokuments, vai jebkāds dokuments, kas apliecina, ka atbildētājs ir nepārprotami piekritis lēmumam. Ja minētā apliecība vai nepieciešamais dokuments aizmuguriskā sprieduma lietā netiek iesniegti, izmanto procedūru saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 2201/2003 38. panta 1. punktu.

Atbilstīgi šīs regulas nosacījumiem procedūra attiecībā uz citā ES dalībvalstī pieņemta lēmuma izpildi lietās, kas saistītas ar vecāku atbildību, ir tāda pati kā attiecībā uz valsts līmenī pieņemtu lēmumu izpildi. Plašāku informāciju sk. iepriekšējā jautājumā.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Tiesiskās aizsardzības līdzekļi (apelācija) pret tiesas lēmumu iesniedz tiesā, kura izdevusi lēmumu. Augstākā tiesa lemj par tiesiskās aizsardzības līdzekli.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Tiesvedības procesā lietās, kas saistītas ar vecāku atbildību, piemērojamo likumu nosaka saskaņā ar 1996. gada 19. oktobra Konvenciju par piekritību, piemērojamām tiesībām, atzīšanu, izpildi un sadarbību sakarā ar vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem. Jebkurš divpusējs starptautisks nolīgums, ar kuru Čehijas Republikai ir saistības pret citām valstīm, prevalē pār 1996. gada Konvenciju, ja vien nav pieņemta atruna saskaņā ar 1996. gada Konvencijas 52. panta 1. punktu (šāda atruna tika pieņemta attiecībā uz savstarpēji noslēgto divpusējo nolīgumu starp Čehijas Republiku un Poliju, kas nodrošināja, ka prevalē 1996. gada konvencija).

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Igaunija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku atbildība nozīmē aizgādību pār nepilngadīgu bērnu un ietver vecāku pienākumu un tiesības rūpēties par bērnu. Vecāku atbildība ietver tiesības rūpēties par bērnu pašu (*aizgādība pār personu*), tiesības pārvaldīt bērna mantu (*aizgādība pār īpašumu*) un tiesības pieņemt lēmumus ar bērnu saistītos jautājumos. Aizgādība pār īpašumu ietver tiesības un pienākumu pārvaldīt bērna īpašumu, kā arī pārstāvēt bērnu. Minētais neierobežo bērna tiesības likumā noteiktajos gadījumos patstāvīgi pārvaldīt savu mantu.

Vecākam ir lēmējtiesības attiecībā uz savu nepilngadīgo bērnu, un tas ietver tiesības lemt par sadzīves (parasti ar aprūpi saistītiem) jautājumiem, kas attiecas uz bērnu. Lēmumu pieņemšana par sadzīves jautājumiem parasti nozīmē tādu parastu lēmumu pieņemšanu, kuri ir jāpieņem bieži un kuri paliekoši neietekmē bērna attīstību. Papildus lēmējtiesībām vecākam, kuram ir aizgādības tiesības, ir arī sava nepilngadīgā bērna pārstāvības tiesības. Vecākiem, kuriem ir kopīga aizgādība, ir kopīga pārstāvības tiesības.

Abiem vecākiem ir tiesības uz saskarsmi ar saviem bērniem, un tas nozīmē, ka abiem vecākiem ir pienākums un tiesības uzturēt tiešu saskarsmi ar saviem bērniem. Vecāku saskarsmes tiesības ar saviem bērniem nav atkarīgas no tā, vai ir piešķirtas aizgādības tiesības. Vecākiem ir arī pienākums uzturēt savus nepilngadīgos bērnus.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi rodas no izcelšanās, ko nosaka saskaņā ar tiesību aktos paredzēto procedūru. Bērna māte ir sieviete, kura bērnu dzemdē. Bērna tēvs ir vīrietis, no kura bērns ir ieņemts. Uzskata, ka bērns ir ieņemts no vīrieša, kurš ir laulībā ar bērna māti bērna dzimšanas laikā, kurš ir atzinis paternitāti vai kura paternitāte ir noteikta tiesas ceļā.

Vecākiem, kuri ir savstarpējā laulībā, ir kopīga vecāku atbildība, proti, aizgādība pār saviem bērniem. Ja bērna vecāki nav savstarpējā laulībā bērna dzimšanas laikā, viņiem ir kopīga vecāku atbildība, ja vien viņi nav paiduši gribu uzticēt vecāku atbildību vienam no vecākiem, iesniedzot nodoma apliecinājumu par paternitātes vai maternitātes atzīšanu.

Ja nevienam no nepilngadīga bērna vecākiem nav pārstāvības tiesību vai ja bērna izcelšanos nav iespējams noteikt, bērnam iecel juridisko aizbildni. Šajā gadījumā aizgādības tiesības būs juridiskajam aizbildnim. Juridiskā aizbildņa pienākums ir nodrošināt bērna audzināšanu un izglītošanu, kā arī bērna personīgo un mantisko interešu aizsardzību.

Juridiskais aizbildnis var būt pieaugusi fiziska persona, kuram/kurai ir pilna aktīva rīcībspēja (piem., bērna radnieks vai trešā persona), vai juridiska persona (uzņēmums vai pašvaldība). Ja piemērota fiziska persona nav atrasta vai ja vecāks testamentā vai mantošanas līgumā ir noteicis, ka par juridisko aizbildni ir jāieceļ juridiska persona, par juridisko aizbildni iecel juridisku personu. Juridiskajai personai ir sistemātiski jāmeklē tās aizbildnībā esošu personu aizbildņi, kas ir fiziskas personas, kā arī ir jāsniedz šiem aizbildņiem padomi un jānodrošina viņu apmācība.

Līdz juridiskā aizbildņa iecelšanai aizbildņa pienākumus pagaidām pilda tā pagasta vai pilsētas dome, kurā ir bērna dzīvesvieta, kas ierakstīta iedzīvotāju reģistrā, ja vien ir izpildīti aizbildnības noteikšanas priekšnoteikumi. Aizbildņa pienākumu īstenošanā pagasta vai pilsētas domei ir juridiskā aizbildņa tiesības un pienākumi.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāki nespēj vai nevēlas īstenot vecāku atbildību pār bērnu, viņi var piekrist bērnu nodot adoptcijā. Vecāka piekrišana adoptcijai nestājas spēkā, kamēr nav pagājušas astoņas nedēļas kopš bērna dzimšanas, un adoptācijas pieteikumu nevar iesniegt tiesā, kamēr nav stājusies spēkā vecāka piekrišana. Ja tam ir piekritis viens no vecākiem, bērnu var nodot aprūpē personai, kura vēlas adoptēt bērnu, pirms ir stājusies spēkā piekrišana adoptcijai.

Ja nevienam no nepilngadīga bērna vecākiem nav pārstāvības tiesību vai ja bērna izcelšanos nav iespējams noteikt, tiesa pieņem lēmumu par juridiskā aizbildņa iecelšanu pēc savas iniciatīvas vai pamatojoties uz pagasta vai pilsētas domes vai ieinteresētās personas pieteikumu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki ir šķīrušies vai laulātie ir atšķirti, viņiem ir jāizlemj, kā tiks nokārtoti turpmākās aizgādības jautājumi. Vecāki, kuru aizgādībā atrodas bērns, var vienoties par kārtību, kādā viņi īsteno savas kopīgās pārstāvības tiesības. Tomēr mainīt aizgādības kārtību, arī izbeigt kopīgu aizgādību, var vienīgi tiesas ceļā.

Katram vecākam ir tiesības uz pieteikuma pamata lūgt tiesu, lai aizgādību pār bērnu pilnībā nodotu viņam vai viņai. Tiesa var izskatīt aizgādības strīdu arī prasības tiesvedībā, ja tas tiek lūgts saistībā ar šķiršanos vai uzturīdžekļu maksāšanu.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāki, kuru aizgādībā atrodas bērns, var brīvi vienoties par kopīgas aizgādības īstenošanu. Tomēr mainīt aizgādības kārtību, arī izbeigt kopīgu aizgādību, var vienīgi tiesas ceļā. Ar aizgādību saistītas lietas izlemj un juridiski saistoši nosaka tiesa. Izskatot jebkuru lietu, kas skar bērnu, tiesai pirmkārt ir jāievēro bērna intereses, ņemot vērā visus apstākļus un attiecīgo personu leģitīmās intereses. Aizgādības strīdi ir ģimenes tiesību lietas, ko tiesas izskata uz pieteikuma pamata un izšķir ar rīkojumu. Lai tiktu atzītas vecāka tiesības attiecībā uz bērnu, viņam/viņai ir jāiesniedz pieteikums tiesā.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Vecāki, kuru aizgādībā atrodas bērns, var brīvi vienoties par kopīgas aizgādības īstenošanu. Tomēr mainīt aizgādības kārtību, arī izbeigt kopīgu aizgādību, var vienīgi tiesas ceļā. Lai panāktu vienošanos, vecāki var izmantot ģimenes lietu mediācijas pakalpojumu. Pašvaldība var viņiem ieteikt attiecīgo pakalpojumu sniedzēju. Piemēram, vecāki patstāvīgi vai ar ģimenes lietu mediatora palīdzību var vienoties par procedūru saskarsmei ar bērnu, bet, ja šī vienošanās tiek pārkāpta, viņiem ir jāvēršas tiesā, lai saņemtu izpildu dokumentu (t. i., rīkojumu).

Nosakot procedūru, kādā notiek saskarsme ar bērnu, tiesa tiesvedības procesā darbojas arī kā samierinātājs, kas cenšas panākt vienošanos starp vecākiem par saskarsmi ar bērnu. Tiesa iespējami drīz uzklausa puses un vērs to uzmanību uz iespēju saņemt ģimenes lietu konsultanta palīdzību, jo īpaši tāpēc, lai panāktu vienotu nostāju attiecībā uz bērna aprūpi un atbildību par bērnu. Tiesa var apturēt ar bērnu saistītu procesu, ja šāda apturēšana neradīs kavēšanos, kas kaitē bērna interesēm, un ja attiecīgās personas ir gatavas uzklausi ieteikumus ārpus tiesas, vai ja tiesa uzskata, ka strīdu citu iemeslu dēļ ir iespējams atrisināt ar pušu vienošanos.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesu jurisdikcija ietver lietas, kas ir saistītas ar saskarsmes tiesībām, aizgādības nosacījumu izmaiņām, aizgādības atjaunošanu, pienākumu maksāt uzturīdžekļus un uzturīdžekļu summas grozīšanu pēc viena vecāka pieprasījuma.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Vecāku un bērnu savstarpējās tiesības un pienākumi rodas no bērnu izcelšanās, un tas nozīmē, ka vecākam, no kura ir cēlies bērns, ir pienākums rūpēties par šo bērnu. Vecāku un bērnu savstarpējās attiecības ir atkarīgas no tā, kura aizgādībā atrodas bērns, proti, ja tikai vienam no vecākiem ir aizgādība pār bērnu, šis vecāks var pieņemt lēmumus visos ar bērnu saistītajos jautājumos, iepriekš neapspriežoties ar otru vecāku.

Bērns kopš dzimšanas var atrasties viena vecāka atsevišķā aizgādībā, piemēram, gadījumos, kad vecāki ir paiduši gribu uzticēt vecāku atbildību vienam no vecākiem, iesniedzot nodoma apliecinājumu par paternitātes atzīšanu. Piemēram, viens no vecākiem var iegūt atsevišķas aizgādības tiesības šādos trijos gadījumos.

Vecāks iegūst atsevišķas aizgādības tiesības, ja uz pieteikuma pamata ir lūdzis tiesu viņam vai viņai pilnībā nodot aizgādības tiesības pār bērnu. Vecāks parasti lūdz noteikt atsevišķu aizgādību, ja vecāki, kuriem ir kopīga aizgādība, pastāvīgi dzīvo šķirti vai citu iemeslu dēļ vairs nevēlas īstenot kopīgu aizgādību.

Vecāks var īstenot aizgādību vienpersoniski arī gadījumos, kad vecākiem ir kopīga aizgādība, bet viena vecāka aizgādība ir apturēta. Ja bērna atsevišķu aizgādību, kas vecākam piešķirta ar likumu vai tiesas nolēmumu, aptur un nav pamata domāt, ka apturēšanas pamats izbeigsies, tiesa nosaka atsevišķu aizgādību otram vecākam, ja tas atbilst bērna interesēm.

Tiesa arī atzīst aizgādības tiesības otram vecākam, ja vecāks, kura atsevišķā aizgādībā atrodas bērns, ir miris vai ja viņam aizgādība atņemta, ja vien tas nav pretrunā bērna interesēm.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Ja vecākiem ir kopīga aizgādība, viņi attiecībā uz savu bērnu īsteno kopīgu aizgādību un īsteno aizgādņa pienākumus patstāvīgi un vienprātīgi, ņemot vērā bērna kopējo labbūti. Vecākiem, kuriem ir kopīga aizgādība, ir arī kopīgas pārstāvības tiesības.

Ja vecāki, kuri īsteno kopīgu aizgādību, nevienojas par bērnam svarīgu jautājumu, tiesa pēc viena vecāka pieteikuma var piešķirt lēmējtiesības šajā jautājumā vienam no vecākiem. Lēmējtiesību nodošanas gadījumā tiesa var ierobežot lēmējtiesību īstenošanu vai noteikt papildu pienākumus vecākam, kurš īsteno šīs tiesības.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Ar aizgādību saistītus strīdus iztiesā rajona tiesas. Ar aizgādību saistīta strīda gadījumā pieteikuma iesniedzējam ir jāvēršas rajona tiesā, lai lieta tiktu izskatīta uz pieteikuma pamata. Pieteikums ir jāiesniedz rajona tiesā pēc bērna dzīvesvietas.

Pieteikumā jānorāda tiesas nosaukums, pieteikuma iesniedzēja personas dati, attiecīgā persona un viņa/viņas bērni, kā arī skaidrs pieteikuma iesniedzēja lūgums. Pieteikumā ir arī jānorāda fakti, kā arī iesniedzējam ir jāmin un jāuzrāda viņa/viņas rīcībā esošie pierādījumi. Pieteikums ir jāparaksta iesniedzējam vai iesniedzēja pārstāvim. Pārstāvības gadījumā pieteikumam ir jāpievieno pārstāvja pilnvara vai cits dokuments, kas apliecina pārstāvības tiesības.

Pieteikums un dokumentārie pierādījumi tiesai ir jāiesniedz rakstiski igauņu valodā. Ja pieteikums, lūgums, sūdzība vai iebildums, ko tiesā iesniedz procesa dalībnieks, nav igauņu valodā, tiesa nosaka, ka personai, kura iesniedz šos dokumentus, ir jāiesniedz tulkojums tiesas noteiktajā termiņā.

Lietas, kas skar vecāku tiesību noteikšanu attiecībā uz bērnu un kārtību, kādā notiek saskarsme ar bērnu, proti, ar aizgādību saistītus jautājumus, var iztiesāt arī prasības tiesvedībā, ja tas tiek lūgts ar laulības šķiršanu vai uzturlīdzekļu maksāšanu saistītā prasībā.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesas izskata ar aizgādību saistītas lietas uz pieteikuma pamata saskaņā ar noteikumiem, kas attiecas uz prasībām, ņemot vērā procesam uz pieteikuma pamata noteiktās atšķirības (sk. Civilprocesa kodeksu [1]).

Steidzamības procedūrā tiesa var izlemt vienīgi prasījumu par uzturlīdzekļiem pret vecāku, kurš dzīvo atsevišķi no nepilngadīgā bērna. Ar aizgādību saistītas lietas nevar izskatīt vienkāršotajā procedūrā. Tomēr ar aizgādību saistītas lietas ir lietas, ko izskata uz pieteikuma pamata, tādēļ tās atšķiras no parastajām prasībām. Izskatot lietu uz pieteikuma pamata, tiesa pati konstatē faktus un vāc nepieciešamos pierādījumus, ja vien likumā nav noteikts citādi. Tiesai nav saistoši procesa dalībnieku lūgumi vai viņu iesniegtā informācija par faktiem, kā arī viņu vērtējums par faktiem, ja vien likumā nav noteikts citādi. Arī prasības par sēžu protokolēšanu un dokumentu izsniegšanu ir mazāk stingras. Ar aizgādību saistītās lietās tiesa var arī piemērot pasākumus aizgādības īstenošanas vai saskarsmes ar bērnu regulēšanai procesa laikā vai tāpēc, lai nodrošinātu vienošanās turpmāku ievērošanu.

Tiesa var piemērot piesardzības vai pagaidu pasākumus, ja ir pamats uzskatīt, ka pasākumu nepiemērošana sprieduma izpildi apgrūtinās vai padarīs neiespējamu. Ģimenes tiesību lietā, ko izskata uz pieteikuma pamata, pagaidu pasākumus var piemērot ikviena tiesa, kuras teritoriālajā jurisdikcijā minētie pasākumi ir jāveic. Šādi pasākumi ir, piemēram, bērna atpakaļatdošana otram vecākam vai juridiskā uzturēšanas pienākuma ievērošana; tiesas cita starpā var uzdot atbildētājam maksāt uzturlīdzekļus procesa laikā vai sniegt samaksas pienākuma izpildes nodrošinājumu.

[1] Civilprocesa kodekss (RT I 2005, 26, 197; RT I, 21.06.2014., 58). Tiešsaistē: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513122013001/consolide>.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Ja tiesa atzīst, ka fiziska persona nespēj segt procesa izmaksas savas finansiālās situācijas dēļ, tiesa var šo personu pilnībā vai daļēji atbrīvot no juridiskās palīdzības izmaksu segšanas un valsts nodevas apmaksas.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Nolēmums, kas pieņemts procesā uz pieteikuma pamata, ir rīkojums, uz kuru attiecas noteikumi par prasības tiesvedībā pieņemtiem rīkojumiem, ja vien likumā nav noteikts citādi. Rīkojumu par aizgādību var pārsūdzēt saskaņā ar vispārīgajiem noteikumiem, ko piemēro apelācijas tiesvedībai, ja apelācijas sūdzības iesniedzējs uzskata, ka pirmās instances tiesas nolēmuma pamatā ir tiesību normas pārkāpums (piem., ja pirmās instances tiesa ir nepareizi piemērojusi materiālo vai procesuālo tiesību normu). Minēto iemeslu dēļ var iesniegt arī kasācijas sūdzību Augstākajā tiesā.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ar aizgādību saistītas lietas izskata uz pieteikuma pamata. Ģimenes tiesību lietās, kas iztiesātas uz pieteikuma pamata, tiesa izdod rīkojumu, kas ir izpildāms no brīža, kad tas ir stājies spēkā, ja vien likumā nav noteikts citādi. Rīkojums, kas izdots lietā uz pieteikuma pamata, ir izpildu dokuments. Ja parādnieks labprātīgi nepilda rīkojumu par aizgādību, rīkojuma izpildi panāk izpildu procesā, pamatojoties uz prasītāja iesniegtu pieteikumu. Šim nolūkam prasītājam ir jāiesniedz pieteikums tiesu izpildītājam, kura teritoriālajā jurisdikcijā ir parādnieka dzīvesvieta vai juridiskā adrese, vai kur atrodas parādnieka manta. Lietā par saskarsmi ar bērnu tiesu izpildītājs izpildu procesā sadarbojas ar bērna dzīvesvietas vai — izņēmuma gadījumā — tās personas dzīvesvietas, kurai noteikts pienākums, pašvaldības pārstāvi, kuram ir pieredze saskarsmē ar bērniem. Ja nepieciešams, tiesu izpildītājs var ieteikt pašvaldībai īslaicīgi ievietot bērnu aprūpes iestādē. Ja persona, kurai noteikts pienākums, kavē izpildes panākšanu, viņam/viņai var piemērot naudas soda maksājumu.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību vienā dalībvalstī pieņemts spriedums tiek atzīts citās dalībvalstīs, neparedzot tam īpašu procedūru. Šo regulu piemēro visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, izņemot Dāniju.

Dalībvalstī pieņemts spriedums par vecāku varas īstenošanu attiecībā uz bērnu, kas ir izpildāms šajā dalībvalstī un ir ticis izsniegts, tiek izpildīts citā dalībvalstī, kad pēc jebkuras ieinteresētās personas pieteikuma tas ir ticis pasludināts par izpildāmu. Šim nolūkam tiesā ir jāiesniedz pieteikums par izpildāmības pasludināšanu.

To, kurā tiesā ir jāiesniedz minētais pieteikums, var uzzināt [šeit](#).

Pusei, kas vēlas panākt vai apstrīdēt atzīšanu vai iesniedz pieteikumu par izpildāmības pasludināšanu, ir jāiesniedz:

a) minētā sprieduma kopija, kas atbilst nepieciešamajiem priekšnoteikumiem par tās autentiskuma noteikšanu, un

b) apliecība par spriedumiem attiecībā uz vecāku varu.

Veidlapa ir pieejama [šeit](#).

Spriedumu attiecībā uz vecāku varu neatzīst:

a) ja šāda atzīšana, ņemot vērā bērna intereses, ir klaji pretrunā tās dalībvalsts sabiedriskajai kārtībai, kurā tiek lūgta atzīšana;

b) ja tas, izņemot steidzamus gadījumus, ir taisīts, nesniedzot bērnam iespēju tikt uzklaustītam, pārkāpjot procesa pamatprincipus dalībvalstī, kurā lūgta atzīšana;

c) gadījumos, kad tas taisīts aizmuguriski, ja prombūtnē esošajai personai dokuments, uz kura pamata ierosināta lieta, vai līdzvērtīgs dokuments nav noteiktā kārtā uzrādīts pietiekami laicīgi, lai šī persona varētu sev nodrošināt aizstāvību, ja vien nav konstatēts, ka šī persona ir nepārprotami piekritusi minētajam spriedumam;

d) pēc ikvienas tādas personas lūguma, kura uzstāj, ka ar spriedumu tiek pārkāpta viņa/viņas vecāku vara un ka tas taisīts, nedodot šai personai iespēju tikt uzklaustītai;

e) ja tas ir pretrunā agrākam spriedumam par vecāku varu, kas taisīts dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana;

f) ja tas ir pretrunā vēlākam spriedumam par vecāku varu, kas taisīts citā dalībvalstī vai trešā valstī, kurā bērnam ir pastāvīga dzīvesvieta, ja vēlākais spriedums atbilst nosacījumiem par tā atzīšanu dalībvalstī, kurā tiek lūgta atzīšana;

vai

g) ja nav ievērota Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 56. pantā noteiktā procedūra.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

To, kurā tiesā ir jāiesniedz pieteikums, var uzzināt [šeit](#).

Pusei, kas vēlas panākt vai apstrīdēt atzīšanu vai iesniedz pieteikumu par izpildāmības pasludināšanu, ir jāiesniedz:

a) attiecīgā sprieduma kopija, kas atbilst nepieciešamajiem priekšnoteikumiem par tās autentiskuma noteikšanu, un

b) Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 39. pantā minētā apliecība par spriedumiem attiecībā uz vecāku atbildību.

Veidlapa ir pieejama [šeit](#).

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Saskaņā ar Igaunijas Starptautisko privāttiesību likumu [1] bērna un vecāku savstarpējās attiecības nosaka saskaņā ar bērna dzīvesvietas valsts tiesību aktiem.

Turklāt starp valstīm, kas parakstījušas Hāgas 1996. gada Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku varu un bērnu aizsardzības pasākumiem, piemēro šo konvenciju.

Piemērojamo tiesību aktu noteikšanu var ietekmēt arī tiesiskās palīdzības līgumi. Igaunijas Republika ir noslēgusi līgumus par tiesisko palīdzību ar šādām valstīm:

Līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām starp Igaunijas Republiku, Lietuvas Republiku un Latvijas Republiku (1993);

Līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civillietās, ģimenes lietās un krimināllietās starp Igaunijas Republiku un Krievijas Federāciju (1993);

Līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civillietās un krimināllietās starp Igaunijas Republiku un Ukrainu (1995);

Līgumu par tiesisko palīdzību un tiesiskajām attiecībām civillietās, darba tiesību lietās un krimināllietās starp Igaunijas Republiku un Polijas Republiku (1999).

Tā kā visas ar Lietuvu, Latviju un Poliju noslēgto līgumu par tiesisko palīdzību puses ir arī Hāgas 1996. gada Konvencijas puses, puses ir nolēmušas piemērot Konvencijas noteikumus piemērojamo tiesību aktu noteikšanā.

[1] Starptautisko privāttiesību likums (RT I 2002, 35, 217). Tiešsaistē: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/513112013009/consolide>.

Lapa atjaunināta: 05/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Trīja

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Juridiskais termins „vecāku atbildība”, ko Trījā apzīmē ar terminu „aizbildnība”, nozīmē to, ka eksistē visi ar bērnu saistītie pienākumi un tiesības, kas piešķirti saskaņā ar likumu vai tiesas lēmumu, vai ievērojot juridisku vienošanos. Personai, kurai ir vecāku atbildība, ir aizgādības un saskarsmes tiesības, kā arī citas ar bērna interesēm saistītas tiesības.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Laulībā esoši bērna vecāki parasti vecāku atbildību pār savu bērnu īsteno kopīgi. Ja vecāki nav laulībā, vispārējā gadījumā persona, kurai ir vecāku atbildība, ir māte, bet bioloģisko tēvu var iecelt par aizbildni ar vecāku vienošanos vai tiesas ceļā.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Jā. Veselības dienesta pārvalde (*Health Service Executive*) ar Bērnu un ģimenes dienesta nodaļas *TUSLA* starpniecību var vērsties rajona tiesā, lai saņemtu šādus rīkojumus par to bērnu aprūpi, kuri nav sasnieguši 18 gadu vecumu. Izņēmuma apstākļos tiesa var iecelt aizbildni, kurš īsteno vecāku atbildības funkcijas, ja vecāks nevēlas vai nespēj to darīt. Vecāka nāves gadījumā var iecelt testamentāro aizbildni, ja tāds ir ticis noteikts ar testamentu vai kodicilu, vai arī aizbildni var iecelt tiesa. Ja šāda iecelšana nav notikusi, Veselības dienesta pārvalde (*Health Service Executive*) ar Bērnu un ģimenes dienesta nodaļas *TUSLA* starpniecību var vērsties rajona tiesā, lai saņemtu rīkojumus par to bērnu aprūpi, kuri nav sasnieguši 18 gadu vecumu, ja bērna vecāki ir miruši vai nespēj rūpēties par savu bērnu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja bērna vecāki šķir laulību vai vairs nedzīvo kopā, aizgādības un saskarsmes kārtību var noteikt ar vecāku vienošanos. Ja vienošanos panākt nevar, vecāki var vērsties tiesā, lai tiesnesis izdotu rīkojumus par aizgādību vai saskarsmi. Ja abi vecāki ir bērna aizbildņi, šo faktu neietekmē laulības šķiršana vai nedzīvošana kopā, taču laulībā nedzīvojoša tēva aizbildnību tiesa var izbeigt sevišķos izņēmuma apstākļos un tikai tad, ja tas nepieciešams bērna interesēs.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecākiem, kuri noslēdz vienošanos par vecāku atbildības jautājumu, šī vienošanās ir jāiesniedz tiesā un ir jāsaņem rīkojums, kas to atspoguļo, lai minētā vienošanās kļūtu juridiski saistoša. Tiesai ir jāgūst pārliecība, ka ar vienošanos pienācīgi tiek aizsargātas bērna intereses, un tiesa var atteikties izdot rīkojumu, ja tai nav pārliecības, ka viens vai abi vecāki pilda savus pienākumus pret bērnu. Ar šādu vienošanos nevar izbeigt neviena vecāka aizbildnības statusu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Personas var izmantot tādas strīdu risināšanas metodes, kas nav juridiskas, piemēram, mediāciju vai konsultanta pakalpojumus.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesnesis var lemt par visiem jautājumiem, kas attiecas uz bērna interesēm, tostarp, bet ne tikai, par aizbildnības, aizgādības un saskarsmes jautājumiem. Sk. arī 4. un 5. jautājumu iepriekš — tiesa nevar izbeigt laulībā esošu vecāku vai bioloģiskās mātes aizbildnību, tomēr tiesa var noteikt nosacījumus, saskaņā ar kuriem persona īsteno vecāku atbildību.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Nē. Lai gan vecāks, kuram vienīgā ir aizgādības tiesības pār bērnu, var pieņemt lēmumus par bērna ikdienas aprūpi un kontroli, vecākam, kuram nav aizgādības tiesību, bet kurš ir bērna aizbildnis, ir tiesības tikt uzklautam visos jautājumos, kas skar bērna intereses, tostarp, bet ne tikai, par bērna izglītības vietu un dzīvesvietu.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Vecākiem nosaka kopīgu aizgādību, ja starp pusēm nav dzīļa naida, un tas ļauj viņiem kopīgi pieņemt lēmumus par būtiskiem jautājumiem, kas attiecas uz bērna interesēm, kā arī par bērna ikdienas aprūpi. Minētais nenozīmē, ka katram no vecākiem ir tiesības pavadīt vienādu laiku ar bērnu, bet gan nodrošina, ka abiem vecākiem ir atbilstīgi pienākumi un saistības pret bērnu.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērtē ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Pusēm, kas vēlas iesniegt pieteikumu par vecāku atbildību, parasti ir jāvērtē rajona tiesā, tomēr daži pieteikumi — papildu pieteikumi procesam laulības lietās —, iespējams, ir jāiesniedz apgabaltiesā vai Augstajā tiesā. Augstajai tiesai ir ekskluzīva jurisdikcija jautājumos, kas saistīti ar bērna nolauptšanu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Jā. Ir iespējams vērsties tiesā *ex parte*, proti, nepaziņojot otrai pusei, — ja apstākļi ir tādi, ka bērns varētu tikt apdraudēts, ja pieteikuma iesniedzējs paziņotu atbildētājam parastajā kārtībā.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā. Juridisko palīdzību saņem, izmantojot Civiltiesiskās juridiskās palīdzības sistēmu. Šī sistēma ir piesaistīta ienākumiem.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā. Pirmās instances tiesas, t. i., tiesas, kurā sāks process, lēmumu var pārsūdzēt, taču apelācijas instances tiesas lēmumu parasti nevar pārsūdzēt.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Personām, kuras vēlas panākt, lai tiktu izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ir jāiepazīstas ar attiecīgās tiesas vai iestādes noteikumiem. Izņemot *ex parte* pieteikumus, jums ir jāinformē atbildētājs par jūsu nodomu īstenot jebkuru procedūru nolūkā panākt sprieduma izpildi.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Sk. atbildi uz 14. jautājumu.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Augstajā tiesā, kurai ir pilnīga sākotnējā jurisdikcija.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Ar 2000. gada Bērnu aizsardzības (Hāgas Konvencija) likumu tiek piešķirts juridisks spēks 1996. gada Hāgas Konvencijai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, ko piemēro šajā jomā; ir piemērojama arī Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību (Brisele II bis).

Lapa atjaunināta: 03/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Griekija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku atbildība ir vecāku tiesības un pienākumi. Tā ietver rūpes par nepilngadīgu bērnu, bērna mantas pārvaldīšanu un bērna pārstāvēšanu visos jautājumos, darījumos vai tiesvedībā, kas attiecas uz bērnu vai bērna mantu. Tādējādi vecāku atbildība nodrošina nepilngadīgas personas personisko un mantisko tiesību aizsardzību.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecāku atbildību abi vecāki īsteno kopīgi. Vecāki lēmumus par vecāku atbildības īstenošanu pieņem, ņemot vērā bērna intereses.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja viens no vecākiem nespēj īstenot vecāku atbildību praktisku iemeslu dēļ (piemēram, hospitalizācija, brīvības atņemšana) vai juridisku iemeslu dēļ (tiesībnespēja), šis vecāks ir vienkārši tiesību turētājs, un vecāku atbildību īsteno tikai otrs vecāks.

Ja neviens no vecākiem nespēj īstenot vecāku atbildību, nepilngadīgo bērnu nodod aizbildnībā; vecāki saglabā vecāku atbildību kā vienkārši tiesību turētāji bez iespējas īstenot vecāku atbildību.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Laulības šķiršanas vai atšķiršanas gadījumā, ja abi vecāki ir dzīvi, vecāku atbildības jautājumu izšķir tiesa. Vecāku atbildību var piešķirt vienam no vecākiem vai abiem vecākiem, ja abi vecāki vienojas un vienlaikus nosaka bērna dzīvesvietu. Tiesa var nolemt citādi un sadalīt vecāku atbildību abu vecāku starpā, vai piešķirt to trešai personai.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja tiesai jānosaka vecāku atbildības īstenošana, piemēram, laulības šķiršanas vai atšķiršanas gadījumā, tiesa ņem vērā visas vienošanās vecāku starpā, bet šīs vienošanās tiesai nav saistošas. Attiecībā uz šāda veida vienošanos nav jāveic īpašas formalitātes, ja vien tiesu par to informē likumā noteiktajā veidā. Parasti tiek iesniegts abu ieinteresēto pušu sagatavots dokuments, kurā izklāstīta abu pušu vienošanās. Tas ir skaidri noteikts likumā attiecībā uz laulības šķiršanas gadījumiem, kad savstarpēji vienojas vecāki, kuriem ir nepilngadīgi bērni — starp abiem vecākiem tiek noslēgta rakstiska vienošanās par viņu bērnu aizgādību un saskarsmi, un tā ir jāiesniedz tiesā.

Visos citos gadījumos vecāki var neoficiāli – bez formalitātēm vai oficiālas procedūras – vienoties par vecāku atbildības īstenošanu, t. i., par vecāku atbildības sadali starp vecākiem praksē, kad vienu daļu īsteno viens no vecākiem, bet citu — otrs vecāks, piemēram, vienam no vecākiem varētu būt aizgādības tiesības, bet otrs varētu rūpēties par nepilngadīgā bērna mantas pārvaldību un pārstāvēt bērna intereses.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ja vecāki nespēj vienoties jautājumā par vecāku atbildību, un bērna interesēs ir panākt lēmuma pieņemšanu, lieta tiek izskatīta tiesā. Mediācija ir alternatīvs risinājums strīda izšķiršanai.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Ja vecāki nespēj vienoties par konkrētu jautājumu vecāku atbildības īstenošanā un vēršas tiesā, tiesa var lemt tikai par šo konkrēto jautājumu. Tas var būt jebkurš jautājums, kas rodas, īstenojot vecāku atbildību un kura dēļ radušās domstarpības starp vecākiem, kad neviens no vecākiem nemaina savu viedokli, bet strīda izšķiršana ir bērna interesēs. Strīda iemesls var būt objektīvi svarīgs, piemēram, bērna vārda izvēle, piekrišana operācijai u. c., vai arī tas var būt nenozīmīgs jautājums, kuru vecāki tomēr uzskata par pietiekami būtisku, lai vērstos tiesā.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Principā jā, ciktāl šis jautājums attiecas uz bērna aizgādības tiesībām, kuras piešķirtas vienam no vecākiem. Vecāki vienmēr var izvēlēties nepieņemt tiesas risinājumu, ar kuru ekskluzīvas aizgādības tiesības piešķir vienam no vecākiem — arī pēc tiesas sprieduma vecāki var vienoties par citu kārtību, kas ļauj otram vecākam piedalīties bērna aprūpē, protams, ar nosacījumu, ka šī vienošanās ir bērna interesēs.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tas nozīmē, ka lēmumus par bērna aprūpi ir jāpieņem kopīgi abiem vecākiem.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Kompetentā tiesa vienmēr ir pirmās instances tiesa, kas darbojas vienas personas sastāvā (*μονομελές πρωτοδικείο*). Pieteikumi jāiesniedz tiesā, kurai ir jurisdikcija attiecīgajā teritorijā, un jānosūta atbildētājam; tiesā jāiesniedz arī dokumenti, kuri pamato prasību.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Pirmās instances tiesa, kas darbojas vienas personas sastāvā, pieņem lēmumus saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 681. panta B un C punktu. Procedūra ir pamatota uz darba strīdu izšķiršanas procedūru, lai paātrinātu lietu izskatīšanu. Ņemot vērā, ka strīdi par vecāku atbildības īstenošanu pēc būtības ir personiski, procedūrā piemēro arī laulības lietu procedūras konkrētus noteikumus un procedūru par bezstrīdu jurisdikciju noteikumus attiecībā uz izmeklēšanas iestādi un pierādījumu vākšanu pēc tiesas ierosmes. Tomēr, ja strīdi par vecāku atbildības īstenošanu ir saistīti ar kādu no Civilprocesa kodeksa 592. panta 1. punktā minētajiem strīdiem laulības lietās (piemēram, laulības šķiršana un laulības atzīšana par neesošu) vai strīdiem, kas minēti Kodeksa 614. panta 1. punktā (piemēram, paternitātes noteikšana), tiesai jāpiemēro procedūra, kas noteikta Kodeksa 598.612. pantā un 616.622. pantā. Steidzamas lietas var izskatīt, izmantojot pagaidu noregulējuma pasākumus (*ασφαλιστικά μέτρα*), un ārkārtas lietas — izmantojot pagaidu rīkojumu (*προσωρινή διαταγή*).

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā, saskaņā ar vispārējiem nosacījumiem par juridiskās palīdzības nodrošināšanu.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Tiesas spriedumu par vecāku atbildības īstenošanu var atcelt vai grozīt, ja ir mainījušies apstākļi, kuru dēļ tiesa pieņēma attiecīgo spriedumu. Spriedumu par vecāku atbildības īstenošanu var apstrīdēt, ievērojot parastās prasības un izmantojot kādu no parastajiem tiesiskās aizsardzības līdzekļiem (pārsūdzība sakarā ar lietas apstākļiem un nolēmuma tiesiskumu (*έφεση*), pārsūdzība tikai par nolēmuma tiesiskumu (kasācijas sūdzība, *αναίρεση*), protests (*ανακοπή ερημοδικίας*), pārskatīšana (*αναψηλάφηση*)).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Spriedums par vecāku atbildības īstenošanu ir izpildāms saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 950. pantu, ja tas uzliek arī pienākumus, kas attiecas ne tikai uz jautājumu par vecāku atbildību vai nepilngadīga bērna aizgādību, vai saskarsmi ar bērnu, bet arī pieprasa bērna nodošanu vai atgriešanu vai nosaka saskarsmes noteikumus, vai aizliedz pusēm īstenot jebkādu pretdarbību. Jo īpaši a) spriedums, kas nosaka bērna nodošanu vai atgriešanu, liek vecākam, pie kura atrodas bērns, rīkoties saskaņā ar tiesas lēmumu, un attiecībā uz sprieduma neizpildes gadījumiem, tajā pašā spriedumā var paredzēt naudas soda, kas nepārsniedz € 50 000, automātisku piemērošanu un izmaksāšanu pieteikuma iesniedzējam, kurš prasa bērna nodošanu vai atgriešanu, vai paredzēt pagaidu turēšanu apcietinājumā uz laiku līdz vienam gadam, vai abus sodus kopā (netieša izpilde (*έμμεση εκτέλεση*)); un b) ja vecāka un bērna personiskas saskarsmes tiesības tiek ierobežotas, spriedumā par saskarsmi var paredzēt, ka personai, kura traucē šādi saskarsmei, piemērot naudas sodu vai apcietinājumu (papildu īstenošana (*αναπληρωματική εκτέλεση*)).

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Citās dalībvalstīs pieņemti tiesas spriedumi par vecāku atbildību tiek automātiski atzīti, un Grieķijas iestādēm nav jāveic nekādas papildu formalitātes. Grieķijas tiesas ir pilnvarotas lemt par ārvalstīs pieņemta sprieduma spēkā esamību vai par lūgumu atzīt ārvalstīs pieņemtu spriedumu, neveicot izcelsmes dalībvalsts jurisdikcijas iepriekšēju pārbaudi. Ja lēmums par sprieduma atzīšanu tiek pieņemts Grieķijā, Grieķijas tiesa var noraidīt sprieduma par vecāku atbildību pieņemšanu, ja a) tas ir pretrunā valsts sabiedriskajai kārtībai, vienmēr ņemot vērā bērna intereses; vai b) tas ir pretrunā agrākam Grieķijas tiesās pieņemtam spriedumam par vecāku atbildību. Turklāt, ja Grieķijas tiesām ir jurisdikcija saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003 atbilstoši bērna dzīvesvietai, tiesas kā tās dalībvalsts tiesas, kurā tiek prasīta sprieduma atzīšana, var pieņemt atšķirīgu lēmumu lietā par vecāku atbildības īstenošanu, neveicot izcelsmes dalībvalsts jurisdikcijas un tās sprieduma saistošās būtības iepriekšēju pārbaudi (piemēram, vai spriedums ir pārsūdzams).

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Minētajos gadījumos kompetentā tiesa ir pirmās instances tiesa, kas darbojas vienas personas sastāvā un izskata lietu, pamatojoties uz attiecīgajam strīda veidam piemērotu procedūru.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Attiecības starp vecākiem un bērnu prioritārā secībā reglamentē: 1) vecāku un bērnu pēdējās kopīgās pilsonības valsts tiesiskais regulējums; 2) tās valsts tiesiskais regulējums, kurā šīm personām bija pēdējā kopīgā pastāvīgā dzīvesvieta; 3) tās valsts tiesiskais regulējums, kuras valstspiederīgais ir bērns.

Lapa atjaunināta: 21/10/2016

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Lūdzu, ņemiet vērā, ka šai lapai nesen tika atjaunināta oriģinālvalodas [es](#)

versija. Mūsu tulkotāji pašlaik gatavo versiju valodā, kuru esat izvēlēties.

Vecāku atbildība - Spānija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Spānijas tiesību aktos vecāku atbildību parasti dēvē par "*patria potestad*" (vecāku vara, aizgādība). Tā ietver personu, parasti vecāku vai juridisku personu, kam ar likumu vai tiesas lēmumu uzticēta nepilngadīgā bērna un viņa īpašumu aizsardzība, tiesības un pienākumus.

Vecāku atbildība vienmēr jāīsteno bērnu labā, atbilstoši to personībai, un respektējot viņu fizisko un psiholoģisko integritāti. Tā ietver šādus pienākumus un tiesības:

1. bērnu pieskatīšanu, laika pavadīšanu kopā ar viņiem, viņu ēdināšanu, izglītošanu un vispusīgas bērnu izglītošanas nodrošināšanu;
2. bērnu pārstāvēšanu un viņu īpašuma pārvaldīšanu.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecākiem ir vecāku atbildība par nepilngadīgajiem bērniem.

Ja vecāki dzīvo atšķirti, šķiras vai nedzīvo kopā, visas tiesības un pienākumi attiecībā uz nepilngadīgajiem bērniem saistībā ar viņiem un viņu īpašumu ir abiem vecākiem, izņemot ārkārtas gadījumus.

Ja vecāki nedzīvo kopā, vecāku atbildību īsteno vecāks, pie kura bērns dzīvo. Tomēr, saņemot iesniegumu no otra vecāka, kurā norādīti pamatoti iemesli, tiesa bērna interesēs var noteikt vecāku atbildību, kas viņam(-ai) jāīsteno kopā ar otru vecāku, vai arī starp māti un tēvu var sadalīt funkcijas, kas raksturīgas vecāku atbildības īstenošanā.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Spānijas tiesību aktos ir noteikts, ka gadījumos, kad vecāki neveic tiesību aktos noteiktos aizsardzības pienākumus attiecībā uz nepilngadīgo bērnu aprūpi vai arī neveic tos pienācīgi, var iecelt citus radniekus, personas vai iestādes, kas tiesas uzraudzībā īsteno aizgādību pār nepilngadīgajiem bērniem.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki ir šķīrušies vai dzīvo šķirti, aizgādību var noteikt:

pēc abu vecāku lūguma regulējuma vienošanās dokumentā (*convenio regulado*), ko apstiprina tiesa;

ar tiesas nolēmumu tiesvedībā pēc sacīkstes principa.

Aizgādību kā nepilngadīgu bērnu aizsardzības institūtu īsteno abi vecāki.

Nepilngadīgo bērnu aprūpes un aizgādības kārtība ir šāda:

piešķirot aizgādības tiesības tikai vienam no vecākiem – šo kārtību izmanto visbiežāk: gan gadījumos, kad notiek atšķiršana, gan šķiršanās, par ko ir panākta vienošanās, gan tiesvedībā pēc sacīkstes principa; saskares kārtību parasti nosaka attiecībā uz to no vecākiem, kurš neīsteno aizgādību;

kopīga aizgādība, nosakot konkrētus periodus, kuros nepilngadīgie bērni ir pie viena vai otra no vecākiem.

Izņēmuma gadījumos, kad to nosaka apstākļi, un bērna interesēs tiesa var izdot nolēmumu par aizgādības un aprūpes tiesību piešķiršanu citai personai – pēc vecāku pašu ieteikuma vai saskaņā ar tiešu tiesas lēmumu.

Ja par nepilngadīgā bērna aprūpi ir atbildīga iestāde, šis stāvoklis tiek saglabāts un aizgādība netiek piešķirta nevienam no vecākiem.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecākiem, kuri vienojas jautājumos par aizgādību, jāiesniedz parakstīta regulējuma vienošanās, kurā ir ietverti visi punkti, par kuriem abas puses ir vienojušās. Papildus citiem pasākumiem, tajā ir skaidri jāizklāsta turpmāk minētais:

nepilngadīgā bērna aprūpe un aizgādība;

saskares kārtība;

aizgādības īstenošana;

ģimenes mājas izmantošana;

uzturīdzekļi nepilngadīgajam bērnam.

Regulējuma vienošanās iesniedzama kopā ar iesniegumu attiecīgajai pirmās instances tiesai. Vecāki šo vienošanos apstiprina tiesā. Kad tiesā ir uzklauti nepilngadīgie bērni, ja viņi ir pietiekami veci, un prokurors, tiesnesis vienošanos novērtē.

Ja vien vienošanās nekaitē bērniem, tiesnesis apstiprina laulāto pieņemtās vienošanās, lai reglamentētu laulības atzīšanas par neesošu, laulāto atšķiršanas vai laulības šķiršanas sekas. Ja puses nosaka saskares un saziņas kārtību starp mazbērniem un vecvecākiem, tiesnesis to var apstiprināt pēc tam, kad ir uzklauti vecvecāki, un viņi ir devuši savu piekrišanu.

Vienošanās var noraidīt tikai ar lēmumu, kurā norādīti iemesli. Tādā gadījumā, ja piemērojams, laulātie iesniedz jaunu priekšlikumu apstiprināšanai tiesnesim.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Mediācija ģimenes lietās ir labākā alternatīva tiesas nolēmumam, lai starp pusēm panāktu vienošanos.

Lai jebkura vienošanās stātos spēkā, tā vienmēr jāapstiprina ar tiesas nolēmumu.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesas nolēmumā tiesnesis par turpmāk norādītajiem jautājumiem vienmēr lemj nepilngadīgo bērnu interesēs (pēc iespējas izvairoties no brāļu un māsu atšķiršanas, turklāt uzklautot bērnus, ja viņi ir spriestspējīgi):

juridiskie pasākumi attiecībā uz aizgādību un aprūpi, kas piešķirta vienam vai abiem vecākiem, un izglītību;

saskares kārtība, norādot laiku, metodi un vietu, kad vecāki var sazināties ar saviem bērniem un pavadīt laiku kopā ar viņiem;

izņēmuma kārtā saskares tiesības var tikt ierobežotas vai pārtrauktas, ja rodas nopietni apstākļi vai ja viens no vecākiem būtiski un atkārtoti nepilda savus pienākumus;

vecāku atbildības noteikšana, un, ja tas nepieciešami un ir piemēroti bērniem – pilnīgas vai daļējas šādas aizgādības piešķiršana vienam no vecākiem,

tostarp šādas aizgādības atņemšana, ja ir pamatots iemesls;

uzturīdzekļi, kas katram no vecākiem jāmaksā bērna vajadzību apmierināšanai, ņemot vērā viņu ekonomisko situāciju un pieņemot nepieciešamos pasākumus, lai nodrošinātu uzturēšanu;

ģimenes mājas izmantošanas tiesību piešķiršana un kārtība kopīgi lietoto lietu izmantošanai gadījumos, kad starp vecākiem nav vienošanās, dodot priekšroku laulātajam, kurš īsteno aizgādību pār nepilngadīgajiem bērniem.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Parasti vecāku atbildību īsteno abi vecāki. Tāpēc abiem vecākiem ir kopīgas tiesības lemt un risināt visus jautājumus, kas attiecas uz nepilngadīgo, pat ja aizgādība ir piešķirta tikai vienam no viņiem.

Ja starp vecākiem rodas nesaskaņas par lēmumiem, ko var pieņemt vai vajadzētu pieņemt attiecībā uz nepilngadīgajiem bērniem, piemēram, saistībā ar izglītības un audzināšanas jautājumiem (izvēloties skolas vai ārpusskolas nodarbības), veselības aprūpi (izraugoties ārstu), personīgiem jautājumiem (vārda izvēle vai reliģiskās izglītības izvēle), vai izvēloties vietu vai valsti, kurā nepilngadīgie bērni dzīvo utt., gadījumā, ja savstarpēja vienošanās nav iespējama, viens no vecākiem var vērsties tiesā, lai strīdu atrisinātu.

Pēc vecāku un bērna (ja bērns ir spriestspējīgs) uzklašanās tiesnesis piešķir lēmuma pieņemšanas pilnvaras tēvam vai mātei – bez regresa tiesībām. Ja nesaskaņas atkārtojas vai rodas kādu citu iemeslu dēļ, kas būtiski kavē vecāku atbildības īstenošanu, tiesnesis var piešķirt lēmumu pieņemšanas pilnvaras pilnīgi vai daļēji vienam no vecākiem vai sadalīt šīs funkcijas starp viņiem. Visi šie pasākumi var tikt pieņemti ne ilgāk kā uz diviem gadiem.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Ja aizbildnība pār nepilngadīgajiem bērniem tiek piešķirta kopīgi abiem vecākiem, praksē nepilngadīgā bērna ikdienas aprūpi uzņemas katrs no vecākiem iepriekš noteiktos laikposmos, kas parasti sakrīt ar konkrētiem mācību periodiem, piemēram, mācību semestriem vai gadiem.

Visi brīvdienu periodi tiek sadalīti starp abiem vecākiem.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērtē ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Laulības lietu tiesvedībā par laulāto atšķiršanu vai laulības šķiršanu pēc savstarpējas vienošanās kompetentā tiesa ir pirmās instances tiesa, kuras jurisdikcijā atrodas pēdējā kopīgā laulāto mītne vai viena no prasītājiem mītne.

Laulības lietu tiesvedībā pēc sacīkstes principa kompetentā tiesa ir pirmās instances tiesa atbilstoši laulāto kopējai dzīvesvietai, bet, ja laulātie dzīvo dažādos tiesu apgabalos, prasītājs var izvēlēties starp tiesu, kuras piekriībā atrodas pēdējā laulāto kopējā dzīvesvieta, vai tiesu, kuras piekriībā atrodas atbildētāja dzīvesvieta.

Tiesvedībā, kas attiecas tikai uz nepilngadīgu bērnu aprūpi, aizgādību un uzturēšanu, ja bērnu vecāki nav precējušies viens ar otru, pirmās instances tiesa ir tiesa, kuras jurisdikcijā atrodas pēdējā kopīgā vecāku dzīvesvieta. Ja viņi dzīvo dažādos tiesu apgabalos, prasītājs var izvēlēties starp tiesu atbilstoši atbildētāja dzīvesvietai vai nepilngadīgā bērna dzīvesvietai.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Procedūras, ko piemēro šādos gadījumos, ir šādas.

Gadījumos, kad starp pusēm pastāv vienošanās, piemēro savstarpējās vienošanās procedūru, kas noteikta Civilprocesa likuma 777. pantā, par laulāto atšķiršanu, laulības šķiršanu un pieņemtajiem galīgajiem pasākumiem attiecībā uz nepilngadīgu bērnu aprūpi, aizgādību un uzturēšanu, ja laulība nepastāv. Ja pušu starpā nav vienošanās, tad tiesvedību pēc sacīkstes principa regulē Civilprocesa likuma 770. un 774. pants, kas ir piemērojams arī ģimenes tiesvedībai un tiesvedībai attiecībā uz nepilngadīgajiem bērniem, ja vecāki nav savā starpā precējušies.

Steidzamos gadījumos var pieprasīt pasākumu pieņemšanu saskaņā ar šādām procedūrām.

Pagaidu pasākumi pirms prasības atzīt laulību par neesošu, par atšķiršanu, laulības šķiršanu iesniegšanas vai tiesvedībā par aprūpi un aizgādību pār nepilngadīgajiem bērniem un to uzturēšanu. To regulē Civilprocesa likuma 771. un 772. pants.

Ir skaidri noteikts, ka, ja ir pamatoti nepieciešama steidzama rīcība, pirmajā pieņemtajā nolēmumā noteiktos pasākumus var īstenot nekavējoties.

Pagaidu pasākumus, kas izriet no prasības pieteikuma laulības lietu tiesvedībā vai tiesvedībā, kas attiecas uz nepilngadīgajiem bērniem, piemēro tāpat kā iepriekš minētajos gadījumos. Tas ir paredzēts Civilprocesa likuma 773. pantā.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Pilnīgu vai daļēju juridisko palīdzību var saņemt ar nosacījumu, ka tiek sniegti pierādījumi un ir izpildītas prasības par tiesībām uz juridisko palīdzību atbilstoši Likumam par juridisko palīdzību. (Sk. "Juridiskā palīdzība – Spānija").

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Lai uzzinātu, kurus nolēmumus var pārsūdzēt, ir jānošķir visi iespējamie nolēmumi, kas attiecas uz lietām par vecāku atbildību, proti:

visus nolēmumus, kas pieņemti tiesvedībā pēc sacīkstes principa, var pārsūdzēt teritoriālajā tiesā;

lēmumus, kas pieņemti savstarpējās vienošanās procesā, teritoriālajā tiesā var pārsūdzēt tikai tad, kad ir panākta vienošanās par pasākumu, kas atšķiras no regulējuma vienošanās.

Likums neparedz regresa tiesības pret lēmumiem par iepriekšējiem pagaidu pasākumiem vai pagaidu pasākumiem, vai lēmumiem par vecāku atbildības īstenošanu.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Gadījumos, kad tiesas nolēmumi par vecāku atbildību netiek izpildīti labprātīgi, var iesniegt pieteikumu pirmās instances tiesā, kas nolēmumus pieņēmusi, iesniedzot lūgumu par tā pasākuma vai pasākumu piespiedu izpildi, kuri netiek pildīti.

Jānorāda spriedums vai lēmums, kura izpilde tiek pieprasīta, un arī persona, no kuras jāpanāk piespiedu izpilde.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Nolēmumi, kas pieņemti kādā dalībvalstī par vecāku atbildības īstenošanu laulības lietu tiesvedībā saistībā ar minētajās attiecībās dzimušu bērnu, ja šie nolēmumi bija izpildāmi minētajā dalībvalstī un ir paziņoti, tiks atzīti Spānijā saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību – pēc jebkuras ieinteresētās puses lūguma un bez papildu tiesvedības.

Lai pieprasītu izpildi, izpildes pieprasījums ir jāiesniedz tiesai vietā, kur atrodas nepilngadīgais un kur tiek pieprasīta izpilde. Pieprasījumam ir jāpievieno tā lēmuma kopija, kura izpilde tiek prasīta, un tam ir jāatbilst visām prasībām, lai noteiktu tā autentiskumu atbilstoši standartizētajai veidlapai, kas sniegta V pielikumā. Ir nepieciešams jurists un likumīgais pārstāvis.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Lai Spānijā iebilstu pret lēmuma par vecāku atbildību atzīšanu, ko pieņēmusi kāda cita dalībvalsts, attiecīgajai pusei jāvērtē pirmās instances tiesā, kurā ir iesniegts pieprasījums par atzīšanu, un jānorāda, ka pastāv kāds no neatzīšanas iemesliem, kas paredzēti Regulā (EK) Nr. 2201/2003.

Iemesli, uz kuriem var atsaukties, ir:

ka lēmums ir klaji pretrunā sabiedriskajai kārtībai, ņemot vērā bērna intereses;

ka bērnam netika sniegta iespēja tikt uzklašātam (iespējam nav pieņemams steidzamos gadījumos);

ka lēmums tika izdots bez attiecīgās personas klātbūtnes, jo netika iesniegts vai paziņots dokuments par tiesvedību, ja vien nav pierādīts, ka lēmums tika pieņemts,

ja pusei, kas iebilst pret atzīšanu un kas apgalvo, ka lēmums kavē vecāku atbildības īstenošanu, nav bijusi iespēja tikt uzklašātam,

vai, ja tas ir pretrunā ar citu, vēlāk izdotu lēmumu.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Jāpiemēro ir tie likumi, kas ir spējā nepilngadīgā bērna pastāvīgajā dzīvesvietā saskaņā ar 1996. gada Hāgas konvenciju par bērnu aizsardzību.

Lapa atjaunināta: 05/04/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Horvātija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku atbildība nozīmē vecāku atbildību, pienākumus un tiesības, kuru mērķis ir aizsargāt un veicināt bērna personiskās un mantiskās tiesības, kā arī bērna intereses. Vecākiem aizgādība pār bērnu jāsteno atbilstoši bērna attīstības vajadzībām un spējām. Vecākiem nav atļauts atteikties no aizgādības tiesībām. Vecākiem ir jāapspriež un jāaskaņo ar bērnu individuāli aizgādības aspekti atbilstoši bērna vecumam un briedumam.

Aizgādība ietver tiesības un pienākumus aizsargāt bērna personiskās tiesības uz veselību, attīstību, aprūpi un aizsardzību, audzināšanu un izglītību, saskarsmi, tiesības izvēlēties dzīvesvietu, kā arī tiesības un pienākumu pārvaldīt bērna līdzekļus. Aizgādība ietver arī tiesības un pienākumu pārstāvēt bērna personiskās un mantiskās tiesības un intereses.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecākiem ir tiesības un pienākums īstenot aizgādību vienlīdzīgi, kopīgi un pēc vienošanās. Ja vecāki nedzīvo pastāvīgi kopā, viņiem ir jāvienojas par aizgādību, izstrādājot kopīgas aizgādības plānu. Kopīgu aizgādību var reglamentēt arī tiesa, kad tiesas nolēmums ir balslēts uz vecāku vienošanos par visiem būtiskajiem jautājumiem, kas ietverti kopīgas aizgādības plānā. Īstenojot kopīgu aizgādību, vecākiem jācenšas atrisināt visus jautājumus vienojoties. Jebkurš no vecākiem var īstenot aizgādību viens pats pilnā apmērā, daļēji vai tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai izņemtu par kādu konkrētu svarīgu jautājumu, kas skar bērnu. Iepriekš minētajās situācijās otra vecāka tiesības īstenot aizgādību var ierobežot tikai ar tiesas nolēmumu, ņemot vērā bērna intereses. Ja vecāki ir īstenojuši kopīgu aizgādību pirms viena vai otra vecāka nāves, pārdzīvojušajam vecākam ir vienam pašam jāsteno aizgādība bez tiesas nolēmuma, ja otrs vecāks ir miris vai pasludināts par mirušu. Jebkurš no vecākiem var viens pats īstenot aizgādību, ievērojot attiecīgu tiesas nolēmumu, ja vecāki tiesvedības laikā nav varējuši vienoties par kopīgas aizgādības plānu vai alternatīvu kārtību. Šādā gadījumā tiesai jānodrošina priekšroka vecākam, kurš izrādījis vēlmi sadarboties un panākt vienošanos par kopīgu aizgādību.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja kāds no vecākiem ir nepilngadīgs vai bez tiesībspējas un rīcībspējas konkrētā aizgādības jomā, viņa īsteno to aizgādību aptur juridisku šķēršļu dēļ. Kamēr apturēšana ir spēkā, minētais vecāks var ikdienā rūpēties par bērnu viens pats, kopā ar bērna otru vecāku vai kopā ar aizbildni, kurš iecelts saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma (*Obiteljski zakon*) noteikumiem par aizbildņa iecelšanu. Minētajam vecākam nav atļauts pārstāvēt bērnu, un, ja viņam ir atņemta tiesībspēja un rīcībspēja, viņam nav atļauts pārstāvēt bērnu jomā, attiecībā uz kuru viņam ir atņemta tiesībspēja un rīcībspēja. Bērnu pārstāvēs otrs no vecākiem vai aizbildnis, un aizbildnim būs jāievēro otra vecāka vēlmes.

Ja bērna vecāki vai kāds no vecākiem un aizbildnis nevienojas par pārstāvību svarīgu lēmumu pieņemšanā saistībā ar bērnu, tiesa, atbildot uz bērna, jebkura vecāka vai aizbildņa priekšlikumu, pieņem *ex parte* nolēmumu par to, kurš pārstāvēs bērnu attiecīgajā jautājumā.

Atbildot uz bērna, jebkura vecāka vai sociālās labklājības centra priekšlikumu, pieņem *ex parte* nolēmumu apturēt aizgādību (aizgādības apturēšana reālu šķēršļu dēļ), ja kāds no vecākiem neierodas vai dzīvo nezināmā adresē vai ja kādam no vecākiem objektīvu iemeslu dēļ ir liegts īstenot aizgādību ilgāku laiku. Attiecīgajam vecākam nav atļauts īstenot aizgādību visu laikposmu, kurā viņa īsteno tā aizgādība ir apturēta iepriekš minēto iemeslu dēļ. Šādā apturēšanas laikposmā aizgādību īsteno otrs vecāks viens pats, vai arī bērnu nodod aizgādībā saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem. Atbildot uz priekšlikumu, ko izteicis bērns, vecāks, kura īsteno tā aizgādība ir apturēta, vai bērnu labklājības centrs, tiesa pieņem *ex parte* nolēmumu izbeigt reālu iemeslu dēļ noteikto aizgādības apturēšanu, ja iemesli, uz kuru pamata apturēšana tika noteikta, vairs nepastāv.

Ja vecāki kopīgi īsteno aizgādību un viens no viņiem nomirst, pārdzīvojušais vecāks turpina īstenot aizgādību viens pats. Ja vecāks, kurš īsteno aizgādību viens pats, nomirst, tiesa, atbildot uz bērna, pārdzīvojušā vecāka vai bērnu labklājības centra priekšlikumu, pieņem *ex parte* nolēmumu uzticēt aizgādību pārdzīvojušajam vecākam, ja tā uzskata, ka tas ir bērna interesēs. Ja abi vecāki nomirst, bērnu labklājības centrs nodod bērnu aizgādībā. Kamēr vecāks, kurš īsteno aizgādību, ir dzīvs, viņš ar testamentu vai notariāli apliecinātu aktu (horvātu valodā dēvētu par “*anticipirana naredba*” (“iepriekšējs lēmums/norādījums”)) iecel personu, kura, viņaprāt, viņa nāves gadījumā nodrošinātu vislabāko aprūpi bērnam. Ja bērnam viņa vecāka nāves gadījumā tiek iecelts aizbildnis, ņem vērā bērna viedokli un pārdzīvojušā vecāka vēlmes, izņemot, ja tiek uzskatīts, ka minētā viedokļa/vēlmiņu ņemšana vērā nebūtu bērna interesēs.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 224. pantu bērnu nodod aizgādībā, ja viņa vecāki ir miruši, pazuduši, nav zināmi vai ir dzīvojuši nezināmā adresē vismaz mēnesi; ja viņa vecākiem ir atņemtas aizgādības tiesības; ja viņa vecāki, kuriem atņemta tiesībspēja un rīcībspēja jomā, kas liedz viņiem īstenot aizgādības tiesības, nav uzticējuši bērnu personai, kas atbilst aizbildniecības kritērijiem, vai ja bērna vecāki ir piekrituši viņa adopcijai. Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 225. pantu bērnu labklājības centram ir jāpieņem lēmums par bērna nodošanu aizgādībā un jāieceļ aizbildnis. Bērnu labklājības centrs var nodot bērnu aizbildņa, citas personas, audžuģimenes ikdienas aprūpē vai bērnumamā vai tāda tiesību subjekta aprūpē, kurš darbojas sociālās labklājības jomā, ja vien Ģimenes tiesību likumā nav noteikts citādi.

Ja tiek konstatēts, ka tiesības un intereses ir pārkāptas vai bērna tiesības, intereses un attīstība ir apdraudēti, veic pasākumus bērna personisko tiesību un interešu aizsardzībai, pamatojoties uz eksperta novērtējumu. Bērna tiesības tiks uzskatītas par apdraudētām, ja aprūpe ir nepietiekama, ja bērnam ir psihosociālas problēmas (par ko liecina viņa uzvedība, emocionālās problēmas, problēmas skolā vai citas problēmas saistībā ar pieaugšanu) vai ja pastāv minēto apstākļu rašanās iespējamība.

Lai aizsargātu bērna tiesības un intereses, sociālās labklājības centrs var:

- 1) veikt ārkārtas pasākumu, lai nošķirtu bērnu un izmitinātu viņu ārpus viņa ģimenes mājām;
- 2) izteikt brīdinājumu pēc kļūdas vai bezdarbības apgādības īstenošanā;
- 3) noorganizēt profesionālas palīdzības un atbalsta sniegšanu vecākiem saistībā ar apgādību; un
- 4) noorganizēt intensīvu profesionālu atbalsta sniegšanu vecākiem un viņu īstenojot aizgādības uzraudzību.

Lai aizsargātu bērna personiskās tiesības un intereses, tiesa var:

- 1) īslaicīgi nodot bērnu citas personas, audžuģimenes vai sociālās labklājības iestādes aprūpē;
- 2) izdot tuvošanās aizliegumu;
- 3) atņemt vecākiem viņu tiesības dzīvot kopīgā mājoklī ar bērnu un nodot bērnu citas personas, audžuģimenes vai sociālās labklājības iestādes ikdienas aprūpē;
- 4) sniegt atbalstu bērna audzināšanā, ja viņam ir uzvedības problēmas, ievietojot viņu audžuģimenē vai sociālās labklājības iestādē; vai
- 5) atņemt vecākiem viņu tiesības īstenot aizgādību.

Attiecībā uz pasākumiem, kuru mērķis ir aizsargāt bērna tiesības un intereses, Ģimenes tiesību likumā ir ietverti noteikumi, kas reglamentē bērna pagaidu izmitināšanu vai bērna īslaicīgu nodošanu citas personas aprūpē, tiesību atņemšanu vecākiem dzīvot kopīgā mājoklī ar bērnu utt.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķīta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Vecāku atbildības jautājumus var risināt, sagatavojot kopīgas aizgādības plānu vai ar tiesas nolēmumu.

Kopīgas aizgādības plāns ir vecāku rakstiska vienošanās, kurā izklāstīti veidi, kā ir īstenojama kopīga aizgādība, ja bērna vecāki pastāvīgi nedzīvo kopā kā ģimene. Kopīgas aizgādības plānā ir jānorāda:

- 1) vieta un adrese, kur bērns dzīvo;
- 2) laiks, kas bērnam jāpavada kopā ar katru no vecākiem;
- 3) kā notiks informācijas apmaiņa, lai dotu piekrišanu, kad tiek pieņemti svarīgi lēmumi attiecībā uz bērnu, un kā notiks svarīgas informācijas apmaiņa saistībā ar bērnu;
- 4) tā vecāka uzturlīdzekļu maksāšanas saistību līmenis, ar kuru bērns nedzīvo kopā; un
- 5) turpmāku jautājumu risināšanas veidi. Vecāki var sagatavot kopīgas aizgādības plānu paši vai obligāto konsultāciju procedūras vai ģimenes lietu mediācijas procesa ietvaros.

Ja vecāki nevienojas par kopīgas aizgādības plānu vai ja tiesa plānu noraida, jebkurš no vecākiem vai bērns var celt prasību tiesā, lai atrisinātu visus jautājumus saistībā ar vecāku, ar kuru kopā bērns dzīvos, aizgādības īstenošanas veidiem, bērna saskarsmi ar otru vecāku vai bērna uzturēšanu.

Tiesvedībā, kuras mērķis ir noteikt, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, apgādības īstenošanu vai bērna saskarsmi ar otru vecāku, tiesai nav saistoši nekādi pušu pieprasījumi. Tiesa var pieņemt nolēmumu par to, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, par to, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par apgādības īstenošanu, pamatojoties uz vecāku vienošanos, ja tā uzskata, ka šāda vienošanās ir bērna interesēs.

Tiesa spriedīs *ex officio*, lai noteiktu, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, to, kā tiks īstenota aizgādība, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par bērna uzturēšanu, pieņemot lēmumu, kurā konstatē, ka laulība ir neatgriezeniski izirusi vai kurā laulību atzīst par neesošu, vai lēmumu, ar kuru atļauj laulības šķiršanu, un citos gadījumos, kad vecāki dzīvo šķirti, vai pieņemot lēmumu lietā, kurā ir apstrīdēta maternitāte vai paternitāte, ja šāda nolēmuma pieņemšana ir iespējama un vajadzīga, ņemot vērā tiesvedības iznākumu un lietas faktus.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Lai kopīgas aizgādības plāns būtu izpildāms, to var iesniegt tiesai *ex parte* tiesvedībā, lai tiesa varētu pārbaudīt tā saturu un apstiprināt vai noraidīt plānu saskaņā ar Ģimenes tiesību likumu. Kopīgas aizgādības plānā var veikt grozījumus atkarībā no bērna vecuma un brieduma vai gadījumos, kad grozījumus pamato būtiskas apstākļu izmaiņas. Ja plānā veic grozījumus, tas būtu jāiesniedz tiesai *ex parte* tiesvedībā, lai tiesa varētu pārbaudīt tā saturu un apstiprināt vai noraidīt grozījumus.

Tiesa var pieņemt nolēmumu attiecībā uz to, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, par to, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par apgādības īstenošanu, pamatojoties uz vecāku vienošanos, ja tā uzskata, ka šāda vienošanās ir bērna interesēs. Ja vecāki nolemj īstenot kopīgu aizgādību, vienošanās dokumentā jābūt atrunātiem visiem svarīgajiem jautājumiem, kas ietverti kopīgas aizgādības plānā. Attiecībā uz tiesiskās aizsardzības līdzekļiem vai tiesas nolēmuma grozījumiem tiesas nolēmumam, kas balstīts uz vecāku vienošanos par kopīgas aizgādības īstenošanu, ir tāds pats juridiskais spēks kā kopīgas aizgādības plānam, ko apstiprinājis tiesa. Nolēmumā, kas attiecas uz aizgādību vai bērna saskarsmi ar otru vecāku, nav jāiekļauj nekādi paskaidrojumi, ja nolēmums ir balstīts uz iepriekš minēto vecāku vienošanos par kopīgas aizgādības īstenošanu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārstēšanas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ja vecāki nevienojas par kopīgas aizgādības plānu, sociālās labklājības centrs aicina viņus censties panākt vienošanos ģimenes lietu mediācijas procesā, ja vien uz konkrēto gadījumu neattiecinā likumā noteiktās mediācijas prasības. Ja vecāki, kuri plāno šķirt laulību, nevienojas par kopīgas aizgādības plānu, sociālās labklājības centrs informē viņus, ka laulības šķiršanas tiesvedībā, ko uzsācis kāds no laulātajiem, tiesa *ex officio*:

- 1) pieņems nolēmumu, kurā nosaka, ar kuru no vecākiem bērns dzīvos kopā, aizgādības īstenošanas kārtību, to, kā notiks bērna saskarsme ar otru vecāku un bērna uzturēšana;
- 2) ļaus bērnam izteikt savu viedokli atbilstoši Ģimenes tiesību likumam; un
- 3) iecels bērnam īpašu aizbildni saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemēt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 413. pantu tiesa spriedīs *ex officio*, lai noteiktu, ar kuru vecāku bērns dzīvos kopā, to, kā tiks īstenota aizgādība, kā bērns uzturēs saziņu ar otru bērnu, un par bērna uzturēšanu, pieņemot lēmumu, kurā konstatē, ka laulība ir izirusi un to nav iespējams atjaunot vai kurā laulību atzīst par spēkā neesošu, vai lēmumu, ar kuru atļauj laulības šķiršanu, un citos gadījumos, kad vecāki dzīvo šķirti, vai pieņemot lēmumu lietā, kurā ir apstrīdēta maternitāte vai paternitāte, ja šāda nolēmuma pieņemšana ir iespējama un vajadzīga, ņemot vērā tiesvedības iznākumu un lietas faktus.

Tiesa var

- 1) ierobežot vai aizliegt bērna saskarsmi ar otru vecāku;
- 2) nospriest, ka šāda saskarsme ir jāuzrauga ekspertam;
- 3) noteikt pasākumu bērna tiesību un interešu aizsardzībai, ja tas vajadzīgs apstākļu dēļ; vai
- 4) nospriest par kārtību, kādā notiks bērna saskarsme ar pamāti vai patēvu, ja viņi dzīvojuši kopā ar bērnu un par viņu rūpējušies, kad laulība tika šķirta.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 417. pantu tiesvedībā, kurā lemj par bērna saskarsmi ar otru vecāku, tiesai ir jāinformē vecāki, ka šāda saskarsme ir īpaši svarīga bērna labklājībai, jāaicina vecāki vienoties un piedalīties ģimenes lietu mediācijas procesā gadījumos, kas nav saistīti ar vardarbību ģimenē, un — ja vecāki nevienojas — jānodrošina, ka vieta, kurā bērns uzturēs saskarsmi ar otru vecāku, ir piemērota bērnam, ņemot vērā otra vecāka ģeogrāfiskos un laika ierobežojumus. Tiesas nolēmumā jābūt ietvertai informācijai par to, kādos veidos, laikos un kurā vietā otrs vecāks var paņemt bērnu un atvest to atpakaļ, un — ja nepieciešams — informāciju par saskarsmes izmaksām. Nolēmuma paskaidrojumos tiesa iekļauj rakstisku brīdinājumu, kurā izklāsta tiesiskās sekas, kas radīsies, ja netiks izpildīts pienākums atvieglot bērna saskarsmi ar otru vecāku (tostarp naudas sods, ieslodzījums vai lēmums grozīt nolēmumu, kas nosaka, ar kuru no vecākiem bērns dzīvos kopā).

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 418. pantu tiesa tiesvedībā, kurā nosaka bērna saskarsmi ar otru vecāku, nosaka vienu vai vairākus pasākumus, lai nodrošinātu izpildi, ja tai ir aizdomas, ka vecāks, ar kuru bērns dzīvo kopā, varētu neizpildīt nolēmumu par saskarsmi, proti, 1) iecelt personu, kuras pienākums ir palīdzēt saistībā ar nolēmuma izpildi vai kārtības ievērošanu, lai bērns varētu uzturēt saskarsmi ar otru vecāku, un 2) uzdot vecākam, ar kuru bērns dzīvo kopā, samaksāt drošības naudu. Nosakot šādus pasākumus, tiesa jo īpaši ņem vērā, kāda ir bijusi tā vecāka iepriekšējā uzvedība, ar kuru bērns dzīvo kopā.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 419. pantu tiesa tiesvedībā, kurā nosaka bērna saskarsmi ar otru vecāku, var noteikt vienu vai vairākus pasākumus, lai nodrošinātu bērna atgriešanos vai liegtu vecākam, kurš uztur saskarsmi ar bērnu, nolaupt bērnu (piemēram, uzdodot vecākam, kurš uztur saskarsmi ar bērnu, saskarsmes laikā uzrādīt pasi tiesai, kura noteikusi konkrēto pasākumu; uzdodot vecākam, kurš uztur saskarsmi ar bērnu, samaksāt drošības naudu, vai aizliedzot atsavināt vai apgrūtināt vecāku, kurš uztur saskarsmi, mantiskās tiesības, — šāda aizlieguma datus reģistrē publiskos reģistros —; nosakot vecākam, kurš uztur saskarsmi, pienākumu regulāri ierasties pilnvarotā iestādē, piemēram, sociālās labklājības centrā, kopā ar bērnu un vietā, kur notiek saskarsme; nosakot vietu, kurā jāuztur saskarsme; aizliedzot bērnam izbraukt no valsts, kurā jānotiek saskarsmei, un šāda aizlieguma datus ievadot valsts vai starptautiskā informācijas sistēmā). Nosakot iepriekš izklāstītos pasākumus, tiesai jo īpaši jāņem vērā, kāda ir bijusi vecāka, kurš uztur saskarsmi, iepriekšējā uzvedība.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 421. pantu nolēmumā, ar ko nosaka aizgādību vai kārtību saskarsmei ar bērnu, nekādi paskaidrojumi nav jāiekļauj, ja nolēmums ir balstīts uz vecāku vienošanos, kas panākta saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem, vai ja nolēmums paziņots mutiski visu pušu klātbūtnē un visas puses ir paudušas apņemšanos neizmantot tiesiskās aizsardzības līdzekļus.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 99. pantu katram vecākam ir pašam jāpārstāv bērns tajās aizgādības jomās, kurās otram vecākam ir noteikti ierobežojumi saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma noteikumiem vai ar tiesas nolēmumu.

Ģimenes tiesību likuma 105. pantā ir noteikts, ka jebkurš no vecākiem var īstenot aizgādību viens pats pilnā apmērā, daļēji vai tiktāl, ciktāl tas vajadzīgs, lai izlemtu par kādu konkrētu svarīgu jautājumu, kas skar bērnu. Iepriekš minētajās situācijās otra vecāka tiesības īstenot aizgādību var ierobežot tikai ar tiesas nolēmumu, ņemot vērā bērna intereses. Ja vecāki ir īstenojuši kopīgu aizgādību pirms viena vai otra vecāka nāves, pārdzīvojušajam vecākam ir vienam pašam jāīsteno aizgādība bez tiesas nolēmuma, ja otrs vecāks ir miris vai pasludināts par mirušu. Lemjot par aizgādību, ko īsteno tikai viens no vecākiem, tiesa lems, vai vecākam, kuram uzticēta aizgādība, jautājumus, kas saistīti ar bērna personiskajām pamattiesībām, bērns būtu jāpārstāv vienam pašam vai ar otra vecāka piekrišanu, kā noteikts Ģimenes tiesību likuma 100. pantā (bērna pārstāvēšana jautājumos, kas saistīti ar viņa personiskajām pamattiesībām, nozīmē pārstāvēšanu gadījumos, kad tiek mainīts bērna vārds vai pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas adrese, vai gadījumos, kas attiecas uz bērna brīvību izvēlēties vai mainīt savu reliģisko piederību).

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 110. pantu neatkarīgi no tā, vai aizgādību īsteno abi vecāki kopā vai viens no vecākiem, gan vienam, gan otram vecākam ir tiesības vienam pašam pieņemt ikdienas lēmumus par bērnu reizes, kad bērns izturas pie viņa. Ārkārtas situācijās, piemēram, kad pastāv tieši draudi bērnam, gan vienam, gan otram vecākam ir tiesības veikt darbības, kas nepieciešamas, ņemot vērā bērna intereses, neprasot otra vecāka piekrišanu. Attiecīgajam vecākam ir iespējami drīz par to jāinformē otrs vecāks.

Neatkarīgi no tā, vai aizgādību īsteno viens no vecākiem vai abi vecāki, viņiem ir jāapmainās ar informāciju par bērna veselību, konsekvenci viņa audzināšanā, kā arī ar informāciju par bērna skolas un ārpuskolas gaitām. Šādas informācijas apmaiņai jānotiek ātri, pārredzami un jābūt vērstai tikai uz bērnu.

Neviens no vecākiem nedrīkst jaunprātīgi izmantot savu sadarbošanās pienākumu, lai kontrolētu otru vecāku.

Papildus iepriekš minētajam saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 112. pantu vecāks, kuram ir noteikti ierobežojumi konkrētā aizgādības jomā, ir tiesības uzturēt saskarsmi ar bērnu, pieņemt ikdienas lēmumus saistībā ar bērnu, īstenojot steidzamu rīcību, ja pastāv tieši draudi bērnam, un saņemt informāciju par svarīgiem apstākļiem, kas saistīti ar bērna personiskajām tiesībām. Šādas tiesības var ierobežot vai atņemt tikai ar tiesas nolēmumu, ja šāda ierobežošana vai atņemšana ir nepieciešama, lai aizsargātu bērna intereses. Vecākam, kurš neīsteno bērna aizgādību, ir tiesības pieprasīt no otra vecāka informāciju par svarīgiem apstākļiem, kas saistīti ar bērna personiskajām tiesībām, ja viņam ir leģitīmas intereses, lai to darītu, un tiktāl, ciktāl šāda rīcība nav pretrunā bērna interesēm. Strīda gadījumā tiesa *ex parte* tiesvedībā un atbildot uz priekšlikumu, ko iesniedzis bērns vai kāds no vecākiem, pieņem nolēmumu, lai nodrošinātu bērna interešu aizsardzību.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 108. pantu, ja vecāki kopīgi īsteno aizgādību, viņiem visi svarīgie lēmumi par bērnu jāpieņem un sava piekrišana jāsniedz, savstarpēji vienojoties. Svarīgi lēmumi saistībā ar bērnu ir lēmumi, kas saistīti ar bērna pārstāvību jautājumos, kuri skar viņa personiskās tiesības, un pārstāvību jautājumos, kuri skar bērna vērtīgos aktīvus un mantiskās tiesības. Svarīgi lēmumi attiecībā uz bērnu var būt arī citi lēmumi, kas var būtiski ietekmēt bērna dzīvi, piemēram, lēmumi par bērna saskarsmi ar viņam tuvām personām, ārkārtas medicīniskām procedūrām vai ārstēšanu un bērna brīvību izvēlēties skolu. Visi šādi lēmumi ir spēkā, ja tiem piekrīt otrs vecāks. Izņēmuma gadījumos, piemēram, ja ir vajadzīga steidzama medicīniska procedūra, ir piemērojami īpaši noteikumi par pacientu tiesību aizsardzību. Ģimenes tiesību likuma 100. pantā ir noteikumi par bērna pārstāvību jautājumos, kas saistīti ar viņa personiskajām pamattiesībām (gadījumos, kad tiek mainīts bērna vārds vai pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas adrese, vai gadījumos, kas attiecas uz bērna brīvību izvēlēties vai mainīt savu reliģisko piederību). Pārstāvību jautājumos, kas saistīti ar viņa personiskajām pamattiesībām, uzskata par spēkā esošu, ja vecāks, kurš pārstāv bērnu, ir saņēmis rakstisku piekrišanu no otra vecāka, kurš ir tiesīgs pārstāvēt bērnu. Likumā noteiktajos gadījumos šāda piekrišana nav vajadzīga, ja vecāks, ar kuru bērns dzīvo kopā, ir saņēmis sociālās labklājības centra piekrišanu. Ja vecāks, kurš pārstāv bērnu, nevar saņemt rakstisku piekrišanu, tiesa *ex parte* tiesvedībā un atbildot uz priekšlikumu, ko iesniedzis bērns vai kāds no vecākiem, izlemj, kurš vecāks pārstāvēs bērnu konkrētajā jautājumā, lai aizsargātu bērna intereses.

Ģimenes tiesību likuma 101. pantā ir noteikumi par pārstāvību jautājumos, kas saistīti ar bērna vērtīgajiem aktīviem vai viņa mantiskajām tiesībām.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 109. pantu, ja vecāki, kuri ir tiesīgi pārstāvēt bērnu, nevienojas par bērnam svarīgiem lēmumiem, tiesa *ex parte* tiesvedībā un atbildot uz priekšlikumu, ko iesniedzis bērns vai kāds no vecākiem, izlemj, kurš vecāks pārstāvēs bērnu konkrētajā jautājumā. Ja svarīgi lēmumi ir saistīti ar bērna personiskajām tiesībām, vecākiem ir jāpiedalās obligāto konsultāciju procedūrā, pirms tiek celta *ex parte* prasība.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērtē ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Priekšlikumi būtu jāiesniedz un prasības jāceļ municipālajā tiesā, kam ir vietēja jurisdikcija.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma (*Zakon o parničnom postupku*) 34. pantu municipālās tiesas vienmēr spriež pirmajā instancē šādos strīdos: strīdos par to, vai laulība ir neatgriezeniski izirusi, vai laulība būtu jāatzīst par neesošu un jāatļauj laulātajiem to šķirt; strīdos par paternitātes vai maternitātes noteikšanu vai apstrīdēšanu; strīdos par tā vecāka noteikšanu, ar kuru bērns dzīvos kopā, un strīdos par aizgādību, ja vienlaikus norisinās tiesvedība, kurā jānosaka, vai laulība ir neatgriezeniski izirusi, vai tā ir jāatzīst par neesošu vai ir jāļauj to šķirt.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likumu ir jārīko obligāto konsultāciju procedūra, pirms tiek iesniegts lūgumraksts šķirt laulību starp laulātajiem, kuri īsteno kopīgu aizgādību pār savu nepilngadīgo bērnu, vai pirms tiek sākta cita tiesvedība par aizgādību un saskarsmi. Ģimenes tiesību likuma noteikumi, kas attiecas uz obligāto konsultāciju procedūru, pirms tiek iesniegts lūgumraksts šķirt laulību starp laulātajiem, kuri īsteno kopīgu aizgādību pār savu nepilngadīgo bērnu, ir *mutatis mutandis* piemērojami attiecībā uz obligāto konsultāciju procedūru, ko rīko, pirms tiek celta prasība, lai noteiktu aizgādību un bērna saskarsmi ar otru vecāku, ja bērna vecāku laulība ir neatgriezeniski izirusi. Likumā ir noteikti gadījumi, kad obligāto konsultāciju procedūru neizmanto. Obligāto konsultāciju process sākas, tiklīdz kāda no pusēm iesniedz prasību to sākt. Pieprasījums jāadresē sociālās labklājības centram rakstiski vai mutiski (sniedzot paziņojumu, kas jāreģistrē reģistrā). Obligāto konsultāciju pakalpojumu sniedz tā sociālās labklājības centra ekspertu grupa, kam ir kompetence attiecībā uz vietu, kurā ir bērna pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas adrese, vai attiecībā uz vietu, kurā atradās laulāto vai kopdzīves partneru kopīgais pastāvīgais vai pagaidu mājoklis. Obligātās konsultācijas ir process, kurā personīgi piedalās ģimenes locekļi (pārstāvji nav atļauti). Tiklīdz obligāto konsultāciju process ir beidzies, sociālās labklājības centrs sagatavo ziņojumu, kas ir spēkā sešus mēnešus no konsultāciju beigu dienas.

Pirms lūgumraksta iesniedzējs var iesniegt lūgumrakstu laulības šķiršanai, viņam ir jāpiedalās pirmajā ģimenes mediācijas sanāksmē.

Atkarībā no celtās prasības veida (laulāto strīds; strīds, lai noteiktu vai apstrīdētu maternitāti vai paternitāti; strīds par aizgādību, strīds par saskarsmi; prasība šķirt laulību pēc abpusējas vienošanās vai apstiprināt kopīgas aizgādības plānu) lūgumraksta iesniedzējam kopā ar citiem dokumentiem ir jāiesniedz obligāto konsultāciju ziņojums / apliecinājums par dalību pirmajā ģimenes mediācijas sanāksmē / kopīgas aizgādības plāns. Tas, kādi dokumenti ir vajadzīgi, ir atkarīgi no celtās prasības.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paštrinātā kārtībā?

Visās darbībās, kas skar ar bērnu saistītas ģimenes tiesības, kompetentajām iestādēm ir steidzami jārietojas, vienlaikus aizsargājot bērna intereses.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā. Bezmaksas juridisko palīdzību reglamentē Bezmaksas juridiskās palīdzības likums (*Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći*) (*Narodne novine* (NN; Horvātijas Republikas Oficiālais Vēstnesis) Nr. 143/2013).

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā. Puses var pārsūdzēt pirmās instances nolēmumu 15 dienu laikā no nolēmuma kopijas izsniegšanas dienas, izņemot, ja Civilprocesa likumā ir noteikts cits termiņš. Ja vien likumā nav noteikts citādi, var pārsūdzēt pirmās instances nolēmumu, kas izriet no īpašām *ex parte* darbībām, kuras reglamentē Ģimenes tiesību likums. Pārsūdzības jāiesniedz 15 dienu laikā no nolēmuma izsniegšanas dienas.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Jāsazinās ar municipālo tiesu, kurai ir vietēja jurisdikcija. Jebkuru izpildes procesu īsteno saskaņā ar Izpildes likuma (*Ovršni zakon*) noteikumiem, savukārt Ģimenes tiesību likumā ir ietverti īpaši noteikumi par izpildi, kuras mērķis ir nodrošināt bērna nodošanu, un par izpildi, kuras mērķis ir nodrošināt iespēju uzturēt saskarsmi ar bērnu (Ģimenes tiesību likuma 509.–525. pants).

15 Kas man jādara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Jums jāceļ prasība par ārvalsts tiesas pieņemtā nolēmuma atzīšanu saskaņā ar Likumu par Horvātijas tiesību aktu un citu valstu noteikumu, kas reglamentē konkrētas attiecības, kolīziju risināšanu (*Zakon o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima*) (NN Nr. 53/91, 8/01). Kopš 2013. gada 1. jūlija Horvātijā īsteno Padomes Regulu Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000. Minētās regulas III nodaļa ir *mutatis mutandis* piemērojama attiecībā uz spriedumu izpildāmības atzīšanu un apstiprināšanu vecāku atbildības lietās.

Pieteikums par atzīšanu vai neatzīšanu, pieteikums par izpildāmības apstiprināšanu un izpildes priekšlikums ir jāiesniedz municipālajai tiesai, kam ir vietēja jurisdikcija.

Priekšlikumi būtu jāiesniedz un prasības jāceļ municipālajā tiesā, kam ir vietēja jurisdikcija.

Noteikumi, kas paredzēti Padomes Regulā Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000, ir attiecināmi uz ārvalstu tiesu nolēmumu atzīšanas un izpildes procedūrām.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Pārsūdzības būtu jāiesniedz municipālajai tiesai. Par pārsūdzību lemj županijas tiesa.

Uz pārsūdzības procesu attiecas noteikumi, kas paredzēti Padomes Regulā Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000, un Civilprocesa likuma noteikumi.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Saskaņā ar 40. pantu Likumā par Horvātijas tiesību aktu un citu valstu noteikumu, kas reglamentē konkrētas attiecības, kolīziju risināšanu vecāku un bērnu attiecībām piemēro tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederīgie ir vecāki un bērni. Ja vecāki un bērni ir dažādu valstu valstspiederīgie, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā ir gan vecāku, gan bērnu pastāvīgās dzīvesvietas adrese. Ja vecāki un bērni ir dažādu valstu valstspiederīgie un ja viņu pastāvīgās dzīvesvietas adrese neatrodas vienā un tajā pašā valstī, piemēro Horvātijas tiesību aktus, ja kāds no vecākiem ir Horvātijas valstspiederīgais. Uz vecāku un bērnu attiecībām, uz kurām neattiecas iepriekš minētie noteikumi, attiecināms tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederīgais ir bērns.

Kopš 2010. gada 1. janvāra Horvātijā īsteno 1996. gada Hāgas Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem.

Plašākai informācijai skatīt šādus avotus:

Ģimenes tiesību likums (NN Nr. 103/15);

Izpildes likums (NN Nr. 112/12, 25/13, 93/14);

Likums par Horvātijas tiesību aktu un citu valstu noteikumu, kas reglamentē konkrētas attiecības, kolīziju risināšanu (NN Nr. 53/91, 88/01);

Bezmaksas juridiskās palīdzības likums (NN Nr. 143/2013);

Likums par to, kā īstenot Padomes Regulu Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un ar ko atceļ Regulu (EK) Nr. 1347/2000 (NN Nr. 127/2013);

Padomes Regula Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu.

Lapa atjaunināta: 17/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Itālija

1 Kāda ir juridiskā termiņa „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Itālijas tiesībās ar likumu par vecāku institūta reformu (Likums Nr. 219/2012) un Likumdošanas dekrētu Nr. 154/2013, kura noteikumi stājās spēkā 2014. gada 7. februārī, “vecāku varas” (*potestà genitoriale*) jēdziens tika aizstāts ar “vecāku atbildības” (*responsabilità genitoriale*) jēdzienu.

Vecāku atbildība ir pienākums uzturēt, audzināt, izglītēt un sniegt morālu atbalstu bērniem, ņemot vērā viņu spējas, tiesības un mērķus.

Bērniem ir tiesības arī uzturēt līdzsvarotas un pastāvīgas attiecības ar abiem vecākiem, tikt vecāku aprūpētiem, audzinātiem, izglītotiem un morāli atbalstītiem, kā arī uzturēt jēgpilnas attiecības ar katra vecāka priekštečiem un radniekiem.

Arī bērniem ir pienākumi — cienīt vecākus un piedalīties ģimenes uzturēšanā, kamēr viņi dzīvo ģimenē.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Ja vecāki ir savstarpējā laulībā, vecāku atbildība iestājas uz likuma pamata. Šajā gadījumā abiem vecākiem ir vecāku atbildība par saviem bērniem.

Ja vecāki nav savstarpējā laulībā, vecāku atbildība ir vecākam, kurš ir atzinis bērnu. Ja abi vecāki atzīst bērnu, viņiem ir un viņi īsteno vecāku atbildību par bērnu tā, it kā viņi atrastos laulībā. Ja vecāki nav laulībā un neatzīst bērnu vienlaicīgi, otrā atzīšana nevar notikt bez tā vecāka piekrišanas, kurš jau ir atzinis bērnu.

Vecākiem ir jāīsteno vecāku atbildība, kopīgi vienojoties, ņemot vērā bērna spējas, dabiskās tiesības un mērķus. Jo īpaši vecākiem, kopīgi vienojoties, ir jānosaka bērna pastāvīgā dzīvesvieta.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja bērnam īslaicīgi nav piemērotas ģimenes vides, tiek organizēta bērna uzņemšana citā ģimenē.

Turklāt, ja vecāki nepierāda, ka pietiekami spēj rūpēties par savu bērnu audzināšanu, piemēram, ja viņi ir ārkārtīgi nesaticīgi, tiesas bieži vien aizgādības tiesības piešķir sociālajam dienestam ģimenes dzīvesvietā. Minētais parasti ietver vecāku atbildības īstenošanas ierobežošanu: parasti lēmumus par bērna veselības aprūpi, izglītošanu un audzināšanu pārņem sociālie dienesti ģimenes dzīvesvietā. Šādos gadījumos bērns bieži vien turpina dzīvot kopā ar saviem vecākiem vai vienu no viņiem. Nopietnākajos gadījumos tiesa nosaka, ka bērns ir jāizņem no ģimenes.

Ja vecāks pārkāpj savus pienākumus vai nevēlīgi izturas pret tiem vai ļaunprātīgi izmanto ar tiem saistītās tiesības, tādējādi nopietni kaitējot bērnam, tiesa var noteikt, ka šim vecākam ir jāatņem vecāku atbildība.

Ja abi vecāki ir miruši, ja vecākiem ir atņemta viņu vecāku atbildība vai ja viņi jebkādu citu iemeslu dēļ nespēj īstenot vecāku pienākumus, tiek iecelts aizbildnis. Aizbildnis rūpējas par bērnu, pārstāv viņu visās civilajās tiesvedībās, kā arī pārvalda bērna mantu.

Civilt kodeksā arī ir paredzēta iespēja tiesai iecelt īpašu aizbildni, ja vecāki kopīgi nespēj vai nevēlas, vai ja vecāks, kurš vienpersoniski īsteno vecāku atbildību, nespēj vai nevēlas veikt vienu vai vairākas darbības bērna interesēs ārpus ikdienišķo rūpju robežām. Šādos gadījumos īpašajam aizbildnim ir jāveik šīs konkrētās darbības.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Abu vecāku atbildība nebeidzas pēc laulības iziršanas, šķiršanas, atcelšanas vai anulēšanas vai attiecīgo civiltiesisko seku izbeigšanās.

Parastā aizgādības forma, kas nodrošina vecāku kopīgu rīcību, ir kopīga aizgādība, kurā vecāku atbildību īsteno abi vecāki.

Lēmumus, kas visvairāk skar bērnu un attiecas uz viņa izglītību, audzināšanu, veselību un pastāvīgās dzīvesvietas izvēli, pieņem, vecākiem savstarpēji vienojoties bērna interesēs, ņemot vērā viņa spējas, dabiskās tieksmes un vēlmes, attiecīgi ikdienas administratīvajos jautājumos vecāki var savu vecāku atbildību īstenot atsevišķi (Civilt kodeksa 337.ter pants).

Kopīga aizgādība ne vienmēr nozīmē to, ka bērns vienādu laiku pavada pie katra no vecākiem. Parasti rīkojumā par laulāto atšķiršanu vai laulības šķiršanu tiek noteikts, pie kura no vecākiem bērns pastāvīgi dzīvos un saskaņā ar kādiem nosacījumiem vecāks, pie kura bērns nedzīvo, var pavadīt laiku kopā ar bērnu. Laiks, ko bērni pavada, dzīvojot pie katra no vecākiem, var tikt sadalīts arī līdzvērtīgi, ja vecāki dzīvo netālu viens no otra un viņu dzīvesveids ir līdzīgs, ja vien šāda kārtība nelabvēlīgi neietekmē bērnu sociālo vai skolas dzīvi.

Tomēr, ja kopīga aizgādība nav bērna interesēs, tiesnesis ar pamatotu lēmumu var noteikt viena vecāka atsevišķu aizgādību (Civilt kodeksa 337.c pants).

Visbiežāk gadījumi, kad tiek noteikta atsevišķa aizgādība, ir šādi: 1) ja viens no vecākiem apdraud bērna fizisko un psiholoģisko labbūtnību (vardarbīgs vecāks, vecāks ar nopietnu sodāmību, no narkotikām vai alkohola atkarīgs vecāks); 2) ja vecāks nespēj morāli un materiāli atbalstīt bērnu vai nav izrādījis interesi par bērnu; 3) ja vecāks noniecina otru vecāku bērna priekšā; 4) ja starp vecākiem ir tik liels naidis, ka tas varētu traucēt bērna līdzsvarotībai un psihiski fiziskajai attīstībai.

Atsevišķas aizgādības gadījumā vecāku atbildību īsteno tikai tas vecāks, kura atsevišķā aizgādībā atrodas bērns, bet jebkurš lēmums nozīmīgās bērna interesēs ir jāpieņem abiem vecākiem, ja vien sevišķi svarīgu apstākļu (piem., vardarbīgas vai aizskarošas uzvedības) dēļ nav noteikts citādi (Civilt kodeksa 337.c pants).

Vecākam, kurš neīsteno vecāku atbildību, ir tiesības un pienākums pārraudzīt bērna izglītību, audzināšanu un dzīves apstākļus (316. panta pēdējais punkts).

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vienošanās starp vecākiem par to, kā viņi pēc laulāto atšķiršanas īsteno vecāku atbildību, ir jāiesniedz tiesā, kurai ir vietējā jurisdikcija un kura noteiks, vai minētā vienošanās nodrošinās bērna tiesības un labbūtnību; ja nodrošinās, tiesa to apstiprinās.

Ja laulātie, kuriem ir nepilngadīgi bērni, vēlas īsteno laulāto atšķiršanu vai šķirt laulību un ir vienojušies par bērnu aizgādību un vecāku atbildības īstenošanu, viņi var izvēlēties vienu no diviem risinājumiem:

a) iesniegt tiesā kopīgu pieteikumu un apstiprināt vienošanos;

b) izmantot "sarunas ar jurista atbalstu" (Likumdošanas dekrēta Nr. 132/2014 6. pants): tā ir vienošanās, ar kuru puses piekrīt labticīgi un taisnīgi sadarboties, lai miermīlīgi noregulētu ar laulāto atšķiršanu un bērnu aizgādību saistīto strīdu.

Ja ir nepilngadīgi bērni (kā arī pilngadīgi bērni, kuri ir rīcībnespējīgi, kuriem ir smaga invaliditāte vai kuri nav ekonomiski pašpietiekami), atbalstītajās sarunās panāktā vienošanās desmit dienās ir jāiesniedz jurisdikcijas tiesas prokuroram, kurš/kura apstiprinās minēto vienošanos, ja uzskatīs, ka tā ir bērna interesēs.

Ja prokurors uzskata, ka vienošanās nav bērna interesēs, viņš/viņa to piecās dienās pārsūtīs tiesas priekšsēdētājam, kurš/kura noteiks datumu kādā no nākamajām 30 dienām, kad pusēm ir jāierodas, un rīkosies nekavējoties.

Pēc vienošanās apstiprināšanas tā ir līdzvērtīga tiesas rīkojumiem, kas pieņemti saistībā ar laulāto atšķiršanu vai laulības šķiršanu.

Ja vecāki nav laulībā, ir iespējams tikai pirmais risinājums (t. i., tiesas apstiprināta vienošanās).

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Lai risinātu jebkurus jautājumus saistībā ar vecāku atbildības īstenošanu, vecāki var vērsties pie ģimenes lietu mediatora. Mediācijas mērķis nav panākt pāra samierināšanu, bet gan ļaut savstarpēji vienoties par vecāku atbildības īstenošanas nosacījumiem, tādējādi izvairoties no jebkādiem konfliktiem vai mazinot tos. Tomēr jebkurš kopīgs panāktais risinājums ir jāiesniedz tiesā, kas izvērtē, vai ir ievērotas bērna intereses.

Ja strīds turpinās, tas tiks nodots tiesai, kurai ir jurisdikcija laulāto atšķiršanas, laulības šķiršanas un bērnu aizgādības lietās.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Ir jānošķir divi scenāriji.

a) Ja vecāku domas daļās attiecībā uz īpaši svarīgiem jautājumiem, strīdu var iesniegt tiesā. Šādos gadījumos tiesa vispirms piedāvā risinājumus, kas vislabāk atbilst bērna un ģimenes interesēm. Ja strīds turpinās, tiesa konkrēta jautājuma izšķiršanas pilnvaras piešķir tam vecākam, par kuru tiesa uzskata, ka viņš/viņa, visticamāk, rūpēsies par bērna interesēm.

b) Vecāki var celt prasību tiesā, lūdzot pieņemt lēmumu par bērnu aizgādību un dzīvesvietu (parasti — ja tiek īsteno ta vecāku kā laulāto atšķiršana). Šādā gadījumā tiesa lemj par:

bērnu aizgādību, primāri izvēloties kopīgas aizgādības risinājumu (t. i., piešķirot aizgādības tiesības abiem vecākiem);

laikposmiem un nosacījumiem saistībā ar dzīvošanu pie katra no vecākiem, par bērnu uzturlīdzekļu summu, kā arī kopumā — par katra vecāka ieguldījumu izdevumos, kas rodas saistībā ar bērna aprūpi, izglītošanu un audzināšanu.

Tā kā svarīgākie lēmumi ir jāpieņem vienojoties arī tad, kad vecāki ir šķīruši laulību vai ir notikusi laulāto atšķiršana, vecāki var vērsties tiesā ar prasību par strīdu, ja pastāv domstarpības par jebkuru atsevišķu jautājumu, kā paskaidrots a) apakšpunktā.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Vecāks, kuram piešķirta atsevišķa aizgādība pār bērniem, vecāku atbildību īsteno vienpersoniski, ja vien tiesa nav noteikusi citādi. Konkrētais vecāks cita starpā var arī patstāvīgi pieņemt īpašus administratīvus lēmumus.

Tomēr, pat ja vienam no vecākiem ir piešķirtas atsevišķas aizgādības tiesības, lēmumi, kas ir bērna interesēs (saistībā ar viņa izglītību, audzināšanu un veselību), ir jāpieņem abiem vecākiem, ja vien lēmumā par aizgādību nav noteikts citādi.

Parasti tiesneši lemj, ka nav nepieciešama tā vecāka piekrišana, kuram nav aizgādības tiesību, ja šis vecāks ir prombūtnē, vienaldzīgs, nav sasniedzams vai iepriekš ir izturējies vardarbīgi vai aizskarši.

Vecākam, kuram nav aizgādības tiesību pār bērniem, ir tiesības un pienākums pārraudzīt viņu izglītību, audzināšanu un dzīves apstākļus, kā arī viņš/viņa var vērsties tiesā, ja uzskata, ka ir pieņemti lēmumi, kas neatbilst bērna interesēm.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Ja ir piešķirta kopīga aizgādība, vecāku atbildību īsteno abi vecāki, kuriem ir jāvienojas par bērnu dzīves virzīšanu un kopīgi jāpieņem lēmumi par bērnu izglītību, audzināšanu, veselību un parastās dzīvesvietas izvēli, nodrošinot, ka šie lēmumi ir bērnu interesēs. Attiecībā uz lēmumiem par ikdienišķiem administratīviem jautājumiem vecāki principā vecāku atbildību īsteno atsevišķi konkrētajos laikposmos, kad bērni dzīvo pie viņiem.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Vispārējās jurisdikcijas tiesai (*Tribunale ordinario*) ir jurisdikcija visos procesos par bērnu aizgādību, kā arī par saistītajiem jautājumiem vecāku atbildības kontekstā.

Ja strīds attiecas uz vecāku atbildības atņemšanu, ierobežošanu vai atjaunošanu, neskarot faktorus, kas saistīti ar bērnu aizgādību, jurisdikcija ir nepilngadīgo lietu tiesai (*Tribunale per i minorenni*).

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Ja ar aizgādību un vecāku atbildības īstenošanu pār bērniem saistītais jautājums ir daļa no laulāto atšķiršanas vai laulības šķiršanas strīda, piemēro procedūru, kas noteikta sadaļā [Laulības šķiršana](#).

Pasākumus attiecībā uz ārvalstīs dzimušu bērnu aizgādību un vecāku atbildības īstenošanu tiesa nosaka slēgtā sēdē — pēc tam, kad ir sagatavojusi informācijas kopsavilkumu un uzklauzījusi prokuroru un vecākus; ārkārtas situācijā tiesa var noteikt pagaidu pasākumus bērna interesēs.

Abos gadījumos tiesnesis var noteikt steidzamus pagaidu pasākumus bērnu aizsardzībai. Process ir atšķirīgs atkarībā no tā, vai ir saistīts ar laulātu vai laulībā neesošu pāru bērniem, bet abos gadījumos jurisdikcija ir vispārējās jurisdikcijas tiesai.

Tāpat kā visos ar bērniem saistītajos procesos, tiesnesis uzklauza bērnu, kuram ir 12 vai vairāk gadu vai kurš spēj iedziļināties apstākļos.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Juridisko palīdzību var saņemt, lai segtu izmaksas, kas saistītas ar laulāto atšķiršanas, laulības šķiršanas un bērna aizgādības procesu, kā arī vecāku atbildības ierobežošanas vai atņemšanas procesu.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Lēmumus par vecāku atbildību var pārsūdzēt apelācijas tiesā (*Corte d'Appello* — otrās instances tiesa).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Tiesas lēmumi par vecāku atbildību ir izpildāmi.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Citas ES dalībvalsts tiesas lēmums par vecāku atbildību tiek atzīts automātiski. Tomēr saskaņā ar 2003. gada 27. novembra Regulu (EK) Nr. 2201/2003 ikviena ieinteresētā persona var iesniegt pieteikumu par tāda nolēmuma izdošanu, ar kuru lēmums tiek vai netiek atzīts.

Lai lēmums tiktu izpildīts piespiedu kārtā, ieinteresētajai personai ir jāiesniedz pieteikums par izpildes nodrošināšanu apelācijas tiesā, kurai ir vietējā jurisdikcija. Kad lēmums ir pasludināts par izpildāmu, to izpilda saskaņā ar tiem pašiem nosacījumiem, kurus piemērotu, ja lēmums būtu pieņemts šajā dalībvalstī.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Kompetentā tiesu iestāde ir apelācijas tiesa, kurai ir vietējā jurisdikcija (attiecībā uz vietu, kur notiek lēmuma izpilde saskaņā ar valsts noteikumiem).

Tiesvedība notiek prasības tiesvedības formā un noslēdzas ar spriedumu par fakta konstatēšanu, kuru var pārsūdzēt, pamatojoties uz juridiskiem aspektiem (*ricorso per cassazione*).

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Tā kā Itālija ir ratificējusi Hāgas 1996. gada Konvenciju, piemēro šīs konvencijas noteikumus. Tādēļ vecāku atbildības rašanās un izbeigšanās, vecāku atbildības īstenošana un vecāku atbildības atņemšana vai ierobežošana notiek saskaņā ar bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību aktiem.

Lapa atjaunināta: 01/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Kipra

1 Kāda ir juridiskā terminā „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Jēdziens “vecāku atbildība” aptver vārda došanu bērnam, bērna aprūpi, bērna mantas pārvaldīšanu un bērna pārstāvēšanu visos jautājumos vai juridiskajos darījumos, kas skar bērnu vai viņa mantu. Praksē tas aptver visus jautājumus, kas saistīti ar bērnu pašu un viņa mantu.

Vecāku atbildība ir vecāku pienākums un tiesības; šo atbildību viņi īsteno kopīgi. Īstenojot vecāku atbildību, ir jāņem vērā bērna intereses (Likuma 216/1990 6. pants).

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecāku atbildību pār bērnu abi vecāki īsteno kopīgi.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Jā, šādos gadījumos tiesa var iecelt aizbildni, kuram ir vecāku atbildība (Vecāku un bērnu attiecību likuma 18. panta 2. punkts, Likums Nr. 216/1990).

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja laulība tiek šķirta vai anulēta, vai pasludināta par spēkā neesošu, jautājumu par vecāku atbildību izšķir tiesa, kas var to piešķirt vienam no vecākiem vai abiem vecākiem kopīgi, vai trešai personai (Likuma 216/1990 14. un 15. pants). Ja tiesa piešķir vecāku atbildību tikai vienam vecākam, tā var arī lemt par otra vecāka tiesībām uz saskarsmi ar bērnu, ņemot vērā bērna intereses (Likuma 216/1990 17. pants).

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Lai vienošanās kļūtu juridiski saistoša, tiesai par to ir jāizdod rīkojums.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Pašlaik nav alternatīvu strīda izšķiršanas līdzekļu kā vien tiesvedība.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesnesis var lemt par jebkuru jautājumu, kas attiecas uz bērnu, tostarp saistībā ar vecāku atbildību, saskarsmes tiesībām, izglītību, veselības aprūpi, mantas pārvaldību, vārdu, uzturēšanās vietas, ceļojumiem uz ārvalstīm un nolaušanu.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Nē, jo ir jautājumi (piem., par bērna mantas pārvaldību), kurus neapņemas jēdziens "aizgādība" tā šaurākajā izpratnē.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Praksē kopīga aizgādība nozīmē to, ka vecākiem lēmumi, kas attiecas uz viņu bērnu, ir jāpieņem kopīgi. Parasti tas nozīmē, ka bērns vienādi dzīvos pie abiem vecākiem.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērtē ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Jurisdikcija ir ģimenes lietu tiesai rajonā, kurā ir nepilngadīgā pastāvīgā dzīvesvieta. Procesu sāk, iesniedzot sākotnējo pieteikumu bez rakstiskas liecības. Šajā stadijā nav jāpievieno dokumenti.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Pieteikumu izsniedz otrai pusei, kuru aicina ierasties tiesā pieteikumā norādītajā datumā sava viedokļa paušanai. Lietās, kurās iesaistīts bērns, nepastāv ārkārtas procedūra, izņemot bērna nolaušanas lietas. Tomēr, ņemot vērā šo lietu būtību, tiesa nodrošina, ka tām tiek dota priekšroka. Turklāt visiem minētajiem procesiem piemēro Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 6. pantu un Kipras Republikas Konstitūcijas 30. pantu, kuros noteikts, ka visi tiesvedības procesi ir jāpabeidz saprātīgā termiņā.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā, ja vien jūs atbilstat likumā noteiktajiem kritērijiem un jums ir tiesas rīkojums par šo jautājumu saskaņā ar Likumu 165(I)/2002.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā. Pārsūdzību var iesniegt Ģimenes lietu apelācijas tiesā.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Tiesa, kurai ir jurisdikcija panākt, lai rīkojums par vecāku atbildību tiktu izpildīts, ir tā tiesa, kura šo rīkojumu ir izdevusi. Procesu sāk, iesniedzot pieteikumu ar pavēsti bez rakstiskas liecības, izmantojot Procesuālos noteikumus 2/90 minēto I tipa veidlapu.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Pieteikums par atzīšanu un izpildi ir jāreģistrē saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 2201/2003 21. panta 3. punktu. Pieteikums ir jāreģistrē ģimenes lietu tiesā pēc bērna dzīvesvietas rajona vai —, ja bērns dzīvo ārpus valsts, — pēc atbildētāja dzīvesvietas rajona.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Jurisdikcija ir ģimenes lietu tiesai pēc bērna dzīvesvietas rajona vai —, ja bērns dzīvo ārpus valsts, — pēc atbildētāja dzīvesvietas rajona.

Kad iepriekš minētais pieteikums ir izsniegts atbildētājam, viņam/viņai ir tiesības ierasties tiesā un aizstāvēties, kā noteikts Likumā Nr. 121(I)/2000. Uz šo procesu attiecas Regula (EK) Nr. 2201/2003.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Piemēro Kipras Republikas tiesību aktus, jo īpaši Likumu 216/1990. Ja neviena no pusēm nedzīvo Kiprā, saskaņā ar Likumu 216/1990 Kipras valsts ģimenes tiesām nav jurisdikcijas iztiesāt attiecīgo lietu.

Lapa atjaunināta: 08/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Latvija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā.

Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu un viņa mantu un pārstāvēt bērnu viņa personiskajās un mantiskajās attiecībās.

Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.

Bērna aprūpe nozīmē viņa uzturēšanu, t.i., ēdiena, apģērba, mājokļa un veselības aprūpes nodrošināšanu, bērna kopšanu un viņa izglītošanu un audzināšanu (garīgās un fiziskās attīstības nodrošināšana, pēc iespējas ievērojot viņa individualitāti, spējas un intereses un sagatavojot bērnu sabiedriskai derīgam darbam).

Bērna uzraudzība nozīmē rūpes par bērna paša drošību un trešās personas apdraudējuma novēršanu. Ar tiesībām noteikt bērna dzīvesvietu saprotama dzīvesvietas ģeogrāfiskā izvēle un mājokļa izvēle.

Rūpes par bērna mantu nozīmē gādību par bērna mantas uzturēšanu un izmantošanu tās saglabāšanai un vairošanai.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Kopā dzīvojoši vecāki aizgādību īsteno kopīgi. Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo. Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāka vainas dēļ (vecāka apzinātas rīcības vai nolaidības dēļ) ir apdraudēta bērna veselība vai dzīvība vai vecāks ļaunprātīgi izmanto savas tiesības vai nenodrošina bērna aprūpi un uzraudzību un tas var apdraudēt bērna fizisko, garīgo vai tikumisko attīstību, tad tiesa var atņemt vecākam aizgādības tiesības. Atņemot aizgādības tiesības vienam vecākam, tiesa nodod bērnu otra vecāka atsevišķā aizgādībā. Ja aizgādība, ko varētu īstenot otrs vecāks, nepietiekami aizsargātu bērnu no apdraudējuma vai aizgādības tiesības tiek atņemtas abiem vecākiem, tiesa uzdod bāriņtiesai nodrošināt bērnam ārpusģimenes aprūpi.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki dzīvo šķirti, vecāku kopīga aizgādība turpinās. Bērna aprūpi un uzraudzību īsteno tas no vecākiem, pie kura bērns dzīvo. Jautājumos, kas var būtiski ietekmēt bērna attīstību, vecāki lēmumu pieņem kopīgi. Vecāku domstarpības izšķir bāriņtiesa, ja tiesību aktos nav noteikts citādi. Vecāku kopīga aizgādība izbeidzas, kad, pamatojoties uz vecāku vienošanos vai tiesas nolēmumu, tiek nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja vecāki vienojas par vecāku atbildības jautājumu un brīvprātīgi to pilda, tad nav vajadzīgs saņemt kādas iestādes vai tiesas apstiprinājumu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Strīda gadījumā nesaskaņas izšķir bāriņtiesa. Ja bāriņtiesa nevar izšķirt nesaskaņas starp vecākiem vai, ja bāriņtiesas nolēmums netiek pildīts, tad vecāki vērsas rajona (pilsētas) tiesā.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Ja vecāki vērsas tiesā, viņi pieprasa kopīgu aizgādību vai atsevišķu aizgādību. Papildus tam tiesnesis vajadzības gadījumā lemj par uzturēšanas, dzīvesvietas u.c. jautājumiem. Tas vecāks, kuram ir atsevišķas aizgādības tiesības, īsteno aizgādību pār bērnu, kas ietver tiesības rīkoties bērnu vārdā viņu personīgajās un mantiskajās attiecībās un tiesības noteikt bērna dzīvesvietu. Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Šis noteikums piemērojams arī tad, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem vai abiem vecākiem. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem. Vecāku strīds par aizgādības tiesībām izšķirams, ņemot vērā bērna intereses un noskaidrojot bērna viedokli, ja vien viņš pats spēj to formulēt.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Tam no vecākiem, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas, ir visas no aizgādības izrietošās tiesības un pienākumi. Vecāku pienākums ir samērā ar viņu spējām un mantas stāvokli uzturēt bērnu. Šis pienākums gulstas uz tēvu un māti līdz laikam, kad bērns pats var sevi apgādāt.

Pienākums gādāt par bērna uzturēšanu neizbeidzas, ja bērns ir šķirts no ģimenes vai nedzīvo kopā ar vienu no vecākiem.

Tiesas, lemjot jautājumu par atsevišķas aizgādības nodibināšanu, ņem vērā lietas faktiskos apstākļus, tas ir, pie kura no vecākiem bērns dzīvo uz prasības celšanas brīdi un kurš no vecākiem īsteno bērna ikdienas aizgādību. Bērnam ir tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem (saskarsmes tiesības). Katram vecākam ir pienākums un tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar bērnu. Tam vecākam, kurš nedzīvo kopā ar bērnu, ir tiesības saņemt ziņas par viņu, it īpaši ziņas par viņa attīstību, veselību, sekmēm mācībās, interesēm un sadzīves apstākļiem. Bērna atsevišķas aizgādības tiesību piešķiršana vienam no vecākiem nenozīmē aizgādības tiesību atņemšanu otram no vecākiem.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Ja bērni ir abu vecāku kopīgā aizgādībā, tad abi vecāki var rīkoties savu bērnu vārdā viņu personīgajās un mantiskajās attiecībās. Visos jautājumos par bērna attīstību vecāki lēmumu pieņem kopīgi.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Prasību lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, ceļ tiesā pēc bērna dzīvesvietas. Par bērna dzīvesvietu lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām, uzskatāma viņa vecāku deklarētā dzīvesvieta. Ja bērna vecāku deklarētās dzīvesvietas atrodas dažādās administratīvajās teritorijās, par bērna dzīvesvietu uzskatāma tā vecāka deklarētā dzīvesvieta, pie kura viņš dzīvo. Ja bērna vecākiem vai bērnam nav deklarētās dzīvesvietas, par bērna dzīvesvietu uzskatāma viņa vecāku dzīvesvieta.

Prasības pieteikums ir noformējams atbilstoši Civilprocesa likuma 128.pantā noteiktajam. Savukārt attiecībā uz prasības pieteikumam pievienojamiem dokumentiem – attiecināms Civilprocesa likuma 129.pants.

Prasības pieteikumam pielikumā var pievienot arī bāriņtiesas atzinumu par attiecīgo jautājumu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesvedību civillietās regulē Latvijas Civilprocesa likuma normas. Lietas, kas saistītas ar bērna tiesību un interešu aizsardzību, tiesa izskata ārpus kārtas. Jautājumos par aizgādības tiesību piešķiršanu, bērna aprūpi un saskarsmes tiesības izmantošanas kārtību tiesa pieprasa bāriņtiesas atzinumu un uzaicina tās pārstāvi piedalīties tiesas sēdē, kā arī noskaidro bērna viedokli, ja bērns ir spējīgs to formulēt, ņemot vērā viņa vecumu un brieduma pakāpi.

Civillietās tiesā izskata atklāti, izņemot, piemēram, lietas par aizgādības un saskarsmes tiesībām. Tāpat pēc lietas dalībnieku motivēta lūguma vai tiesas ieskata tiesas sēdi vai tās daļu arī citās lietās tiesa var pasludināt par slēgtu nepilngadīgo interesēs.

Pusēm ir tiesības izteikt motivētu lūgumu tiesai noteikt ātrāku lietas izskatīšanu. Tiesa šo motivēto lūgumu izvērtē.

Pēc lietas dalībnieka lūguma tiesas spriedumā var noteikt, ka pilnīgi vai noteiktā daļā nekavējoties izpildāmi spriedumi ir par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam, kā arī lietās, kas izriet no aizgādības un saskarsmes tiesībām.

Pēc puses lūguma tiesa pieņem lēmumu, ar kuru uz laiku līdz sprieduma taisīšanai nosaka uzturlīdzekļus bērnam.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Maznodrošinātas vai trūcīgas personas, kurām šāds statuss piešķirts atbilstoši normatīvajos aktos noteiktajai kārtībai, un personām, kuras pēkšņi nonākušas tādā situācijā un materiālajā stāvoklī, kas tām liedz nodrošināt savu tiesību aizsardzību (stihisku nelaimju, nepārvaramas varas vai citu no personas neatkarīgu apstākļu dēļ), vai atrodas pilnā valsts vai pašvaldības apgādībā (turpmāk — īpašā situācija) ir tiesības pieprasīt finansiālu atbalstu juridiskās palīdzības saņemšanai.

Pēc personas motivēta lūguma, tiesa vai tiesnesis, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, pilnīgi vai daļēji atbrīvo to no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos, kā arī atliek valsts ienākumos piespriesto tiesas izdevumu samaksu vai sadala to termiņos.

Saskaņā ar Civilprocesa likuma normām no tiesas izdevumu samaksas valsts ienākumos atbrīvoti tostarp prasītāji – prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Spriedumu var pārsūdzēt vispārējā kārtībā, proti, iesniedzot apelācijas sūdzību (Apgabaltiesā) un kasācijas sūdzību (Augstākajā tiesā).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Tiesas nolēmumus izpilda pēc tam, kad tie stājas likumīgā spēkā, vai nekavējoties, ja tas pasludināts par nekavējoties izpildāmu.

Tiesas nolēmumus izpilda zvērināts tiesu izpildītājs.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšanu un izpildi veic Latvijas tiesas.

Ārvalsts tiesas nolēmumu atzīšanu un izpildīšanu veic saskaņā ar Civilprocesa likumā noteikto un saskaņā ar Padomes Regulu Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu

Pieteikumu par izpildes pasludināšanu iesniedz izskatīšanai rajona (pilsētas) tiesai pēc personas pastāvīgās dzīvesvietas, pret kuru lūgta izpilde vai arī pēc tāda bērna pastāvīgās dzīvesvietas, uz kuru attiecas piemērošana. Lēmumu par izpildes pasludināšanu vai lēmuma par izpildes pasludināšanas noraidīšanu pieņem tiesnesis vienpersoniski uz iesniegtā pieteikuma un tam pievienoto dokumentu pamata 10 dienu laikā no pieteikuma iesniegšanas dienas, neaicinot puses.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Par pirmās instances tiesas lēmumu ārvalsts tiesas nolēmuma atzīšanas lietā var iesniegt blakus sūdzību apgabaltiesai, bet apgabaltiesas lēmumu par blakus sūdzību var pārsūdzēt Senātā, iesniedzot blakus sūdzību.

Lietas dalībnieks, kura deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tādas nav, — dzīvesvieta ir Latvijā, blakus sūdzību var iesniegt 30 dienu laikā no lēmuma noraksta izsniegšanas dienas, bet lietas dalībnieks, kura deklarētā dzīvesvieta, bet, ja tādas nav, — dzīvesvieta nav Latvijā, — 60 dienu laikā no lēmuma noraksta izsniegšanas dienas.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Latvijai ir saistoša 1996.gada 19.oktobra Hāgas Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kā arī divpusējie tiesiskās palīdzības līgumi, kas Latvijas Republikai noslēgti ar Krievijas Federāciju, Ukrainu, Baltkrievijas Republiku, Uzbekistānas Republiku, Kirgīzijas Republiku un Moldovas Republiku

Lapa atjaunināta: 05/06/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Lietuva

1 Kāda ir juridiskā termiņa „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Bērnu un vecāku savstarpējās tiesības un pienākumus reglamentē noteikumi, kas izklāstīti Lietuvas Republikas Civilkodeksa (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*, turpmāk tekstā “Civilkodekss”) III grāmatas IV daļā. Civilkodeksa 3.155. pantā ir noteikts, ka līdz bērnu pilngadībai vai līdz tam, kad bērni ir kļuvuši rīcībspējīgi, par viņiem rūpējas viņu vecāki. Vecākiem ir tiesības un pienākums audzināt un izglītēt savus bērnus godīgai dzīvei, rūpēties par viņu veselību un, ņemot vērā bērnu fizisko un garīgo stāvokli, radīt labvēlīgus apstākļus viņu pilnīgai un harmoniskai attīstībai nolūkā sagatavot viņus patstāvīgai dzīvei sabiedrībā. Civilkodeksa III grāmatas XI nodaļā ir noteiktas vecāku tiesības un pienākumi pret saviem bērniem un XII nodaļā — vecāku un bērnu savstarpējās mantiskās tiesības un pienākumi.

Civilkodeksa 3.227. panta 2. punktā ir noteikts, ka adoptētājus likumiski uzskata par bērna vecākiem no dienas, kad stājas spēkā tiesas spriedums par adopciju, izņemot Civilkodeksa 3.222. panta 4. punktā noteiktos izņēmuma gadījumus.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Civilkodeksa 3.156. pantā noteikts, ka tēvam un mātei ir vienādas tiesības un pienākumi attiecībā pret saviem bērniem. Vecākiem ir vienādas tiesības un pienākumi attiecībā pret saviem bērniem neatkarīgi no tā, vai bērns ir dzimis laulātam vai nelaulātam pārim, pēc laulības šķiršanas vai anulēšanas, vai pēc laulāto atšķiršanas.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāki nespēj vai nevēlas īstenot vecāku atbildību pār saviem bērniem, viņu vietā var iecelt citu personu. Šim nolūkam Civilkodeksā ir paredzēta nepilngadīgo aizbildnības un aizgādības iestāde. Pamatnoteikumi, ko piemēro bērna pagaidu un pastāvīgai nodošanai aizgādībā/aizbildnībā, ir noteikti 3.254. un 3.257. pantā.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki šķiras, turpmāko vecāku atbildību nosaka atbilstīgi laulības šķiršanas veidam.

Ja laulību izbeidz ar laulāto abpusēju piekrišanu, viņiem ir jāiesniedz tiesā vienošanās par laulības izbeigšanās sekām (mantas dalīšanu, bērnu uzturēdzekļu maksājumiem utt.). Civilkodeksa 3.53. panta 3. punkts paredz, ka, izdodot rīkojumu par laulības šķiršanu, tiesa apstiprina vienošanos par laulāto laulības izbeigšanas sekām, kuru piemēro attiecībā uz nepilngadīgo bērnu, kā arī laulāto savstarpējo uzturēdzekļu maksājumiem, viņu nepilngadīgo bērnu dzīvesvietu, laulāto iesaisti viņu bērnu izglītošanā un citām mantiskajām tiesībām un pienākumiem. Šīs vienošanās saturu iekļauj lēmumā par laulības šķiršanu. Ja ir būtiski mainījušies apstākļi (viena bijušā laulātā slimības vai darbnespējas gadījums utt.), bijušie laulātie vai viens no viņiem var vērsties tiesā ar prasību grozīt viņu vienošanās noteikumus par laulības izbeigšanas sekām.

Ja laulību izbeidz, pamatojoties uz viena laulātā pieteikumu, tiesā iesniegtajā pieteikumā ir jānorāda arī tas, kā pieteikuma iesniedzējs īsteno savus pienākumus pret otru laulāto un viņu nepilngadīgajiem bērniem. Apmierinot pieteikumu šķirt laulību, tiesai ir jānoregulē jautājumi par nepilngadīgo bērnu dzīvesvietu un uzturēšanu, viena laulātā uzturu un laulāto kopīgās mantas dalīšanu, izņemot gadījumus, kad manta ir sadalīta saskaņā ar viņu savstarpēju vienošanos, ko apstiprinājis notārs (Civilkodeksa 3.59. pants).

Laulības šķiršana abu laulāto vainas dēļ rada tādas pašas sekas kā laulības izbeigšanās ar laulāto savstarpēju vienošanos (Civilkodeksa 3.51.–3.54. pants). Laulības šķiršanas procesam viena laulātā vainas dēļ *mutatis mutandis* piemēro Civilkodeksa 3.59. pantu.

Lietās par atšķiršanu viens no laulātajiem var vērsties tiesā ar pieteikumu par atsevišķas dzīvesvietas noteikšanu, ja viņš/viņa vairs nespēj sadzīvot ar otru laulāto vai ja tas ir kļuvis neiespējami vai varētu būtiski kaitēt nepilngadīgo bērnu interesēm tādu īpašu apstākļu dēļ, kas var nebūt atkarīgi no otra laulātā, vai ja laulātie vairs nevēlas dzīvot kopā. Atzīstot juridisko atšķiršanu, tiesai ir jānosaka, pie kura laulātā dzīvos bērni, un ir jāatrisina jautājumi, kas saistīti ar bērnu uzturēšanu un šķirti dzīvojošā tēva (vai mātes) iesaistīšanos bērnu audzināšanā. Abi laulātie var kopīgi vērsties tiesā ar prasību apstiprināt viņu atšķiršanu, ja viņi ir vienojušies par šādas atšķiršanas sekām attiecībā uz dzīvesvietu, nepilngadīgo bērnu uzturēšanu un audzināšanu, mantas dalīšanu un savstarpējiem uzturēšanas pienākumiem. Ja laulātie ir vienojušies par atšķiršanas sekām, tiesa šo vienošanos apstiprinās, ja vien tā atbilst sabiedriskajai kārtībai un nekaitē viņu nepilngadīgo bērnu vai viena laulātā tiesībām un tiesiskajām interesēm. Pēc vienošanās apstiprināšanas tiesa to iekļauj spriedumā par laulāto atšķiršanu.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja vecāki dzīvo kopā, uzturēšanas kārtību un formu nosaka ar viņu savstarpēju vienošanos. Šāda vienošanās nav jāizdara saskaņā ar kādu īpašu modeli vai tās noslēgšanas procedūru. Civilkodeksa 3.193. pantā paredzēts, ka laulības šķiršanas ar savstarpēju vienošanos (Civilkodeksa 3.51. pants) vai laulāto atšķiršanas (Civilkodeksa 3.73. pants) gadījumā laulātie noslēdz vienošanos par savstarpējiem pienākumiem viņu nepilngadīgo bērnu uzturēšanā, kā arī par uzturēdzekļiem, to apmēru un veidu. Vienošanās ir jāapstiprina tiesai (Civilkodeksa 3.53. pants). Nepilngadīgo bērnu vecāki var noslēgt vienošanos par savu bērnu uzturēšanu arī tad, ja viņu laulības šķiršana ir notikusi citu iemeslu dēļ. Ja viens no vecākiem nepilda tiesas apstiprināto vienošanos par savu nepilngadīgo bērnu uzturēšanu, otram vecākam ir tiesības vērsties tiesā, lai tiktu izdots izpildraksts.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Vecākiem ir pieejami mediācijas pakalpojumi kā alternatīvs strīda risināšanas līdzeklis, nevēroties tiesā. Tiesas mediācija ir pieejama visās vispārējās jurisdikcijas tiesās. Tiesas mediācija ir bezmaksas. Tas ir lētāks un ātrāks strīdu risināšanas veids. Ir jāņem vērā, ka tiesas mediācija garantē konfidencialitāti un ka jebkura puse var atteikties no tiesas mediācijas veikšanas, nenorādot iemeslu. Strīda nodošanu tiesas mediācijai var ierosināt tiesnesis (tiesas sastāvs), kas iztiesā civillietu, vai jebkura no strīda pusēm. Sīkāku informāciju par mediāciju, kā arī mediatoru sarakstu var atrast [Lietuvas tiesu tīmekļa vietnē](#).

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Ja vecāki vērsas tiesā, tiesnesis var lemt par visiem jautājumiem, kas attiecas uz viņu bērniem, tostarp par viņu dzīvesvietu, vecāku apmeklēšanas un saskarsmes tiesībām, nepilngadīgo bērnu uzturēšanu un citiem jautājumiem, kas norādīti tiesai iesniegtajā pieteikumā.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Civilkodeksa 3.156. pantā ir paredzēts, ka tēvam un mātei ir vienādas tiesības un pienākumi attiecībā pret saviem bērniem. Minēto piemēro neatkarīgi no tā, vai bērns ir dzimis laulātam vai laulībā neesošam pārim, pēc laulības šķiršanas vai atcelšanas, vai pēc laulāto atšķiršanas. Vecākiem ir tiesības un pienākums audzināt savus bērnus, būt atbildīgiem par bērnu izglītību un attīstību, veselības aprūpi, garīgo un morālo audzināšanu. Šo pienākumu izpildē vecāku tiesības ir prioritāras attiecībā pret citu personu tiesībām. Vecākiem ir jārada saviem bērniem apstākļi, lai viņi varētu apmeklēt izglītības iestādes līdz likumā noteiktā vecuma sasniegšanai.

Viena vecāka atsevišķu aizgādību var noteikt tikai gadījumos, kad otram vecākam ir ierobežota vecāka atbildība. Ja vecāki (tēvs vai māte) nepilda savu pienākumu audzināt savus bērnus, jaunprātīgi izmanto savu vecāku atbildību, cietsirdīgi izturas pret saviem bērniem, ar amorālu uzvedību nelabvēlīgi ietekmē savus bērnus vai nerūpējas par saviem bērniem, tiesa var pieņemt spriedumu, ar kuru īslaicīgi vai pastāvīgi ierobežo (tēva vai mātes) vecāku atbildību. Pieņemot šādu spriedumu, tiesa ņem vērā īpašos apstākļus, ar kuriem ir pamatots pieteikums par vecāku atbildības ierobežošanu. Tomēr vecākiem saglabājas tiesības uz saskarsmi ar savu bērnu, ja vien tas nav pretrunā ar bērna interesēm. Ja vecāku atbildība ir ierobežota uz nenoteiktu laiku, bērnu var adoptēt bez vecāku atsevišķas piekrišanas.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Vecāki visos jautājumos, kas saistīti ar viņu bērnu audzināšanu, kā arī citos jautājumos vecāku atbildības īstenošanas kontekstā pieņem lēmumus, savstarpēji vienojoties. Ja vienošanās netiek panākta, jebkuru strīdu izšķir tiesa.

Bērna tēvs, māte vai juridiski rīcībnespējīgu nepilngadīgu vecāku vecāki (aizbildņi/aizgādņi) var vērsties tiesā saistībā ar saskarsmes tiesībām vai iesaisti bērna audzināšanā. Tiesa nosaka kārtību, kādā šķirti dzīvojošais tēvs vai māte īsteno saskarsmes tiesības, ņemot vērā bērna intereses un ar mērķi ļaut šķirti dzīvojošajam tēvam vai mātei iespējami daudz piedalīties bērna audzināšanā. Minimālu saskarsmi ar bērnu var noteikt tikai tad, ja nepārtraukta maksimāla saskarsme kaitē bērna interesēm.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Ja persona vēlas iesniegt pieteikumu par vecāku atbildību, viņam/viņai ir jāvēršas rajona tiesā. Formālās prasības, kas jāievēro, un tas, kādi dokumenti ir jāpievieno pieteikumam, ir atkarīgi no pieteikumā izklāstītajām prasībām un no tā, kādas tiesības un pienākumi tiek apstrīdēti vai ir jārisina vai jānosaka (attiecībā uz vecāku varas saturu).

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Galvenos strīdus un jautājumus par vecāku atbildību izskata vienkāršotā procedūrā.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Bezmaksas juridiskās palīdzības pieejamību regulē Likums par valsts nodrošināto juridisko palīdzību (*Valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymas*). Iespēja saņemt valsts nodrošināto juridisko palīdzību ir atkarīga no personas finansiālā stāvokļa.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, šādu lēmumu var pārsūdzēt augstākā tiesu instancē saskaņā ar vispārējiem civilprocesa noteikumiem.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Tiesas lēmuma izpildi panāk tiesu izpildītāji.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Padomes 2003. gada 27. novembra Regulu (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību piemēro bez īpašas procedūras, Lietuvā atzīstot citā ES dalībvalstī pieņemtu spriedumu. Šo regulu piemēro visās ES dalībvalstīs, izņemot Dāniju.

ES dalībvalstu tiesu pieņemtos spriedumus par saskarsmes tiesībām un spriedumus par bērna atpakaļatdošanu izpilda saskaņā ar Lietuvas Republikas Civilprocesa kodeksa (*Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas*, turpmāk tekstā "Civilprocesa kodekss") VI daļā paredzētajiem noteikumiem.

Ārvalsts tiesas pieteikumus par jurisdikcijas pārņemšanu un pieteikumus par jurisdikcijas nodošanu ārvalsts tiesai, kā minēts Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 15. pantā (un Hāgas 1996. gada 19. oktobra Konvencijas 8. un 9. pantā), izskata Lietuvas apelācijas tiesa (*Lietuvos apeliacinis teismas*).

Šādus pieteikumus izskata saskaņā ar Civilprocesa kodeksa 39. nodaļā noteikto procedūru, ja vien Padomes Regulā (EK) Nr. 2201/2003 nav noteikts citādi. Par šādiem pieteikumiem nav jāmaksā tiesas nodeva.

Lietuvas apelācijas tiesā iesniegtajiem pieteikumiem ir jāatbilst vispārējām prasībām, kas noteiktas attiecībā uz procesuālajiem dokumentiem (Civilprocesa kodeksa 111. pants). Saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 15. pantu pieteikums un tam pievienotie pielikumi ir jāiesniedz valsts valodā vai ir jāpievieno to tulkojums lietuviešu valodā. Ja pieteikuma iesniedzēja dzīvesvieta ir ārpus Lietuvas Republikas un viņš/viņa procesuālo dokumentu saņemšanai nav iecēlis(-usi) pārstāvi lietā vai pilnvarotu personu, kas dzīvo vai kurai ir darba birojs Lietuvā (Civilprocesa kodeksa 805. pants), pieteikuma iesniedzējam ir jānorāda adrese Lietuvā vai telesakaru ierīces adrese, kur pieteikuma iesniedzējam tiks izsniegti procesuālie dokumenti. Tomēr šīs prasības nepiemēro pieteikumiem, kurus Lietuvas apelācijas tiesā iesniegusi ārvalsts tiesa.

Attiecīgā gadījumā Lietuvas apelācijas tiesa var uzdot Lietuvas Republikas Sociālā nodrošinājuma un darba lietu ministrijas ietvaros izveidotajam Valsts bērnu tiesību aizsardzības un adopcijas dienestam (*Valstybės vaiko teisių apsaugos ir įvaikinimo tarnyba prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*) sniegt atzinumu par jurisdikcijas pārņemšanas vai nodošanas lietderību. Lietuvas apelācijas tiesa nosaka termiņu, kādā ir jāsniedz šis atzinums.

Lietuvas apelācijas tiesai pieteikums ir jāizskata ne vēlāk kā sešās nedēļās no dienas, kad tiesa tika saņemusi minēto pieteikumu.

Lietuvas apelācijas tiesa, izvērtējusi ārvalsts tiesas pieteikumu par jurisdikcijas pārņemšanu un pieņēmusi lēmumu par šā pieteikuma apmierināšanu, ņemot vērā lietas apstākļus, noteiks kompetento Lietuvas tiesu, kura izskatīs minēto lietu Lietuvā. Ārvalsts tiesā iesāktu procesu nodod kompetentajai Lietuvas tiesai lietas izskatīšanai pēc būtības. Šādā gadījumā Civilprocesa kodeksa 35. panta noteikumus piemēro *mutatis mutandis* un procesu turpina kompetentā Lietuvas tiesa. Kompetentā Lietuvas tiesa attiecīgā gadījumā konstatē pušu stāvokli procesā un veic pasākumus, lai novērstu jebkuras nepilnības, kas ietekmē procesuālos dokumentus.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Pārsūdzība ir jāiesniedz Lietuvā Augstākajā tiesā (*Lietuvos Aukščiausis Teismas*). To izskatīs kā kasācijas sūdzību saskaņā ar Civilprocesa kodeksa noteikumiem.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Vecāku un bērnu attiecībām piemērojamos tiesību aktus nosaka saskaņā ar Civilkodeksa 1.32. pantu. Vecāku un bērnu personīgajām un mantiskajām attiecībām piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā ir bērna pastāvīgā dzīvesvieta. Ja neviens no vecākiem pastāvīgi nedzīvo bērna pastāvīgās dzīvesvietas valstī un ja gan bērns, gan abi vecāki ir vienas un tās pašas valsts pilsoņi, piemēro tās valsts tiesību aktus, kuras pilsoņi viņi ir.

Lietās par vecāku atbildību kompetento tiesu nosaka saskaņā ar Hāgas 1996. gada 19. oktobra Konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem.

Nepilngadīgo aizsardzībai, aizgādībai un aizbildnībai piemērojamos tiesību aktus nosaka saskaņā ar Hāgas 1961. gada 5. oktobra Konvenciju par iestāžu pilnvarām un tiesību aktiem, kas piemērojami attiecībā uz bērnu aizsardzību.

Uzturēšanas saistībām (alimentiem) ģimenes ietvaros piemēro Hāgas 1973. gada 2. oktobra Konvenciju par uzturēšanas saistībām pielietojamo likumu.

Lapa atjaunināta: 10/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Ungārija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Praksē vecāku atbildība (aizgādība) ietver vārda piešķiršanu nepilngadīgam bērnam, rūpēšanos par bērnu un viņa audzināšanu, viņa dzīvesvietas noteikšanu, viņa mantas pārvaldību, tiesības un pienākumus būt par bērna likumīgo pārstāvi un tiesības iecelt aizbildni vai izslēgt jebkuru personu no aizbildnības.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Ja vecāki nav vienojušies par pretējo vai ja neviens aizbildnības iestādes vai tiesas noteikums neparedz pretējo, vecākiem ir kopīga aizgādība neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvo kopā vai vairs nedzīvo kopā.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ungārijā aizbildnība ir juridiski noteikta kārtība, kas nodrošina nepilngadīgo aprūpi, viņu pārstāvību un viņu mantas pārvaldību, ko gadījumā, kad nav neviena vecāka ar aizgādības tiesībām, īsteno ar aizbildnības iestādes iecelta aizbildņa starpniecību. Ikvienam var ziņot aizbildnības iestādei par nepieciešamību iecelt aizbildni. Nepilngadīga bērna tuvam radniekam vai personai, kuras aprūpē dzīvo bērns, ir pienākums informēt aizbildnības iestādi par vajadzību iecelt aizbildni, un šāds pienākums ir arī tiesai vai citai iestādei.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāki nav vienojušies par pretējo vai ja neviens aizbildnības iestādes vai tiesas noteikums neparedz pretējo, vecākiem ir kopīga aizgādība, pat ja viņi vairs nedzīvo kopā. Atšķirti vecāki var vienoties par vecāku atbildības tiesību un pienākumu sadalījumu, tomēr viņiem ir jānodrošina stabils dzīvesveids savam bērnam (bērna nodošana pārmaiņus viena un otra vecāka aprūpē nav iespējama, ja, piemēram, vecāki dzīvo pārāk tālu viens no otra un tas radītu pārāk lielu slogu bērnam). Vecāku vienošanos apstiprina tiesa. Ja vecāki nespēj vienoties par aizgādības tiesību un pienākumu jautājumiem, tiesa izlemj, kuram vecākam būs aizgādības tiesības. Pieņemot lēmumu, tiesa novērtē, kurš no vecākiem spēj labāk nodrošināt bērna fizisko, garīgo un tikumisko attīstību.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja laulība tiek šķirta, pamatojoties uz tiesai rakstiski iesniegtu abu laulāto kopīgu paziņojumu par vēlmi un nodomu šķirt laulību, pieteikumā ietver vecāku vienošanos par aizgādības jautājumu. Tiesa apstiprina vienošanos, pieņemot galīgu nolēmumu laulības šķiršanas procedūrā, jo laulību nevar šķirt uz abpusējas vienošanās pamata, ja nav šādas rakstiskas vienošanās.

Nepieciešamības gadījumā, kad tiek šķirta laulība, tiesai jāpieņem lēmums par aizgādību, pat ja nav iesniegts pieteikums par aizgādību. Pirmās instances tiesas spriedums, ja tas netiek apstrīdēts, kļūst galīgs tikai 15. dienā pēc pārsūdzības iesniegšanas termiņa beigām.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārstēšanas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Laulātie var vērsties pie **mediatora** pirms laulības šķiršanas tiesvedības uzsākšanas vai tiesvedības laikā, brīvprātīgi vai pēc tiesas ierosmes, lai, abpusēji vienojoties, atrisinātu jebkādus strīdus saistībā ar viņu attiecībām vai laulības šķiršanu, piemēram, jautājumu par vecāku atbildību. Laulātie mediācijā panāktu vienošanos var sagatavot iekļaušanai tiesas izlīguma procedūrā. Lai nodrošinātu, ka vecāku atbildība tiek īstenota pienācīgi un ar nepieciešamo vecāku sadarbošanos, tiesa un/vai aizbildnības iestāde savā procedūrā (pēc pieprasījuma vai pēc savas ierosmes un jautājumos, kas ir nodoti tās kompetencē) var uzdot vecākiem piedalīties mediācijā, lai nodibinātu atbilstošu sadarbību starp vecāku, kuram ir aizgādība, un vecāku, kurš dzīvo atsevišķi no bērna, un nodrošinātu atsevišķi dzīvojošā vecāka tiesību ievērošanu.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Strīda gadījumā tiesa izlemj, kuram no vecākiem piešķirt aizgādību, pirms tam uzklaušot abus vecākus un — pamatotos gadījumos — bērnu. Tiesa var nolemt piešķirt pilnīgu aizgādību vienam no vecākiem vai nolemt, ka vienam no vecākiem jāīsteno konkrētas aizgādības tiesības un pienākumi otram vecākam jāīsteno citas šādas tiesības un pienākumi. Tiesa var pilnvarot vecāku, kurš dzīvo atsevišķi no sava bērna, pildīt konkrētus pienākumus saistībā ar bērna aprūpi un audzināšanu vai — izņēmuma kārtā — pilnīgi vai daļēji pārvaldīt bērna mantu un būt par bērna likumīgo pārstāvi jautājumos, kas saistīti ar bērna mantu. Tiesa var ierobežot vai atņemt tiesības lemt par kādu būtisku jautājumu, kas skar bērna nākotni, ja tas ir bērna interesēs. Tomēr tiesa nevar piešķirt kopīgu aizgādību, jo to var noteikt tikai pēc vecāku vienošanās, kuru tiesa var apstiprināt.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Nē. Ja tiesa piešķir aizgādību vienam no vecākiem, vecāks, kurš dzīvo atsevišķi no bērna, var turpināt īstenot savas vecāku atbildības tiesības būtiskos jautājumos, kas skar bērna nākotni. Par šādiem būtiskiem jautājumiem uzskata vārda piešķiršanu un maiņu nepilngadīgam bērnam, bērna dzīvesvietas noteikšanu, ja tā atšķiras no vecāka dzīvesvietas, **bērna dzīvesvietas noteikšanu ārvalstīs ilgtermiņa uzturēšanās vai apmešanās uz dzīvi nolūkos**, bērna valstspiederības maiņu un bērna skolas un karjeras izvēlēšanos.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tiesa nevar noteikt kopīgu aizgādību, tā var tikai apstiprināt vecāku vienošanos par šādu aizgādību laulības šķiršanas procedūrā, ņemot vērā bērna intereses. Šāda apstiprinājuma nosacījums ir šķirtajiem vecākiem nodrošināt stabili dzīvesveidu viņu bērnam, kamēr viņi īsteno kopīgu aizgādību. Ja tiesa uzskata, ka tas nav iespējams, tā var neapstiprināt vienošanos. Tomēr situācijās, kurās ir vajadzīga tūlītēja rīcība, viens vecāks var rīkoties neatkarīgi, un viņam ir nekavējoties jāinformē otrs vecāks (piemēram, par steidzamu medicīnisku iejaukšanos).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Aizgādības jautājumos jūs varat vērsties aizbildnības iestādē vai tiesā atkarībā no tā, vai jums kā vecākiem ir strīds par kopīgas aizgādības īstenošanu, vai arī aizgādība ir jānosaka tiesai.

Prasība jāceļ atbildētāja dzīvesvietas tiesā (vai, ja tās nav, atbildētāja uzturēšanās vietas tiesā) vai laulāto pēdējās kopīgās dzīvesvietas tiesā.

Prasība jāceļ, iesniedzot rakstisku pieteikumu kompetentajai tiesai. Attiecībā uz tiesvedības ierosināšanu un pieteikumu saturu lūdzam skatīt arī sadaļu **“Kā rīkoties?”**. Jānorāda ne tikai prasītā vispārīgā informācija, bet arī ziņas par laulības noslēgšanu un laulībā dzimušajiem un dzīvi esošajiem bērniem, un jautājumos, kas saistīti ar vecāku atbildību, pieteikumam jāpievieno arī bērnu dzimšanas apliecības.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesvedība lietās par aizgādības tiesību noteikšanu un bērna nodošanu trešās personas aprūpē

Ja šķirtie vecāki nav vienojušies, tiesa pēc pieprasījuma vai pēc savas ierosmes izlemj, kuram no vecākiem piešķirt aizgādību. Pieņemot lēmumu, tiesa ņem vērā bērna intereses un novērtē, kurš no vecākiem spēj labāk nodrošināt bērna fizisko, garīgo un tikumisko attīstību.

Prasību par to, lai noteiktu, kuram no vecākiem būtu jāīsteno vecāku atbildība vai aizgādība, vai par individuālu aizgādības tiesību izmaiņu noteikšanu, bērna nodošanu trešās personas aprūpē vai šādas nodošanas maiņu var celt vecāks vai aizbildnības iestāde. Šāda prasība jāceļ vienam no vecākiem pret otru vecāku vai aizbildnības iestādei pret abiem vecākiem. Prasība par bērna nodošanas trešās personas aprūpē maiņu jāceļ pret personu, kurai bērns nodots. Tiesvedības laikā tiesai jāuzklausā abi vecāki, un pamatotos gadījumos vai pēc bērna pieprasījuma jāuzklausā arī bērns. Ja bērns ir vismaz 14 gadus vecs, tiesa var lemt par bērna aizgādību un bērna nodošanu aprūpē tikai ar viņa piekrišanu, izņemot, ja bērna izvēle apdraud viņa attīstību.

Tiesa var noteikt vecākiem pienākumu vērsties pie mediatora, lai nodrošinātu, ka vecāku atbildība tiek pienācīgi īstenota un ka vecāki vajadzības gadījumā sadarbojas, lai to nodrošinātu.

Aizbildnības iestādes procedūra ar kopīgu aizgādību saistītā strīdā

Ja vecāki nespēj vienoties par jautājumiem, kas saistīti ar kopīgu aizgādību (neatkarīgi no tā, vai viņi dzīvo kopā vai atsevišķi), jebkurš no vecākiem var prasīt, lai aizbildnības iestāde pieņem lēmumu, izņemot jautājumus, kas skar apziņas brīvību vai reliģijas brīvību.

Ja šķirti vecāki, kuriem ir tiesības kopīgi īstenot aizgādību, vienojas savā starpā sadalīt tiesības un pienākumus vai par to, ka nākotnē aizgādības tiesības īsteno viens no viņiem, aizbildnības iestāde pēc viņu pieprasījuma šo vienošanos ieraksta protokolā. Protokolā ir arī jāieraksta vienošanās par to, kurš no vecākiem audzinās bērnu, un fakts, ka vecāki kopīgi īsteno aizgādības tiesības būtiskos jautājumos, kas skar bērna nākotni, izņemot, ja tiesa ir noteikusi citādi.

Vecāki ir jāinformē, ka viņi var mainīt savu vienošanos un ka vienošanās spēks nav tāds pats kā tiesas lēmumam, kas pieņemts laulības šķiršanas procedūrā vai procedūrā, kura ierosināta aizgādības noteikšanai.

Laulības šķiršanas procedūrās tiesa pēc savas ierosmes provizoriski lemj par jautājumiem, kas saistīti ar nepilngadīga bērna nodošanu aprūpē un bērna palikšanu pie kāda no vecākiem vai trešās personas, par aizgādības tiesību pagarināšanu vai ierobežošanu vai par saskarsmi starp kādu no vecākiem un bērnu.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Attiecībā uz šo jautājumu lūdzam skatīt arī sadaļu “*Kā rīkoties?*”.

Tiesvedībā par aizgādības atņemšanu vai atjaunošanu un tiesvedībā par bērna nodošanu un ievietošanu aprūpē vai piekļuves tiesībām pusēm piešķir *tiesības uz maksājumu atlikšanu* neatkarīgi no viņu ienākumiem un finanšu stāvokļa. Tiesības uz maksājumu atlikšanu nozīmē, ka visas nodevas un citas izmaksas, kas rodas tiesvedības gaitā, pušu vietā avansā sedz valsts, bet zaudējušai pusei avansā segtās izmaksas ir jāatmaksā valstij tiesvedības beigās.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, tiesvedībā par aizgādību pieņemtos lēmumus var pārsūdzēt saskaņā ar vispārējiem noteikumiem. Pārsūdzību iesniedz vecāks vai bērns. Terminiņš pārsūdzības iesniegšanai ir 15 dienas, sākot no lēmuma paziņošanas dienas.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Lai izpildītu lēmumu, kas saistīts ar vecāku atbildību, *pirmās instances tiesa* vai — attiecībā uz ārvalstu tiesas lēmumu (tiesas izlīgumu), kas apstiprināts saskaņā ar 42. pantu Padomes Regulā (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu (Regula (EK) Nr. 2201/2003) — *rajona tiesa, kas darbojas bērna vai personas, kurai ir piemērojams izpildes lēmums, pastāvīgās dzīvesvietas apgabaltiesas ēkā*, vai Budas Centrālā rajona tiesa (*Budai Központi Kerületi Bíróság*) Budapeštā izdod izpildes rīkojumu. Kad tiek izpildīts tiesas lēmums (tiesas apstiprināta vienošanās) par bērna nodošanu un ievietošanu aprūpē, tiesa aicina personu, kurai lēmums ir piemērojams, izpildīt savu pienākumu brīvprātīgi, nosakot attiecīgu termiņu; ja lēmums netiek izpildīts, tiesa izdod rīkojumu par bērna nodošanu aprūpē ar policijas palīdzību.

Bērns jānodod personai, kura prasa izpildi, vai, ja šādas personas nav, viņas pārstāvim, ko apstiprinājis aizbildnības iestāde, vai aizbildnības iestādei. Kad bērnu nodod aprūpē, personai, kurai ir pienākums bērnu nodot, ir jāinformē persona, kas bērnu pārņem, par bērna veselības stāvokli un jebkuriem citiem apstākļiem, kuru nezināšana var apdraudēt bērna dzīvību vai fizisko integritāti.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Lēmumus, kas pieņemti dalībvalstī vecāku atbildības jautājumā, tiesas Ungārijā atzīst bez jebkādas īpašas procedūras. Lēmuma būtību nevar pārskatīt nekādos apstākļos.

Tomēr jebkura ieinteresētā persona var iesniegt kompetentajai tiesai pieteikumu, prasot, lai tiek pieņemts lēmums atzīt vai neatzīt lēmumu.

Izpilde

Lēmums par vecāku atbildības īstenošanu, kas pieņemts dalībvalstī un ir izpildāms attiecīgajā dalībvalstī un kas ir ticis izsniegts, tiek izpildīts Ungārijā, ja to pasludina par izpildāmu Ungārijā pēc jebkuras ieinteresētās personas lūguma.

Tiesa vai kompetentā iestāde dalībvalstī, kurā lēmums pieņemts, pēc jebkuras ieinteresētās personas lūguma izdod apliecību saskaņā ar Padomes Regulas (EK) Nr. 2201/2003 42. pantu.

Rajona tiesa, kas darbojas bērna vai personas, kurai ir piemērojams izpildes lēmums, pastāvīgās dzīvesvietas apgabaltiesas ēkā, vai Budas Centrālā rajona tiesa Budapeštā izdod izpildes rīkojumu, pamatojoties uz citā valstī pieņemtu lēmumu (tiesas izlīgumu), par kuru izdota šāda apliecība.

Ārvalstu tiesas lēmums ir izpildāms, ja lēmums atkarībā no tā veida atbilst turpmāk norādītajam: tas ir tiesas spriedums, kurā konstatēts pārkāpums civilprocesā; kriminālprocesā tas ir tiesas sprieduma daļa, kurā konstatēts saistītās civilprasības pārkāpums, vai arī tas ir tiesas apstiprināta vienošanās.

Pamatojoties uz izpildes rīkojumu, izpildes procedūra notiek saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem par izpildi.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Lēmumus, kas pieņemti dalībvalstī, tiesas Ungārijā atzīst bez jebkādas īpašas procedūras. Lēmuma būtību nevar pārskatīt nekādos apstākļos.

Tomēr jebkura ieinteresētā persona var iesniegt kompetentajai tiesai pieteikumu, prasot, lai tiek pieņemts lēmums atzīt vai neatzīt lēmumu.

Jebkura puse var pārsūdzēt lēmumu, kas pieņemts attiecībā uz pieteikumu par izpildāmības deklarāciju.

Pārsūdzība jāiztiesā saskaņā ar noteikumiem, kas reglamentē tiesvedību.

Izpildāmības deklarāciju var pārsūdzēt, iesniedzot pieteikumu viena mēneša laikā no deklarācijas izsniegšanas. Ja puse, pret kuru tiek prasīta izpilde, pastāvīgi dzīvo citā dalībvalstī (nevis Ungārijā), termiņš pārsūdzības iesniegšanai ir divi mēneši no deklarācijas izsniegšanas pusei personīgi vai viņas dzīvesvietā. Termiņa pagarinājumu attāluma dēļ nevar piešķirt.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Ungārija ir pievienojusies 1996. gada 19. oktobra Hāgas Konvencijai par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kurā ir ietverti noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem, un šādus noteikumus ietver arī konkrēti divpusēji savstarpējas palīdzības līgumi.

Saskaņā ar Ungārijas tiesību aktiem individuālie tiesību akti, kas piemērojami bērnam, reglamentē attiecības starp vecāku un bērnu atbilstoši ģimenes tiesībām, tātad jo īpaši vārda došanu bērnam, bērna nodošanu aprūpē, aprūpi un tiesisko pārstāvību un bērna mantas pārvaldību, izņemot uzturēšanas pienākumus. Attiecībā uz bērna ģimenes stāvokli un bērna attiecībām ar viņa vecākiem, kuras reglamentē ģimenes tiesības, attiecībā uz bērnu, kurš ir Ungārijas valstspiederīgais vai kurš dzīvo Ungārijā (izņemot uzturēšanas pienākumus), jāpiemēro Ungārijas tiesību akti, ja tas ir izdevīgāk bērnam.

Lapa atjaunināta: 04/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Malta

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Šis termins ietver visus vecāka pienākumus un saistības attiecībā pret viņa nepilngadīgo bērnu saskaņā ar Maltes Civilkodeksu (Maltes likumu krājuma 16. nodaļa). “Vecāku atbildība”, kas Maltes tiesību aktos ir dēvēta par “vecāku varu”, ietver aizgādību pār bērnu un saskarsmi ar bērnu, lēmumus par tādiem jautājumiem kā dzīvesvieta, ceļojumi, uzturēšanas pienākumi, izglītība, būtiskus ar veselību saistītus lēmumus un bērniem piederošās mantas pārvaldību.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Bioloģiskajam vecākam vai — adopcijas gadījumā — adoptētājiem pēc adopcijas procedūru pabeigšanas. Turklāt vientuļajai mātei ir vecāku atbildība, izņemot, ja tēvs reģistrē dzimšanu kopā ar bērna māti.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja par bērnu tiek izdots aprūpes rīkojums vai tiesas rīkojums, aizgādību un aprūpi uztic ministram saskaņā ar Bērnu un jauniešu (aprūpes rīkojumu) likumu (Maltes likumu krājuma 285. nodaļa).

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Laulības šķiršanas vai laulāto atšķiršanas gadījumā to nosaka ar tiesas lēmumu vai ar mediatora starpniecību. To var noteikt arī ar juridiski saistošu izpildāmu dokumentu starp pusēm, kas parakstīts notāra klātbūtnē.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Ja šāda vienošanās tiek noslēgta ārpus laulāto atšķiršanas tiesvedības, tad, lai tā būtu juridiski saistoša, tā ir jāratificē tiesā un jāiekļauj Publiskajā reģistrā. Turpretī, ja vienošanās par vecāku atbildību ir panākta laulāto atšķiršanas vai laulības šķiršanas tiesvedībā, vienošanos iesniedz tiesai, kurā notiek šāda tiesvedība, un tiek izdots tiesas dekrēts, ar kuru vienošanos apstiprina vai noraida.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Šādos gadījumos alternatīvs veids ir mediācijas process. Ja vecāki joprojām nespēj vienoties šajā procesā, uzsāk tiesvedību Civiltiesā (Ģimenes lietu nodaļā).

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesnesis var lemt par visiem nozīmīgajiem jautājumiem, kurus uzskata par būtiskiem bērna labklājībai, piemēram, par bērna dzīvesvietu, par to, kuram vecākam būs aizgādība, par apmeklēšanas un saskarsmes tiesībām un par pienākumu maksāt bērnam uzturīdzekļus.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Tiesa reti piešķir pilnas aprūpes un aizgādības tiesības vienam vecākam, bet tas ir atkarīgs no katra konkrētā gadījuma. Ņemot to vērā, ja tiesa piešķir pilnas aprūpes un aizgādības tiesības vienam vecākam, daži jautājumi joprojām ir jāapspriež ar otra vecāka piekrišanu, jo īpaši jautājumi, kas attiecas uz saskarsmi ar nepilngadīgo bērnu vai viņa izvešanu uz trešo valsti un kas tieši ietver tā vecāka saskarsmes tiesības, kuram nav aizgādības.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tas nozīmē, ka abi vecāki apspriežas un ar bērnu saistītos lēmumus pieņem kopīgi. Tas neattiecas uz ikdienas darbībām, bet attiecas tikai uz būtiskiem lēmumiem saistībā ar dzīvesvietas, izglītības un veselības jautājumiem. [E⁷ Civilkodeksa](#) 136. panta 3. punktā ir atsauce uz ārkārtas pārvaldības darbībām, attiecībā uz kurām vajadzīga abu vecāku piekrišana.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Ja mediācija tiek izbeigta bez rezultāta, pieteikumu iesniedz Civiltiesā (Ģimenes lietu nodaļā). Nepastāv oficiāls vajadzīgo dokumentu saraksts, tāpēc pieteikumam var pievienot jebkādu atbilstošu dokumentāciju un apliecinājumus, jo īpaši vecāku varu apliecinātošus dokumentus, tostarp jebkādas vienošanās par aprūpi un aizgādību, vai izdotos dekrētus.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Nosaka konkrētu datumu pieteikuma izskatīšanai tiesas sēdē. Tiesas sēdes laikā tiesnesis uzklausa puses un citus lieciniekus, kurus pieaicinājušas puses. Tiesa var arī iecelt sociālos darbiniekus un psihologus, kuru uzdevums ir sagatavot ziņojumu par bērnu, ja tā uzskata, ka tas ir vajadzīgs. Tiesas ieceltie eksperti pēc vecāku, bērnu un citu jebkādā veidā ar lietu saistīto personu izvaicāšanas sagatavo ziņojumu. Ja puse, kura iesniedz pieteikumu, norāda pietiekamus iemeslus, kas pamato steidzamību, izmanto ārkārtas procedūras. Par steidzamo jautājumu izdod pagaidu dekrētu, piemēram, izbraukšanas aizkavēšanas, aprūpes un aizgādības rīkojumu, ja tas ir nepilngadīgā bērna interesēs.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā, var pieteikties juridiskās palīdzības saņemšanai, tomēr pieteikuma iesniedzējam ir jāapliecina savs ienākumu statuss saskaņā ar Organizācijas un civilprocesa kodeksa Trešās grāmatas X sadaļu (Maltes likumu krājuma [E⁷ 12. nodaļa](#)). Vairāk informācijas par juridisko palīdzību var uzzināt [sadaļā par juridisko palīdzību](#).

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Var iesniegt tikai pārsūdzību par tiesību jautājumiem, piemēram, ja tiesa, nenorādot pamatotu iemeslu, nav jāvusi kādai no pusēm pieaicināt liecinieku. Šādos gadījumos pārsūdzību var iesniegt Apelācijas tiesā.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Civiltiesas (Ģimenes lietu nodaļas) lēmums ir izpildāms automātiski, tomēr gadījumos, kad viens no vecākiem neizpilda šādu dekrētu, vecāks, kura vecāku vara ir ierobežota, var vērsties ar iesniegumu policijā, kas vēlāk uzsāks kriminālprocesu Miertiesā izpildes panākšanai, piespriežot naudas sodu (*multa*) un/vai brīvības atņemšanas sodu. Turklāt var iesniegt pieteikumu Civiltiesai (Ģimenes lietu nodaļai), prasot grozīt tiesas dekrētu.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Piemēro procedūru, kas noteikta Regulā (EK) Nr. 2201/2003 par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību (“regula Brisele II bis”), proti, kompetentais tiesnesis aizpilda apliecinību, ko kopā ar tiesas spriedumu un pieteikumu par šāda lēmuma atzīšanu un izpildi iesniedz Civiltiesai (Ģimenes lietu nodaļai). Jānorāda arī adrese paziņošanas vajadzībām. Visiem dokumentiem jābūt pārtulkotiem maltiešu vai angļu valodā.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvēršas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Iebildumu var celt tajā pašā tiesā, kurā iesniegts pieteikums par izpildi un atzīšanu, un par tām pašām darbībām, par kurām iesniegts šāds pieteikums. Iebildumā norāda iemeslus, kāpēc šāda atzīšana un izpilde būtu jāatsauc, un to dara, atbildot uz pieteikumu.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Piemērojamais tiesību akts ir Padomes Regula (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par Regulas (EK) Nr. 1347/2000 atcelšanu.

Lapa atjaunināta: 10/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Nīderlande

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Termins “vecāku atbildība” nozīmē vecāku varu pār nepilngadīgu bērnu un atbildību par bērna audzināšanu un aprūpi.

Civilkodeksa 1. grāmatas (*Burgerlijk Wetboek*) 247. pantā šai sakarā noteikts šādi:

“1. Vecāku vara ir vecāku pienākumi un tiesības rūpēties par savu nepilngadīgo bērnu un audzināt viņu.

2. Rūpes un audzināšana nozīmē rūpēties un uzņemties atbildību par bērna garīgo un fizisko labklājību un drošību un bērna personības attīstības veicināšanu. Vecākiem aizliegts izmantot emocionālu vai fizisku vardarbību vai citādu pazemojošu attieksmi bērna aprūpē un audzināšanā.

3. Vecāku vara ietver vecāka pienākumu veicināt bērna saiknes ar otru vecāku veidošanos.

4. Bērnām, pār kuru vecākiem ir kopīga aizgādība, ir tiesības uz to, lai pēc laulības izbeigšanās, kuras iemesls nav laulātā nāve, pēc laulāto atšķiršanas vai reģistrētu partnerattiecību izbeigšanās, kuras iemesls nav partnera nāve, vai pēc kopdzīves pārtraukšanas, ja ir sniegts paziņojums saskaņā ar 252. panta 1. punktu, viņu vienādi aprūpētu un audzinātu abi vecāki.

5. Šā panta 4. punkta īstenošanas nolūkā vecāki vienošanās dokumentā vai vecāku varas īstenošanas plānā var ņemt vērā praktiskus šķēršļus, kas var rasties saistībā ar laulības izbeigšanos, kuras iemesls nav laulātā nāve, saistībā ar laulāto atšķiršanu vai reģistrētu partnerattiecību izbeigšanos, kuras iemesls nav partnera nāve, vai saistībā ar kopdzīves pārtraukšanu, ja ir sniegts paziņojums saskaņā ar 252. panta 1. punktu, taču tikai tad un tik ilgi, ja un kamēr attiecīgie šķēršļi pastāv.”

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecākiem ir tiesības un pienākumi aprūpēt un audzināt savu bērnu. Taču ir noteikti izņēmumi.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja vecāki nevēlas vai nespēj īstenot vecāku varu vai atbildību, tiesa vecāku varu var piešķirt citai personai.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Pēc laulības šķiršanas abi vecāki saglabā vecāku varu pār viņu bērniem. Abi vecāki arī turpmāk ir atbildīgi par bērnu aprūpi un audzināšanu. Taču ir noteikti izņēmumi. Ir iespējami gadījumi, kad tiesa, pamatojoties uz iesniegumu, piešķir aizgādību vienam vecākam. Vecāku stāvokli (šis jēdziens pēc definīcijas nav tas pats, kas vecāku vara) un ar to saistītās tiesības un pienākumus vecāku varas īstenošanas plānā, ko sagatavo laulības šķiršanas gadījumā, var reglamentēt citādi.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Laulības šķiršanas gadījumā vienošanos iekļauj vecāku varas īstenošanas plānā, ko izvērtē tiesa. Tiesa šķir laulību.

Sk. arī: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/scheiden/vraag-en-antwoord/checklist-bij-scheiden-of-uit-elkaar-gaan>

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Mediācija sniedz iespēju atrisināt vecāku strīdus.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesas lēmums aptver visus vecāku varas īstenošanas plāna aspektus, tostarp aizgādību, pienākumu sadali attiecībā uz bērna aprūpi un audzināšanu, kā arī bērna dzīvesvietas izvēli.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Nē. Vecākam, kura aizgādībā ir bērns, ir pienākums otru vecāku informēt par būtiskiem jautājumiem par bērnu [HM-B1] un viņa mantu, kā arī apspriesties ar otru vecāku par lēmumiem, kas attiecas uz bērnu. Taču galīgo lēmumu pieņem vecāks, kura aizgādībā bērns atrodas.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tas nozīmē, ka abiem vecākiem ir vienādas tiesības un pienākumi, proti, tādi paši, kā vecākam, kura aizgādībā ir bērns (sk. 1. jautājumu), izņemot ja vecāki vecāku varas īstenošanas plānā ir vienojušies par atšķirīgu pienākumu sadali attiecībā uz bērna aprūpi un audzināšanu.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvēršas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Lai iegūtu aizgādību pār bērnu, tiesā, kuras jurisdikcijā ir bērna dzīvesvieta, ir jāiesniedz pieteikums. Iesniedzamais dokuments ir atkarīgs no vecāka un bērna situācijas. Informācija par nepieciešamajiem dokumentiem ir pieejama sadaļā [Reģlaments \(procesreglement\)](#) — aizgādība un saskarsme (*Gezag en omgang*). Šai sakarā var palīdzēt jurists.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Minētājās situācijās īpašas procedūras netiek izmantotas. Jā, ir iespējams piemērot procedūru attiecībā uz pagaidu pasākumiem.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā, juridisko palīdzību ir iespējams saņemt, taču ir jāievēro konkrēti nosacījumi. [Plašāka informācija](#) par šo jautājumu ir pieejama Juridiskās palīdzības padomes (*Raad voor Rechtsbijstand*) tīmekļa vietnē.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, pārsūdzības var iesniegt Apelācijas tiesā (*gerechtshof*).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvēršas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Šādā gadījumā piemēro parasto tiesas procedūru.

15 Kas man jādara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Lielākoties nav jāveic nekādas darbības. Tas notiek automātiski, ja dalībvalsts piemēro Regulu “Brisele IIa”. Šo regulu piemēro visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, izņemot Dāniju.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Pārsūdzības iesniedz tiesā valstī, kurā pieņemts lēmums.

Nīderlandē, lai iesniegtu pārsūdzību ģimenes lietā, ir nepieciešama jurista palīdzība. Jurists var iesniegt pārsūdzību Apelācijas tiesas [kancelejā](#). Pēc tiesas sprieduma pieņemšanas ģimenes lietā, jurists trīs mēnešu laikā var iesniegt pārsūdzību. Apelācijas tiesa stingri ievēro šo termiņu. Datums, kurā kancelejā tiek saņemts pieteikums pārsūdzības iesniegšanai, tiek uzskatīts par oficiālo datumu, kad iesniegta pārsūdzība.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Nīderlandes tiesās piemēro tikai Nīderlandes tiesību aktus.

Lapa atjaunināta: 02/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Austrija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Aizgādība (vecāku atbildība) ir vecāku pienākumi un tiesības. Aizgādība cita starpā ietver bērna aprūpi un audzināšanu, bērna mantas pārvaldību un bērna pārstāvību (Austrijas Civillkodeksa (*Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch*) 158. pants).

Saskaņā ar Austrijas Civillkodeksa 160. pantu bērna aprūpe nozīmē galvenokārt rūpes par bērna fizisko labsajūtu un veselību un bērna tiešu uzraudzību, un bērna audzināšana jo īpaši nozīmē nodrošināt bērna fizisko, garīgo, emocionālo un tikumisko attīstību un attīstīt bērna talantus un spējas, ņemot vērā viņa vēlmes un attīstības potenciālu, kā arī veicināt bērna izglītošanos vai arodizglītības ieguvu. Aprūpe ietver arī bērna ārstēšanu, savukārt bērna audzināšana ietver arī lēmuma pieņemšanu par bērna dzīvesvietu (Austrijas Civillkodeksa 162. pants) un tādējādi arī, piemēram, lēmumu pieņemšanu par ceļojumiem uz ārvalstīm, izglītības iestāžu izvēli un bērna reliģijas maiņu. Vecāku tiesības audzināt bērnu ietver arī tiesības dot bērnam vārdu.

Bērna mantas pārvaldība ietver, piemēram, bērna uzturēšanu (uzturīdzekļu noteikšana, izmaiņas, saņemšana, iekasēšana un izmantošana). Austrijas Civillkodeksa 164. pantā noteikts, ka vecāki pārvalda bērna mantu “ar pienācīgu vecāku rūpību”.

Bērna “likumīgā pārstāvība” ir definēta kā tiesības un pienākums risināt ar bērnu saistītos juridiskos jautājumus. Tas ietver bērna pārstāvību gadījumos, kad tiesības un pienākumi piešķirti tieši bērnam vai kad jādod piekrišana bērna vārdā. Likumīgā pārstāvība var attiekties arī uz bērna aprūpi un audzināšanu, kā arī uz bērna mantas pārvaldību ārpus ģimenes (piemēram, uz ārstēšanas līguma noslēgšanu ar ārstu, piekrišanu bērna ārstēšanai) atšķirībā no faktiski veiktajām darbībām ģimenē (piemēram, medikamentu došanu, bērna autiņu maiņu, mājas darbu veikšanas uzraudzību). Likumīgā pārstāvība attiecas arī uz citām darbībām (termina tiešā nozīmē), piemēram, ja tiek mainīts bērna vārds vai valstspiederība un pieprasīta paternitātes atzīšana, kā arī īstenotas bērna subjektīvās tiesības.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Parasti, ja bērns ir dzimis laulībā vai ja vecāki stājas laulībā pirms bērna dzimšanas, abiem vecākiem ir aizgādības tiesības (Austrijas Civillkodeksa 177. panta 1. punkts). Ja bērns ir dzimis, vecākiem neesot laulībā, likums paredz, ka tikai mātei ir aizgādības tiesības pār bērnu (Austrijas Civillkodeksa 177. panta 2. punkta pirmais teikums).

Austrijas Civillkodeksa 177. panta 2. punkta otrajā teikumā noteikts, ka vecāki, kuri nav stājušies laulībā, pēc tam, kad viņi ir informēti par juridiskajām sekām, var personīgi darīt zināmu reģistra darbiniekam, ka abi uzņemas aizgādību pār bērnu, ja vien aizgādības tiesības jau nav noteikusi tiesa. Ja vecāki nedzīvo vienā māsaimniecībā, viņiem jāvienojas par to, kurš no vecākiem būs bērna galvenais aprūpētājs. Vecāki var arī vienoties tiesā vai iesniegt šādu vienošanos tiesā (Austrijas Civillkodeksa 177. panta 3. punkts). Tiesa var arī piešķirt kopīgu aizgādību (Austrijas Civillkodeksa 180. panta 2. punkts).

Kopīgu aizgādību var pārtraukt tikai ar tiesas lēmumu. Šādā gadījumā tiesai jācenšas panākt mierizlīgums. Ja tas neizdodas, tiesa piešķir aizgādības tiesības vienam vecākam vai abiem vecākiem (Austrijas Civillkodeksa 180. pants). Ja tiesa piešķir kopīgu aizgādību, tai ir arī jānosaka, kurā māsaimniecībā galvenokārt tiks veikta bērna aprūpe. Pieņemot šādus lēmumus, tiesa vienmēr piešķir prioritāti bērna interesēm.

Ja aizgādība ir piešķirta tikai vienam no vecākiem, otram vecākam piešķir saskarsmes tiesības ar bērnu un tiesības saņemt informāciju, paust viedokli un īstenot pārstāvības tiesības saskaņā ar Austrijas Civillkodeksa 189. pantu.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Ja abiem vecākiem tiek liegta iespēja īstenot aizgādības tiesības, tiesai jālemj par aizgādības pār bērnu piešķiršanu vecvecākiem (vai vienam no viņiem) vai audžuvecākiem (vai vienam no viņiem). Ja aizgādību piešķir vecvecākiem vai audžuvecākiem, priekšroku parasti dod pārim nevis vienam vecvecākam vai audžuvecākam, izņemot, ja tas ir bērna interesēs. Šos noteikumus atbilstīgi piemēro arī tad, ja abiem vecākiem ir liegta iespēja veikt kādu no aprūpes aspektiem. Piešķirot aizgādību, galvenais kritērijs vienmēr ir bērna labklājība.

Ja vecākam, kuram ir piešķirta vienā vecāka aizgādība, tiek liegta iespēja īstenot šīs tiesības, tiesai jāpieņem lēmums par pilnīgas vai daļējas aizgādības piešķiršanu otram vecākam, vecvecākiem (vai vienam no viņiem) vai audžuvecākiem (vai vienam no viņiem). Ja otrs vecāks var nodrošināt bērna labklājību, šā otra vecāka tiesības prevalē pār vecvecāku vai audžuvecāku tiesībām.

Ja nav vecāku, vecvecāku vai audžuvecāku, kuriem var piešķirt aizgādības tiesības, aizgādību pār bērnu var piešķirt citai piemērotai personai (Austrijas Civillkodeksa 204. pants). Bērna labklājībai ir izšķiroša nozīme šādas personas izvēlē; ir jāņem vērā arī bērna un vecāku vēlmes (Austrijas Civillkodeksa 205. panta 1. punkts). Vispirms ir jāizskata iespēja piešķirt attiecīgās tiesības radniekiem, pēc tam citām bērnam tuvām personām un visbeidzot citām piemērotām personām, piemēram, bērnu vai jauniešu aizsardzības organizācijām (Austrijas Civillkodeksa 209. pants).

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Kopīga aizgādība ir spēkā pēc laulības šķiršanas vai laulības anulēšanas. Tomēr, ja vecāki vēlas saglabāt kopīgu aizgādību, kā iepriekš, viņiem saprātīgā termiņā ir jāiesniedz tiesā vienošanās, norādot vecāku, pie kura bērns galvenokārt dzīvos. Tiesa apstiprina šo vienošanos, ja tā ir bērna interesēs. Taču vecākiem nav atļauts īstenot kopīgu aizgādību tādā veidā, ka, piemēram, viens no vecākiem ir atbildīgs galvenokārt par bērna aprūpi un audzināšanu, savukārt otrs vecāks risina tikai jautājumus, kas saistīti ar bērna mantas pārvaldību un bērna pārstāvību; tam vecākam, pie kura bērns galvenokārt uzturas, vienmēr jābūt pilnai aizgādībai. Ja šāda vienošanās netiek iesniegta saprātīgā termiņā pēc laulības izbeigšanās vai ja tā nav bērna interesēs, kā arī ja nav iespējams panākt mierizlīgumu, tiesai, ja tas vajadzīgs pēc mediācijas, jāpieņem lēmums par to, kuram no vecākiem turpmāk piešķirt viena vecāka aizgādību pār bērnu.

Vecāki var arī noteikt, ka pēc laulības izbeigšanās aizgādība pār bērnu būtu jāsauglabā tikai vienam vecākam. Šādos gadījumos nav vajadzīga vienošanās par to, pie kura no vecākiem bērns galvenokārt uzturēsies. Tas attiecas ne tikai uz laulības izbeigšanos, bet arī uz gadījumiem, kad bērna vecāki ir laulībā, taču pastāvīgi dzīvo atsevišķi. Šādos gadījumos tiesa pieņem lēmumu tikai pēc viena vecāka pieprasījuma.

Iepriekš sniegtā informācija par aizgādību pēc vecāku laulības izbeigšanās attiecas arī uz gadījumiem, kad izbeidzas partnerattiecības. Tādējādi vecākiem, kuru bērns dzimis, viņiem neesot laulībā, tiesa var piešķirt kopīgu aizgādību, ja vairs nepastāv kopīga mājsaimniecība vai pat ja šāda mājsaimniecība nekad nav pastāvējusi, ar nosacījumu, ka ir noslēgta vienošanās par dzīvesvietu, kas ir bērna interesēs.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Sk. 4. jautājumu.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Vecāki var vērsties pie bērnu vai jauniešu aizsardzības dienestiem (ģimeņu konsultēšana) vai privātām organizācijām, lai saņemtu konsultācijas. Vecāki var izmantot arī mediāciju, pāru konsultācijas vai vecāku konsultācijas, kā arī izmantot citus konsultāciju pakalpojumus.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tikai Aizgādības tiesas (*Pflegschaftsgericht*) tiesnesis var oficiāli uzsākt un izspriest tiesvedību lietās, kas saistītas ar aizgādību un saskarsmes tiesībām. Ja bērna labklājība ir apdraudēta, par to jāinformē gan bērns, gan arī jauniešu aizsardzības dienesti. Ja bērnam draud tūlītējas briesmas, tiesneši var veikt atbilstīgus pasākumus, tostarp nopietnākajos gadījumos apturēt aizgādības tiesības.

Lēmumu par bērna uzturlīdzekļiem var pieņemt tikai pēc pieprasījuma, ko iesniedz bērna likumīgais pārstāvis vai persona, kura sasniegusi likumā noteikto vecumu un kurai ir tiesības uz uzturlīdzekļiem; šādu lēmumu tiesa nevar pieņemt pēc savas iniciatīvas. Bērna uzturlīdzekļi jāpieprasa bezstrīdus procedūras laikā (*Außerstreitverfahren*). Tas attiecas arī uz bērniem, kuri sasnieguši likumā noteikto vecumu. Par šo jautājumu ir atbildīgi tiesu izpildītāji (*Rechtspfleger*).

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Vecākam bez aizgādības tiesībām ir tiesības no personas ar aizgādības tiesībām savlaicīgi saņemt informāciju par būtiskiem jautājumiem saistībā ar bērnu un plānotajiem pasākumiem, kuru īstenošanai kopīgas aizgādības gadījumā vajadzīga kolektīva pārstāvība (Austrijas Civilt kodeksa 167. panta 2. un 3. punkts), kā arī tiesības sniegt piezīmes par saņemto informāciju (tiesības uz informāciju un tiesības paust viedokli). Piezīmes būtu jāņem vērā, ja paustās vēlmes labāk nodrošina bērna intereses. Šīs tiesības attiecas arī uz mazāk būtiskiem jautājumiem (izņemot ikdienas jautājumus), ja, neskatoties uz vecāka, kuram nav aizgādības tiesības, pausto vēlmi, šis vecāks regulāri netiekas ar bērnu, piemēram, ierobežojošu apstākļu dēļ vai, ja bērns no saskarsmes atsakās (Austrijas Civilt kodeksa 189. panta 3. punkts).

Ja vecāks, kuram ir aizgādības tiesības, pastāvīgi neievēro minētos pienākumus, tiesa pēc pieprasījuma var pieņemt atbilstīgus rīkojumus, un, ja ir apdraudēta bērna labklājība, tiesa šādus rīkojumus var pieņemt pēc savas iniciatīvas (Austrijas Civilt kodeksa 189. panta 4. punkts). Tiesa var, piemēram, pieņemt īpašus rīkojumus attiecībā uz vecāku, kurš nepilda pienākumus, vai var atļaut vecākam, kuram nav aizgādības tiesību, pašam iegūt informāciju no ārsta vai izglītības iestādes. Ja vecāka, kuram ir aizgādības tiesības, rīcība apdraud bērna labklājību, aizgādību var daļēji vai pilnībā apturēt saskaņā ar Austrijas Civilt kodeksa 181. pantu.

Tiesa var ierobežot vai pārtraukt tiesības uz informāciju un tiesības paust viedokli, ja minēto tiesību īstenošana būtiski apdraud bērna labklājību. Tas attiecas arī uz gadījumiem, kad attiecīgais vecāks šīs tiesības izmanto ļaunprātīgi vai tādā veidā, kas otram vecākam nav pieņemams. Minētās tiesības tiek pārtrauktas arī tad, ja vecāks bez pamatojuma atsakās no saziņas ar bērnu (Austrijas Civilt kodeksa 189. panta 2. punkts).

Aizgādību vienmēr īsteno tādā veidā, kas atbilst bērna interesēm. Nosakot bērna intereses, būtu jāņem vērā bērna personība un vajadzības, jo īpaši viņa talanti, spējas, vēlmes un attīstības potenciāls, kā arī vecāku dzīves apstākļi.

Visas personas, kurām ir aizgādības tiesības (vecāki, vecvecāki, audžuvecāki un citas personas), kā arī personas, kurām ir citas tiesības un pienākumi attiecībā uz bērnu (piemēram, saskarsmes tiesības), lai nodrošinātu bērna labklājību, atturas no rīcības, kas var apdraudēt bērna attiecības ar citām personām, kurām ir tiesības un pienākumi attiecībā uz bērnu, vai rīcības, kas var šādām personām apgrūtināt viņu pienākumu veikšanu (krietnas rīcības prasības [*Wohlverhaltensgebot*], Austrijas Civilt kodeksa 159. pants).

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Viena vecāka īstenošanas pārstāvības princips attiecas uz likumīgo pārstāvību, proti, katram no vecākiem ir tiesības un pienākums atsevišķi pārstāvēt bērnu. Tādējādi viena vecāka veikta tiesiskajai darbībai ir juridisks spēks arī tad, ja otrs vecāks tai nepiekrīt (Austrijas Civilt kodeksa 167. panta 1. punkts). Abu vecāku, kuri ir tiesīgi pārstāvēt bērnu, vienošanās ir vajadzīga tikai gadījumos, kas uzskaitīti Austrijas Civilt kodeksa 167. panta 2. punktā (piemēram, mainot bērna vārdu vai uzvārdu, izvēloties vai mainot bērna reliģiju, nododot bērnu ārpusģimenes aprūpē u. c.).

Otra vecāka, kurš ir tiesīgs pārstāvēt bērnu, piekrišana, kā arī tiesas piekrišana ir vajadzīga, ja bērnu pārstāv vai ja bērna vārdā dod piekrišanu tādu ar īpašumu saistītu jautājumu risināšanā, kas ir ārpus ikdienas saimniecības vešanas jautājumu loka (Austrijas Civilt kodeksa 167. panta 3. punkts). Cita starpā tie ir jautājumi, kas saistīti ar īpašuma atsavināšanu vai iekļāšanu, atteikšanos no mantojuma tiesībām, mantojuma beznosacījumu pieņemšanu un dāvinājumu ar apgrūtinājumu pieņemšanu.

Civilprocesā abiem vecākiem ir tiesības pašiem pārstāvēt bērnu. Ja vecāki nevar vienoties vai ja tiesa par bērna pārstāvi nav izraudzījusi vienu no viņiem vai trešo personu, par pārstāvi kļūst vecāks, kurš ir veicis pirmo procedūras posmu (*Verfahrenshandlung*) (Austrijas Civilt kodeksa 169. pants). Vecākiem jāievēro krietnas rīcības prasības (sk. 9. jautājumu).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērsas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Saskaņā ar Likuma par tiesu jurisdikciju (*Jurisdiktionsnorm – JN*) 109. pantu kompetentā tiesa ir tā rajona tiesa (*Bezirksgericht*), kur atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta vai, ja šādas pastāvīgas dzīvesvietas nav, tā rajona tiesa, kur atrodas bērna (faktiskā) dzīvesvieta. Ja bērns nedzīvo Austrijā, kompetentā tiesa ir tā rajona tiesa, kur atrodas likumīgā pārstāvja pastāvīgā dzīvesvieta. Ja likumīgais pārstāvis pastāvīgi nedzīvo Austrijā, kompetentā tiesa ir tā rajona tiesa, kur atrodas viena vecāka pastāvīgā dzīvesvieta; pārējos gadījumos kompetentā tiesa ir Vīnes Pilsētas rajona tiesa (*Bezirksgericht Innere Stadt Wien*). Pastāvīgā dzīvesvieta no (parastās) dzīvesvietas atšķiras ar to, ka pastāvīgā dzīvesvieta parasti ir dzīvesvieta, kurā persona dzīvo konkrētu ilgāku laika periodu (aptuveni sešus mēnešus).

Pieteikumu par viena vecāka aizgādības nodošanu vai daļību aizgādības īstenošanā var iesniegt rakstveidā, nosūtot to pa pastu vai iesniedzot personīgi rajona tiesā pieņemšanas laikā (*Amtstage*), kas noteikts vismaz vienu reizi nedēļā, parasti otrdienas rītā. Nav noteikta prasība, ka puses pārstāv jurists. Ja puses vēlas, lai tās pārstāv cita persona, šāds pārstāvis var būt tikai jurists (būtiska prasība attiecībā uz likumīgo pārstāvību [*relative Anwaltpflicht*], kas noteikta Likuma par bezstrīdus tiesvedību 101. panta 1. punktā).

Pieteikumā jāsniedz lietas izklāsts, jānorāda pieteikuma iesniedzēja un viņa pārstāvja vārds, uzvārds un adrese un, ja vajadzīgs, arī citu pušu vārds, uzvārds un adrese, ja pieteikuma iesniedzējam šī informācija ir zināma, un lietās par civilstāvokli pieteikumā jānorāda arī pušu dzimšanas dati un vieta, kā arī valstspiederība (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 10. panta 3. punkts).

Ja pieteikuma forma vai saturs nav pareizs vai ir nepilnīgs tādā veidā, ka tiek kavētas turpmākās procesuālās darbības, tiesa pirms pieteikuma noraidīšanas prasa veikt nepieciešamos labojumus (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 10. panta 4. punkts).

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Bezstrīdus procedūru piemēro turpmāk minētajos gadījumos saskaņā ar Likumu par bezstrīdus tiesvedību.

Atbilstīgi bērna interesēm tiesa piešķir vai aptur aizgādības tiesības un tiesības uz saskarsmi, jo īpaši lai nodrošinātu drošu saskarsmi un juridisko skaidrību, un atsevišķos gadījumos tiesa uz laiku piešķir vai pārtrauc aizgādības tiesības, īstenojot ārkārtas procedūru. Tas var būt nepieciešams jo īpaši pēc vecāku laulības vai kopīgas mājāsaimniecības pastāvēšanas izbeigšanās (Austrijas Civilt kodeksa 180. panta 1. punkta 1. apakšpunkts). Šāds lēmums ir saistošs un izpildāms konkrētā laikposmā, ja vien tiesa nelemj citādi.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Saskaņā ar Civilprocesa kodeksa (*Zivilprozessordnung — ZPO*) 63.–73. pantu juridisku palīdzību civilprocesā piešķir pēc pieprasījuma, ja pusei tiesvedības izmaksu segšana rada situāciju, ka tās iztikas līdzekļi nav pietiekami. Saskaņā ar Likuma par bezstrīdus tiesvedību 7. panta 1. punktu šie noteikumi atbilstīgi jāpiemēro bezstrīdus tiesvedībā (piemēram, tiesvedībā par bērna uzturlīdzekļiem).

Pietiekami iztikas līdzekļi vispārīgā nozīmē ir tāds iztikas līdzekļu līmenis, kas ir starp statistisko vidējo nodarbinātas personas ienākumu līmeni un minimālo iztikas līdzekļu līmeni. Tiek uzskatīts, ka iztikas līdzekļu pietiekamība ir apdraudēta, ja puse un tās ģimene, kam ir tiesības saņemt uzturlīdzekļus, nevar nodrošināt pat pieticīgus dzīves apstākļus, ņemot vērā visus izmantojamus aktīvus vai iespēju veidot uzkrājumus ilgākas tiesvedības laikā. Var tikt piešķirta arī daļēja juridiska palīdzība.

Juridiskās palīdzības piešķiršanu apstiprina tikai tad, ja paredzētā tiesiskā darbība vai aizsardzība nav acīmredzami nenozīmīga vai veltīga. Juridisko palīdzību var piešķirt gan fiziskām personām, gan juridiskām personām. Puses valstspiederībai nav nozīmes.

Juridiskā palīdzība jo īpaši ietver pagaidu atbrīvojumu no tiesas nodevām un maksājumiem lieciniekiem, ekspertiem un tulkiem, kā arī puses ceļa izdevumu segšanu, ja tai jāierodas personīgi. Ja tiesību akti paredz jurista īstenošanu pārstāvību (piemēram, strīdos par summu, kas pārsniedz 5000 EUR, vai tiesvedībā reģionālajās tiesās [*Landesgerichte*]) vai ja tas vajadzīgs, ņemot vērā lietas apstākļus, pusei uz laiku bez maksas tiek nodrošināta Austrijas jurista palīdzība. Jurists sniedz pusei juridisku konsultāciju pirms tiesvedības, lai strīdu atrisinātu ārpus tiesas ceļā.

Civilprocesa kodeksa 71. pants paredz, ka pusēm, kuras saņem juridisku palīdzību, var pieprasīt pilnībā vai daļēji atmaksāt summas, no kurām tās iepriekš tikušas uz laiku atbrīvotas un kuras tās vēl nav atmaksājušas. Turklāt puses maksā juristam, kurš norīkots to konsultēšanai, atbilstīgi noteiktajai likmei, ja un tiklīdz tās var veikt šādus maksājumus, neapdraudot savu iztikas līdzekļu pietiekamību. Trīs gadus pēc tiesvedības pabeigšanas atmaksas pienākumu vairs nevar piemērot. Lai pārbaudītu, vai ir izpildīti atmaksas nosacījumi, tiesa var prasīt pusei pienācīgā termiņā iesniegt jaunu aktīvu deklarāciju (*Vermögensbekenntnis*) kopā ar pamatotiem pierādījumiem.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Pirmās instances tiesas lēmumu par vecāku atbildību var pārsūdzēt (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 45. pants). Pārsūdzību iesniegšanas termiņš ir 14 dienas pēc lēmuma kopijas papīra formātā izsniegšanas (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 46. panta 1. punkts). Parasti pārsūdzības izskata otrās instances tiesa.

Atsevišķos gadījumos pārsūdzības par juridiskiem aspektiem (*Revisionsrekurs*) var iesniegt Augstākajā tiesā (*Oberster Gerichtshof*) attiecībā uz apelācijas tiesas (*Rekursgericht*) pieņemtu lēmumu apelācijas tiesvedības ietvaros (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 62. pants). Šādas pārsūdzības var iesniegt tikai tādā gadījumā, lai risinātu juridisku jautājumu, kam ir būtiska nozīme juridiskās integritātes, skaidrības vai virzības nodrošināšanai. Dažās lietās šādas pārsūdzības iesniegt nevar, un tās ir lietas, kas saistītas ar juridisko palīdzību, izmaksām un maksām. Pārsūdzību par juridiskiem jautājumiem iesniegšanas termiņš ir 14 dienas pēc lēmuma kopijas papīra formātā izsniegšanas (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 65. panta 1. punkts). Pārsūdzību paraksta jurists vai notārs (Likuma par bezstrīdus tiesvedību 65. panta 3. punkta 5. apakšpunkts).

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Likuma par bezstrīdus tiesvedību 110. panta 2. punkts paredz, ka lēmumus nevar izpildīt saskaņā ar Izpildes kodeksu (*Exekutionsordnung*). Likuma par bezstrīdus tiesvedību 79. panta 2. punkts paredz, ka tiesai pēc pieprasījuma vai pēc savas iniciatīvas jānorīko veikt atbilstīgus saistošus pasākumus. Šādi pasākumi cita starpā ir sankciju piemērošana, turēšana apcietinājumā uz laiku līdz vienam gadam, obligāti apmeklējumi, dokumentu, informācijas un kustamas manas pārbaudes un pilnvaroto iecelšana, kuri veic pamatotas darbības uz attiecīgās personas rēķina un risku. Spriedumi par saskarsmes tiesībām ir jāizpilda arī tad, ja vecāks, kurš nedzīvo kopējā mājāsaimniecībā ar bērnu, pret to iebilst. Tiesa spriedumus par aizgādību var izpildīt, izmantojot arī atbilstīgu tiešo ietekmi.

Likuma par bezstrīdus tiesvedību 110. panta 3. punkts paredz, ka tiesa pēc savas iniciatīvas var neveikt izpildi, ja un kamēr šāda izpilde apdraud bērna labklājību. Turklāt, ja tiesa izpilda spriedumus par aizgādību vai ja tiek izpildīti tiesas apstiprināti spriedumi, tiesa var prasīt palīdzību bērnu un jauniešu aizsardzības dienestiem vai Ģimenes tiesai, jo īpaši saistībā ar bērna pagaidu aprūpi, ja tas vajadzīgs, lai nodrošinātu bērna labklājību. Taču tikai tiesu iestādes var izmantot tiešu ietekmi, lai izpildītu tiesas spriedumus. Tās var prasīt palīdzību policijai.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Saskaņā ar Regulas “Brisele IIa” 21. pantu citu dalībvalstu lēmumus atzīst bez īpašas procedūras.

Lai izpildītu lēmumus par aizgādību, ir jāpiemēro īpaša procedūra citas valsts tiesas pieņemta lēmuma īstenošanai (*exequatur* procedūra; Regulas “Brisele IIa” 28. pants un turpmākie panti); dalībvalstis var reglamentēt procedūras aspektus saskaņā ar regulas 30. pantu. Austrijā attiecīgās procedūras aspektus reglamentē Likuma par bezstrīdus tiesvedību 112.-116. pants.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Pieprasījumi par citā dalībvalstī pieņemta aizgādības lēmuma neatzīšanu (Regulas “Brisele IIa” 21. panta 3. punkts), tāpat kā *exequatur* procedūra, ir tā rajona tiesas kompetencē, kur atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta, vai, ja šādas pastāvīgas dzīvesvietas nav, tā rajona tiesas kompetencē, kur atrodas bērna dzīvesvieta, uzturoties Austrijā. Ja bērns nedzīvo Austrijā, kompetentā tiesa ir tā rajona tiesa, kurā atrodas likumīgā pārstāvja pastāvīgā dzīvesvieta, vai, ja likumīgais pārstāvis nedzīvo Austrijā un ciktāl tas attiecas uz bērnu, tā rajona tiesa, kur atrodas viena vecāka pastāvīgā dzīvesvieta. Citos gadījumos kompetentā tiesa ir Vīnes Pilsētas rajona tiesa (Likuma par tiesu jurisdikciju 109.a pants saistībā ar šā likuma 109. pantu).

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Ja Austrijas tiesām ir jurisdikcija saskaņā ar Regulu “Brisele IIa” vai 1996. gada Hāgas Konvenciju par bērnu aizsardzību, tās primāri piemēro Austrijas tiesību aktus.

Lapa atjaunināta: 19/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietvertu vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Rumānija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku atbildības jēdziens ir ietverts Rumānijas Civilt kodeksā (*Codul Civil*). **Vecāku atbildība nozīmē** visas tiesības un pienākumus pret bērnu, gan bērnam piederošo mantu. Šādas tiesības un pienākumus solidāri pilda abi vecāki, un tos īsteno bērna labākajās interesēs. Vecāku atbildība pastāv līdz brīdim, kad bērns ir ieguvis pilnu tiesībspēju.

Vecāku tiesības un pienākumi (kuri ir paredzēti Civilt kodeksa 487.–499. pantā un Likumā Nr. 272/2004 (*Legea nr. 272/2004*) par bērnu tiesību aizsardzību un veicināšanu) pret bērnu ietver šādus elementus.

Tiesības un pienākums reģistrēt un saglabāt bērna personas datus. Bērnu reģistrē nekavējoties pēc dzimšanas un bērnam ir tiesības uz vārdu, uzvārdu un pilsonību. Vecāki izvēlas bērnam vārdu un uzvārdu.

Tiesības un pienākums audzināt bērnu. Vecākiem ir tiesības un pienākums audzināt bērnu, rūpēties par bērna veselību un fizisko, psiholoģisko un intelektuālo attīstību, izglītību, studijām un mācībām profesijas apguvei atbilstoši savai pārliecībai, īpašībām un bērna vajadzībām.

Tiesības un pienākums uzraudzīt bērnu.

Tiesības un pienākums atbalstīt bērnu. Vecākiem ir pienākums solidāri un atsevišķi materiāli nodrošināt savu nepilngadīgo bērnu. Vecākiem ir pienākums atbalstīt savu pilngadību sasniegušo bērnu līdz mācību pabeigšanas brīdim, ja bērns ir uzsācis studijas, taču ne ilgāk kā līdz 26 gadu vecuma sasniegšanai.

Tiesības īstenot noteiktus disciplināros pasākumus pret bērnu. Ir aizliegta noteikta rīcība, piemēram, miesas sodi, kas var nelabvēlīgi ietekmēt bērna fizisko, garīgo vai emocionālo stāvokli.

Tiesības pieprasīt bērna atgūšanu no citas personas, kurai uz bērnu nav nekādu tiesību.

Vecāku tiesības uz atkalapvienošanos ar savu bērnu. Šīs tiesības ir savstarpēji saistītas ar bērna tiesībām netikt nošķirtam no saviem vecākiem, izņemot ārkārtēju un īslaicīgu iemeslu dēļ (piemēram, nodošana aizbildnībā).

Vecāka tiesības uzturēt personisku saikni ar savu bērnu. Personiskas saiknes var uzturēt, piemēram, *šādi*: bērna apmeklēšana tā dzīvesvietā, bērna apmeklēšana skolā, brīvdienų pavadīšana kopā ar katru no vecākiem.

Tiesības noteikt bērna dzīvesvietu. Nepilngadīgs bērns dzīvo kopā ar saviem vecākiem. Ja vecāki nedzīvo kopā, vecāki savstarpēji vienojas par bērna dzīvesvietu. Ja vecāki nespēj vienoties, lēmumu pieņem Aizbildnības tiesa (*Instanța de tutelă*).

Tiesības sniegt piekrišanu, ja 16 gadu vecumu sasniedzis nepilngadīgs bērns vēlas saderināties vai stāties laulībā; tiesības sniegt piekrišanu bērna adoptēšanai.

Tiesības pārsūdzēt valsts iestāžu pieņemtos lēmumus attiecībā uz bērnu, vērsties valsts iestādēs ar iesniegumiem un prasībām savā un bērna vārdā.

Vecāku tiesības un pienākumi (kuri ir paredzēti Civilt kodeksa 500.–502. pantā) pret bērna mantu var ietvert šādus elementus.

Bērnām piederošās mantas apsaimniekošana. Vecākiem nav nekādu tiesību attiecībā uz bērnam piederošo mantu, tāpat kā bērnam nav nekādu tiesību uz vecākiem piederošo mantu, izņemot mantojuma tiesības un tiesības uzturēt šādu mantu labā stāvoklī. Vecākiem ir tiesības un pienākums apsaimniekot sava nepilngadīgā bērna mantu un pārstāvēt viņu civiltiesiskās darbībās vai sniegt piekrišanu šādu darbību veikšanai. Pēc 14 gadu vecuma sasniegšanas nepilngadīgais pats īsteno savas tiesības un pilda savus pienākumus, tomēr tam jāsaņem vecāku un Aizbildnības tiesas piekrišana, ja nepieciešams.

Tiesības un pienākums pārstāvēt nepilngadīgo civiltiesiskās darbībās vai sniegt piekrišanu šādu darbību veikšanai. Līdz 14 gadu vecumam bērnu civiltiesisko darbību veikšanā pārstāv vecāki, jo bērnam vēl nav pilnas tiesībspējas. No 14 līdz 18 gadu vecumam bērns pats īsteno savas tiesības un pilda savus pienākumus, tomēr tam ir nepieciešama iepriekšēja vecāku piekrišana, jo šajā vecumā bērnam ir ierobežota tiesībspēja.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Ja vecāki ir precējušies, vecāku tiesības un pienākumus īsteno un pilda solidāri abi vecāki (Civilt kodeksa 503. panta 1. daļa); pēc šķiršanās (Civilt kodeksa 397. pants) vecāku tiesības un pienākumus īsteno un pilda vecāks, kuram ir atzīta paternitāte/maternitāte, ja bērns ir dzimis ārļaulībā, vai abi vecāki, ja tie dzīvo kopīgā mājāsaimniecībā (Civilt kodeksa 505. panta 1. daļa).

(Šķirti) vecākiem nav solidāras vecāku atbildības, ja laulības šķiršanas gadījumā tiesa uzskata, ka bērna interesēs vecāku atbildība jāuzņemas tikai vienam no vecākiem (Civilt kodeksa 398. pants); tas attiecas arī uz laulības šķiršanu (Civilt kodeksa 305. panta 2. daļa), ja bērns ir dzimis ārļaulībā un vecāki nedzīvo kopīgā mājāsaimniecībā (Civilt kodeksa 505. panta 2. daļa).

Saskaņā ar Civilt kodeksa 507. pantu vecāku atbildību uzņemas viens no vecākiem, ja otrs vecāks ir miris, tam ir atņemtas vecāku tiesības, noteikts saskares aizliegums utt.

Vecāki daļēji uzņemas vecāku atbildību, ja attiecīgās tiesības un pienākumi ir nodoti trešai pusei vai aprūpes iestādei (Civilt kodeksa 399. pants).

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

14 gadu vecumu sasnieguša nepilngadīgā vecākiem ir vecāku tiesības un pienākumi tikai pret bērnu. Tiesības un pienākumi pret bērnam piederošo mantu ir bērna aizbildnim vai citai personai.

Aizbildnību pār nepilngadīgajiem nodibina, ja abi vecāki ir miruši, nav zināmi, tiem ir atņemtas vecāku tiesības vai tiem kā kriminālsods ir piemērota vecāku tiesību atņemšana, tiem ir piemērots tiesas noteikts saskares aizliegums, tie atrodas bezvēsts prombūtnē vai ir pasludināti par mirušiem, un ja tiesa nepilngadīgā interesēs lemj par adopcijas izbeigšanu, lai nodibinātu aizbildnību.

Aizbildnību nosaka, ja bērns ir zaudējis abu vecāku aprūpi pēc tam, kad abiem vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības.

Izņēmuma gadījumos Aizbildnības tiesa var lemt par bērna nodošanu radniekiem, citai ģimenei vai personai ar attiecīgo personu piekrišanu vai par ievietošanu aprūpes iestādē.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Būtībā pēc šķiršanās vecāku atbildība ir abiem vecākiem, vai arī tikai vienam no vecākiem pamatotu apsvērumu pastāvēšanas gadījumā neatkarīgi no bērna labākajām interesēm. Otrs vecāks saglabā tiesības kontrolēt, kā bērns tiek audzināts un izglītots, kā arī tiesības sniegt piekrišanu bērna adopcijai.

Izņēmuma gadījumos Aizbildnības tiesa var lemt par bērna nodošanu radniekiem, citai ģimenei vai personai ar tās piekrišanu vai par ievietošanu aprūpes iestādē. Minētās personas īsteno vecāku tiesības un pienākumus pret bērnu (Civilt kodeksa 399. pants).

Ja bērns ir dzimis ārļaulībā, taču ir atzīta abu vecāku paternitāte/maternitāte, vecāku atbildību solidāri un vienlīdzīgi uzņemas abi vecāki, ja vecāki dzīvo kopīgā mājāsaimniecībā. Ja ārļaulībā dzimuša bērna vecākiem nav kopīgas mājāsaimniecības, vecāku atbildību uzņemas tikai viens no vecākiem.

Šķiršanos ar laulāto piekrišanu var noformēt valsts notārs, arī ja viņiem ir laulība vai ārļaulībā dzimis vai adoptēts bērns, vai arī ja laulātie ir vienojušies par visiem aspektiem saistībā ar uzvārda lietojumu pēc šķiršanās, vecāku atbildības īstenošanu no abu vecāku puses, bērna dzīvesvietas noteikšanu pēc šķiršanās, veidu, kādā starp šķirtajiem vecākiem un katru bērnu tiks uzturētas personiskās saites, kā arī par to, kādu ar bērna audzināšanu, izglītošanu, studijām un mācībām profesijas ieguvei saistīto izmaksu daļu uzņemsies katrs no vecākiem. Ja sociālā apsekojuma atzinumā ir konstatēts, ka laulāto vienošanās par solidāru vecāku atbildības uzņemšanos vai bērna dzīvesvietas noteikšanu neatbilst bērna interesēm, valsts notārs noraida šķiršanās pieteikumu un aicina laulātos vērsties tiesā.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāki var vienoties par vecāku atbildības īstenošanu vai par bērna aizsardzībai veicamajiem pasākumiem ar Aizbildnības tiesas piekrišanu, ja tas ir bērna labākajās interesēs (Civilt kodeksa 506. pants).

Puses var jebkurā brīdī ierasties tiesā bez tiesas uzaicinājuma, lai lūgtu pušu darbības legalizējošu nolēmumu, ko pieņem ar tiesas spriedumu par piekrišanu. Tiesas spriedums par piekrišanu ir galīgs un izpildāms.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Pirms vērsšanās tiesā puses var izvēlēties risināt domstarpības mediācijas procesā. Uzsākot lietas izskatīšanu, tiesai ir pienākums informēt puses par mediācijas izmantošanas iespējām un priekšrocībām. Ja mediācijas procesa rezultātā izlīgums nav noslēgts, strīdu izšķir tiesa.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Skatīt atbildi uz 1. jautājumu.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Ja tiesa lemj, ka vecāku atbildība jāuzņemas tikai vienam no vecākiem, attiecīgais vecāks viens pats izlemj visus ar bērnu saistītos jautājumus. Otrs vecāks saglabā tiesības pārbaudīt, kā bērns tiek audzināts un izglītots, kā arī tiesības sniegt piekrišanu bērna adopcijai.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Abiem vecākiem ir solidāra un vienlīdzīga vecāku atbildība. Attiecībās ar citām labticīgām trešām pusēm, ja kāds no vecākiem pats veic ikdienas juridiskos pienākumus, īstenojot vecāku tiesības vai pildot vecāku pienākumus, uzskata, ka ir saņemta arī otra vecāka piekrišana.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērsas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Aizbildnības un ģimenes tiesas (*rajona tiesa vai – attiecīgā gadījumā – nepilngadīgo un ģimenes lietās specializējusies tiesa*) kompetencē esošos pieteikumus par aizsardzības noteikšanu personām izskata tiesa atbilstoši teritoriālajai piekritībai pēc personas, kurai jānosaka aizsardzība, pastāvīgās uzturēšanās vai dzīvesvietas atrašanās vietas (Civilprocesa kodeksa (*Codul de Procedură Civilă*) 94. pants).

Tiesa pēc prasītāja pastāvīgās uzturēšanās vietas ir kompetenta izskatīt prasības par paternitātes/maternitātes atzīšanu, savukārt tiesa, kuras jurisdikcijā uzturas prasītājs, ir kompetenta izskatīt mantiska rakstura prasības (tostarp attiecībā uz valsts pabalstiem par bērniem).

Prasības pieteikumam pievieno šādus dokumentus: nepilngadīga bērna dzimšanas apliecību, personu apliecinoša dokumenta kopiju, tiesas sprieduma par laulības šķiršanu kopiju, mediācijas vienošanos (ja tāda ir noslēgta) un jebkādu citus dokumentus, kuri var būt noderīgi lietas izšķiršanai. Par prasības pieteikumu nav jāmaksā valsts nodeva.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiesas priekšsēdētājs ar savu rīkojumu var noteikt pagaidu pasākumus visa šķiršanās procesa laikā (speciāla procedūra ar īsākiem izskatīšanas termiņiem), nosakot nepilngadīga bērna dzīvesvietu, vecāku pienākumu sniegt materiālu atbalstu, valsts pabalstu piedziņu par bērnu un ģimenes mājokļa izmantošanas kārtību (Civilprocesa kodeksa 919. pants).

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Juridisko palīdzību var pieprasīt saskaņā ar Izņēmuma rīkojumu Nr. 51/2008 (*Ordonanța de Urgență nr. 51/2008*) par valsts nodrošināto juridisko palīdzību civillietās, kas ir apstiprināts ar Likuma Nr. 193/2008 (*Legea nr. 193/2008*) grozījumiem un turpmākajiem grozījumiem.

Juridiskā palīdzība var ietvert atsevišķi vai kopā turpmāk minēto: advokāta pakalpojumu, eksperta, tulkotāja vai tulka pakalpojumu apmaksu, tiesu izpildītāja izdevumu apmaksu, atbrīvojumu no tiesas nodevām vai to atlaisti piešķiršanu, atšķirīgu apmaksas termiņu noteikšanu vai to atlikšanu.

Tiesības uz pilnu juridisko palīdzību ir personām, kuru mēneša ienākumi uz vienu ģimenes locekli pēdējo divu mēnešu laikā pirms prasības pieteikuma iesniegšanas bija mazāki par 300 RON. Ja ienākumi ir mazāki par 600 RON, juridiskās palīdzības izdevumus apmaksā 50 % apmērā. Tomēr minētie noteikumi neliedz lūgt juridisko palīdzību prasības pieteicējiem, kam ir labāks materiālais stāvoklis, ja vien šādi pieteicēji var pierādīt, ka nespēj apmaksāt tiesāšanās izdevumus atšķirīgu dzīves standartu pastāvīgās uzturēšanās vai dzīvesvietas valstī un valstī, kurā notiek prasības izskatīšana, dēļ.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Spriedumus lietās par vecāku atbildības īstenošanu (blakusprasība šķiršanās lietā vai pamatprasība) var pārsūdzēt tikai 30 dienu laikā pēc sprieduma pieņemšanas vai – ja tas ir tiesas spriedums par piekrišanu, ar ko apstiprina pušu vienošanos –, tikai pārskatīt tiesā.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērsas tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ja atbildētājs atsakās labprātīgi izpildīt savu pienākumu, prasītājs vērsas pie tiesu izpildītāja. Tiesu izpildītājs vērsas kompetentajā tiesā ar pieteikumu par prasības izpildes apstiprināšanu. Pieteikumu izskata slēgtā tiesas sēdē bez pušu pieaicināšanas.

Ja izpildes prasība ir apstiprināta, tiesu izpildītājs nosūta lēmumu un pavēsti vecākam vai personai, pie kuras nepilngadīgais atrodas, paziņojot datumu, kurā jāierodas kopā ar nepilngadīgo, lai nodotu to prasītājam, vai arī uzdod atļaut otram vecākam īstenot tā tiesības uz personiskām attiecībām ar nepilngadīgo.

Ja atbildētājs nepilda tam noteikto pienākumu, tiesu izpildītājs uzsāk piespiedu izpildi, piedaloties Sociālās palīdzības un bērnu aizsardzības ģenerāldirektorāta pārstāvim un, ja nepieciešams, psihologa un policijas darbinieku klātbūtnē. Nevienam nav atļauts iebiedēt nepilngadīgo vai izdarīt uz nepilngadīgo spiedienu, lai nodrošinātu izpildi.

Ja atbildētājs nepilda savu pienākumu, līdz izpildei piemēro tiesas noteiktu sodu un tiesu izpildītājs informē prokuroru, lai tas varētu uzsākt kriminālvajāšanu.

Ja nepilngadīgais atsakās no iepriekš minētā, izpildītājs nosūta oficiālu ziņojumu Sociālās palīdzības un bērnu aizsardzības ģenerāldirektorāta pārstāvim un kompetentā tiesa nosaka nepilngadīgajam pienākumu piedalīties konsultatīvajā programmā, kuras beigās savu atzinumu sagatavo psihologs. Ja nepilngadīgais pēc piespiedu izpildes atsākšanas atsakās pildīt pienākumu, prasītājs var vērsties tiesā ar pieteikumu par soda noteikšanu.

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Lēmumu par vecāku atbildību atzīst saskaņā ar Regulas (EK) Nr. 2201/2003 noteikumiem. Iesniegumu iesniedz tiesai pēc atbildētāja pastāvīgās uzturēšanās vietas vai dzīvesvietas Rumānijā. Lēmuma atzīšanu var pārsūdzēt kompetentajā teritoriālajā Apelācijas tiesā (*Curtea de Apel*) vai apstrīdēt, vērstoties ar iesniegumu par tiesas lēmuma pārskatīšanu Augstākajā kasācijas tiesā (*Înalta Curte de Casație și Justiție*).

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērsas, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Lai apstrīdētu lēmumu par vecāku atbildību atzīšanu, ieinteresētā persona var vērsties tiesā pēc atbildētāja pastāvīgās uzturēšanās vietas vai dzīvesvietas Rumānijā.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Civilkodeksa 2611. pantā ir noteikts, ka tiesību normas par vecāku atbildību un bērnu aizsardzību izriet no 1996. gada 19. oktobrī Hāgas Konvencijas par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kas ir ratificēta ar Likuma Nr. 361/2007.

Lapa atjaunināta: 31/10/2016

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Slovēnija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Vecāku vara ir tiesiskas attiecības, ko reglamentē **ģimenes tiesības**. Attiecības sākas līdz ar bērna piedzimšanu vai tad, kad tiek noteikta paternitāte un maternitāte. Slovēnijas tiesību sistēmā bērniem, kas piedzimuši neprecētiem vecākiem, ir tādas pašas tiesības un pienākumi kā bērniem, kas dzimuši precētiem vecākiem. Slovēnijas tiesībās ir pieņemta “pilnīgas adopcijas” sistēma, un tas nozīmē, ka attieksme pret adoptētajiem bērniem ir tāda pati kā pret bioloģiskajiem bērniem.

Juridiskais pamats ir nostiprināts **Slovēnijas Konstitūcijas (Ustava Republike Slovenije) 54. pantā**, kurā paredzēts, ka vecākiem ir tiesības un pienākums uzturēt, izglītot un audzināt savus bērnus. Šīs tiesības un pienākumus var atcelt vai ierobežot tikai tādu iemeslu dēļ, kas noteikti tiesību aktos nolūkā pasargāt bērna intereses. Bērniem, kas piedzimuši neprecētiem vecākiem, ir tādas pašas tiesības kā bērniem, kas dzimuši precētiem vecākiem.

Vecākiem ir tiesības un pienākums, veicot tiešu aprūpi un cita veida darbu un aktivitātes, nodrošināt sava bērna veiksmīgu fizisko un garīgo attīstību.

Vecākiem ir tiesības un pienākums aizsargāt bērna dzīvību, personisko attīstību, tiesības un intereses, kamēr viņš nav sasniedzis pilngadību, lai nodrošinātu bērna veselīgu izaugsmi un līdzsvarotu personisko attīstību, kā arī to, ka vēlāk viņš ir spējīgs dzīvot un strādāt patstāvīgi. **Vecāku tiesības** ietver šīs tiesības un pienākumus. (Laulību un ģimenes lietu likuma [Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih] 4. pants.)

Vecākiem ir jāaizsargā savu bērnu intereses visās darbībās un procedūrās, kas attiecas uz bērnu. Uzskata, ka vecāki rīkojas sava bērna interesēs, ja viņi apmierina bērna materiālās, emocionālās un psihosociālās vajadzības ar rīcību, kas atbilst pieņemamiem standartiem un ir nepieciešama, lai nodrošinātu viņu rūpes un atbildību par bērnu, pienācīgi ņemot vērā bērna raksturu un vēlmes. (Laulību un ģimenes lietu likuma 5.a pants.)

Vecākiem ir jānodrošina savam bērnam viņa veselīgai izaugsmei un līdzsvarotai personiskajai attīstībai nepieciešamie apstākļi un ir jāpalīdz attīstīt viņa spēju dzīvot un strādāt patstāvīgi. Viņiem savs bērns ir jāuztur un jāaudzina un jāaizsargā viņa veselība un dzīvība. Viņiem ir pienākums pēc iespējas nodrošināt, ka viņu bērns ir izglītots un profesionāli apmācīts atbilstoši bērna prasmēm, spējām un vēlmēm. Bērnam ir tiesības uz saskarsmi ar abiem vecākiem, un abiem vecākiem ir tiesības uz saskarsmi ar bērnu. (Laulību un ģimenes lietu likuma 102., 103. un 106. pants.)

Vecāku **juridiskā atbildība** par savu bērnu ir paredzēta Saistību kodeksa (*Obligacijski zakonik*) 142. pantā. Vecāki ir atbildīgi par kaitējumu, ko bērns, kurš ir jaunāks par septiņiem gadiem, nodara trešai personai, — neatkarīgi no vecāku vainas. Vecāki ir atbildīgi par kaitējumu, ko nepilngadīgs bērns, kurš ir vecāks par septiņiem gadiem, nodara trešai personai, izņemot gadījumus, kad viņi var pierādīt, ka tas nenotika viņu vainas dēļ.

Laulību un ģimenes lietu likuma 107. pantā ir sniegts regulējums attiecībā uz bērna **pārstāvību** viņa attiecībās ar apkārtējo pasauli. Nepilngadīgus bērnus pārstāv viņu vecāki. Ja kaut kas ir oficiāli jāpaziņo vai jāpiegādā nepilngadīgam bērnam vai bērns ir jāinformē par kaut ko, jebkurš no vecākiem var pieņemt piegādi. Ja vecāki nedzīvo kopā, to dara vecāks, pie kura bērns dzīvo. Ja bērna aprūpi un audzināšanu nodrošina abi vecāki, viņiem ir jāvienojas par bērna pastāvīgo dzīvesvietu un par to, kurš no viņiem saņems bērnam paredzēto korespondenci.

Bērna **īpašumu** līdz viņa pilngadībai **pārvalda** viņa vecāki, ievērojot bērna intereses. (Laulību un ģimenes lietu likuma 109. pants.)

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Vecāku tiesības īsteno gan tēvs, gan māte. (Laulību un ģimenes lietu likuma 4. pants.)

Vecāki īsteno savas vecāku tiesības, kopīgi vienojoties, saskaņā ar bērna interesēm. Ja vecāki nedzīvo kopā un viņiem nav kopīgas aizbildnības pār bērnu, lēmumus par jautājumiem, kuriem ir būtiska ietekme uz bērna attīstību, viņi pieņem abi kopā, vienojoties un saskaņā ar bērna interesēm. Vecāks, kuram ir aizbildnība pār bērnu, pieņem lēmumus par jautājumiem attiecībā uz bērna ikdienas dzīvi. Ja viens no vecākiem nevar īstenot savas vecāka tiesības, otrs vecāks īsteno vecāku tiesības viens pats. (Laulību un ģimenes lietu likuma 113. pants.)

Ja viens no vecākiem ir miris vai nav zināms, vai viņam ir atņemtas vecāku tiesības vai tiesības spēja, vecāku tiesības īsteno otrs vecāks. (Laulību un ģimenes lietu likuma 115. pants.)

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Bērna aprūpi var nodrošināt citas personas vai iestāde. Sociālā dienesta centrs (*Center za socialno delo*) var atņemt bērnu vecākiem un nodot viņu **citas personas** vai **iestādes** aizbildnībā, ja vecāki ir atstājuši novārtā bērna audzināšanu un aprūpi vai ja tas ir bērna interesēs kādu citu svarīgu iemeslu dēļ. (Laulību un ģimenes lietu likuma 120. pants.)

Sociālā dienesta centrs var ievietot bērnu **audžuģimenē**, ja viņam nav savas ģimenes vai ja viņš dažādu iemeslu dēļ nespēj dzīvot kopā ar saviem vecākiem, vai ja bērna fiziskā un garīgā attīstība ir apdraudēta vidē, kurā viņš dzīvo. (Laulības un ģimenes lietu likuma 157. pants.) Aprūpe audžuģimenē ir sīkāk reglamentēta Likumā par aprūpi audžuģimenē (*Zakon o izvajanju rejniške dejavnosti*).

Par bērnu var rūpēties **adoptētājs**. Bērnu drīkst adoptēt tikai tad, ja viņa vecāki nav zināmi, ja viņa vecāku dzīvesvieta nav bijusi zināma vienu gadu, ja viņa vecāki kompetentajai iestādei ir iesnieguši piekrišanu nodot bērnu adopcijai vai ja viņa vecāki ir miruši. (Laulību un ģimenes lietu likuma 141. pants.)

Nepilngadīgu bērnu, kuram nav vecāku vai kura vecāki nenodrošina bērna aprūpi, sociālā dienesta centrs nodod **aizbildņa** aprūpē. Nepilngadīga bērna aizbildnis ir atbildīgs par bērna aprūpi tāpat, it kā viņš būtu bērna vecāks. (Laulību un ģimenes lietu likuma 201. un 202. pants.)

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Vecākiem, kuri nedzīvo kopā vai plāno dzīvot atsevišķi, ir jāvienojas par abu kopīgo aizbildnību pār bērniem, ņemot vērā bērna intereses. Viņi var vienoties saglabāt vienādu aizbildnību pār saviem bērniem, nodot aizbildnības tiesības vienam no vecākiem vai savstarpēji sadalīt bērnus. Ja viņi nevar patstāvīgi vienoties par šo jautājumu, sociālā dienesta centra darbinieki palīdz viņiem to izdarīt. Ja vecāki nevar vienoties par aizbildnību pār bērniem pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, tiesa var pēc viena vai abu vecāku pieprasījuma piekrist, ka aizbildnības tiesības tiek piešķirtas vienam no vecākiem vai ka bērnus savstarpēji sadala starp vecākiem. Tāpat tiesa pēc savas iniciatīvas var izlemt, ka aizbildnība pār visiem vai dažiem bērniem ir jāuztic trešai personai. Pirms tiesa pieņem nolēmumu, tai ir pienākums noskaidrot, kāds ir sociālā dienesta centra viedoklis attiecībā uz bērna interesēm. Tāpat tiesa ņem vērā bērna viedokli, ja to pauž bērns pats vai persona, kurai bērns uzticas un kuru bērns ir pats izvēlējis, ja vien bērns ir spējīgs saprast šāda viedokļa nozīmi un sekas. (Laulību un ģimenes lietu likuma 105. pants.)

Ja tiesa anulē laulību, tā arī pieņem lēmumu par aizbildnību pār laulāto kopīgajiem bērniem, par bērnu uzturēšanu un par viņu saskarsmi ar attiecīgajiem vecākiem. (Laulību un ģimenes lietu likuma 78. pants.)

Ja vecāki nedzīvo kopā un viņiem nav kopīgas aizbildnības pār bērnu, lēmumus par jautājumiem, kuriem ir būtiska ietekme uz bērna attīstību, viņi pieņem abi kopā, vienojoties un saskaņā ar bērna interesēm. Vecāks, kuram ir aizbildnība pār bērnu, pieņem lēmumus par jautājumiem attiecībā uz bērna ikdienas dzīvi. (Laulību un ģimenes lietu likuma 113. pants.)

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecākiem, kuri nedzīvo kopā vai plāno dzīvot atsevišķi, ir jāvienojas par abu kopīgo aizbildnību pār bērniem, ņemot vērā bērna intereses. Ja vecāki vienojas par aizbildnību pār bērniem, viņi var ierosināt, lai tiesa par to pieņem lēmumu bezstrīdus procedūrā. Ja tiesa konstatē, ka minētā vienošanās nav bērna

interesēs, tā noraida šo ierosinājumu. Ja vecāki nevar patstāvīgi vienoties par šo jautājumu, sociālā dienesta centra darbinieki palīdz viņiem to izdarīt. Ja vecāki nevar panākt vienošanos pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, tiesa pieņem nolēmumu pēc viena vai abu vecāku pieprasījuma. (Laulību un ģimenes lietu likuma 105. pants.)

Vecāki, kuri nedzīvo kopā vai plāno dzīvot atsevišķi, vienojas par savu kopīgo bērnu uzturēšanu. Ja viņi nevar patstāvīgi vienoties par šo jautājumu, sociālā dienesta centra darbinieki palīdz viņiem to izdarīt. Ja vecāki nevar panākt vienošanos par savu kopīgo bērnu uzturēšanu pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, tiesa pieņem lēmumu pēc viena vai abu vecāku pieprasījuma. (Laulību un ģimenes lietu likuma 105.a pants.)

Bērnam ir tiesības uz saskarsmi ar abiem vecākiem, un abiem vecākiem ir tiesības uz saskarsmi ar bērnu. Šāda saskarsme primāri nodrošina, ka tiek ievērotas bērna intereses. Vecāks, pie kura bērns dzīvo un kuram ir aizbildnība pār bērnu, vai trešā persona, pie kuras bērns dzīvo, atturas no tādas rīcības, kas traucē vai liedz bērnam uzturēt saskarsmi ar otru vecāku vai viņa vecākiem, un cenšas veicināt bērnu ieņemt piemērotu attieksmi attiecībā uz saskarsmi ar otru vecāku vai viņa vecākiem. Vecākam, kuram ir saskarsme ar bērnu, ir jāatturas no tādas rīcības, kas traucē bērna aprūpei un audzināšanai. Ja vecāki vienojas par saskarsmi, viņi var ierosināt, lai tiesa par to pieņem lēmumu bezstrīdus procedūrā. Ja tiesa konstatē, ka minētā vienošanās nav bērna interesēs, tā noraida šo ierosinājumu. Ja vecāki nevar panākt vienošanos par saskarsmi pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, tiesa pieņem lēmumu pēc viena vai abu vecāku pieprasījuma. (Laulību un ģimenes lietu likuma 106.a pants.)

Bērnam ir tiesības arī uz saskarsmi ar citām personām, kuras ir radinieki un kurām ir ciešas personiskas saites ar bērnu, ja vien tas nav pretrunā bērna interesēm. Uzskata, ka šādas personas ir bērna vecvecāki, brāļi un māsas, pusbrāļi un pusmāsas, agrākie audžuvecāki un viena vai abu vecāku bijušais vai pašreizējais laulātais vai partneris ārpus laulības. Vienošanās par saskarsmi panāk bērna vecāki, bērns (ja viņi ir spējīgi izprast šādas vienošanās nozīmi) un personas, ar kurām bērnam ir personiska saikne. Ja viņi nevar patstāvīgi vienoties par šo jautājumu, sociālā dienesta centra darbinieki palīdz viņiem to izdarīt. Tam, kādā apmērā un veidā tiek uzturēta saskarsme, ir jābūt bērna interesēs. Ja bērna vecāki, bērns un personas, ar kurām bērnam ir personiska saikne, vienojas par saskarsmi, viņi var ierosināt, lai tiesa par to pieņem lēmumu bezstrīdus procedūrā. Ja tiesa konstatē, ka minētā vienošanās nav bērna interesēs, tā noraida šo ierosinājumu. Ja vienošanās nav iespējams panākt pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, lēmumu par saskarsmi pieņem tiesa. (Laulību un ģimenes lietu likuma 106.a pants.)

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ja vecāki nevar patstāvīgi vienoties, sociālā dienesta centra darbinieki palīdz viņiem to izdarīt. Ja vienošanās nav iespējams panākt pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, lēmumu par šo jautājumu pieņem tiesa.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesa var izlemt, ka vienam no vecākiem tiek piešķirta aizbildnība pār visiem bērniem vai ka bērni tiek sadalīti starp vecākiem. Tāpat tiesa pēc savas iniciatīvas var izlemt, ka aizbildnība pār visiem vai dažiem bērniem ir jāuztic trešai personai. (Laulību un ģimenes lietu likuma 105. pants.)

Tiesa pieņem lēmumu arī par bērna uzturlīdzekļiem un par saskarsmi. (Laulību un ģimenes lietu likuma 105.a, 106. un 106.a pants)

Pieņemot lēmumu par saskarsmi, tiesa galvenokārt vadās no bērna interesēm. Ierosinājums vai pieteikums lēmuma pieņemšanai par saskarsmi ir jāpapildina ar kompetentā sociālā dienesta centra izdotu pierādījumu, kurā norādīts, ka vecāki ir centušies ar centra darbinieku palīdzību vienoties par saskarsmi. Tiesa var atņemt vai ierobežot saskarsmes tiesības, ja tas ir nepieciešams, lai nodrošinātu bērna intereses. Saskarsme nav bērna interesēs, ja tā rada psiholoģisku spiedienu uz bērnu vai apdraud bērna fizisko vai garīgo attīstību. Tiesa var izlemt, ka saskarsmei ir jānotiek trešās personas uzraudzībā vai ka tā nedrīkst ietvert personisku kontaktu un saistību (t. i., tai ir jānotiek citādi), ja tas pretējā gadījumā nebūtu bērna interesēs. (Laulību un ģimenes lietu likuma 106. pants.)

Uzturlīdzekļus nosaka, ņemot vērā prasītāja vajadzības un tās personas materiālās un peļņas gūšanas spējas, kurai ir jāmaksā uzturlīdzekļi. Aprēķinot uzturlīdzekļus, kas pienākas bērnam, tiesai ir jārikojas bērna interesēs, nosakot tos piemērotā līmenī, lai nodrošinātu bērna sekmīgu fizisko un garīgo attīstību. (Laulību un ģimenes lietu likuma 129. un 129.a pants.)

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Ja vecāki nedzīvo kopā un viņiem nav kopīgas aizbildnības pār bērnu, lēmumus par jautājumiem, kuriem ir būtiska ietekme uz bērna attīstību, viņi pieņem abi kopā, vienojoties un saskaņā ar bērna interesēm. Ja viņi nevar patstāvīgi vienoties par šo jautājumu, sociālā dienesta centra darbinieki palīdz viņiem to izdarīt. Vecāks, kuram ir aizbildnība pār bērnu, pieņem lēmumus par jautājumiem attiecībā uz bērna ikdienas dzīvi. Ja vecāki nevar panākt vienošanos par jautājumiem, kas būtiski ietekmē bērna attīstību, pat ar sociālā dienesta centra darbinieku palīdzību, tiesa pieņem lēmumu bezstrīdus procedūrā pēc viena vai abu vecāku pieprasījuma. (Laulību un ģimenes lietu likuma 113. pants.)

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tas nozīmē, ka abi vecāki ir vienlīdz atbildīgi par bērna audzināšanu un attīstību un ka abiem ir jāturpina rūpēties par bērnu.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērtē ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Šādās lietās kompetence pēc būtības ir rajonu tiesām (*okrožna sodišča*). (Civilprocesa likuma [Zakon o pravdnem postupku] 32. pants.)

Vispārējā teritoriālā jurisdikcija ir tiesai, kuras piekritības teritorijā ir atbildētāja pastāvīgā dzīvesvieta. Ja tiesai Slovēnijā ir jurisdikcija tāpēc, ka atbildētājam ir pagaidu dzīvesvieta Slovēnijā, tad vispārējā teritoriālā jurisdikcija ir tiesai, kuras piekritības teritorijā ir atbildētāja pagaidu dzīvesvieta. Ja papildus pastāvīgai dzīvesvietai atbildētājam ir arī pagaidu dzīvesvieta citā pašvaldībā un ja faktisko apstākļu dēļ var pieņemt, ka atbildētājs turpinās tur dzīvot ilgāku laikposmu, tiesai, kuras piekritības teritorijā atbildētājam ir pagaidu dzīvesvieta, ir arī vispārējā teritoriālā jurisdikcija. (Civilprocesa likuma 47. pants.)

Ja strīdā par tiesiski noteiktiem uzturlīdzekļiem prasītājs ir persona, kas pieprasa uzturlīdzekļus, papildus vispārējās teritoriālās jurisdikcijas tiesai jurisdikcija ir tiesai, kuras piekritības teritorijā ir minētā prasītāja pastāvīgā vai pagaidu dzīvesvieta. Ja strīdā par tiesiski noteiktiem uzturlīdzekļiem ar starptautisku elementu jurisdikcija ir Slovēnijas tiesai, jo prasītājs ir bērns, kura pastāvīgā dzīvesvieta ir Slovēnijā, tad teritoriālā jurisdikcija ir tiesai, kuras piekritības teritorijā ir prasītāja pastāvīgā dzīvesvieta. Ja strīdā par tiesiski noteiktiem uzturlīdzekļiem jurisdikcija ir Slovēnijas tiesai, jo atbildētājam pieder īpašums Slovēnijā, no kura varētu maksāt uzturlīdzekļus, tad teritoriālā jurisdikcija ir tiesai, kuras piekritības teritorijā atrodas minētais īpašums. (Civilprocesa likuma 50. pants.)

Tiesvedības pusēm un citiem dalībniekiem prasības, pārsūdzības un citi pieteikumi ir jāiesniedz **slovēņu valodā vai tajā nacionālās kopienas valodā**, kuru oficiāli lieto tiesā. (Civilprocesa likuma 104. pants.)

Prasība ir jāietver konkrēts prasījums, kurā izklāstīts lietas galvenais priekšmets un blakus prasījumi, fakti, kas pamato prasītāja prasību, pierādījumi, kas pamato minētos faktus, kā arī cita informācija, kurai ir jābūt ietvertai visās prasībās (Civilprocesa likuma 180. pants).

Saskaņā ar likumu pieteikums ir prasība, atbilde uz prasību, tiesiskās aizsardzības līdzeklis un citi paziņojumi, ierosinājumi vai saziņa, kas iesniegti ārpus tiesvedības. Pieteikumiem ir jābūt saprotamiem, un tajos ir jāietver visa informācija, kas nepieciešama tiesas sēdē. Tajos jo īpaši ir jāietver šāda informācija: atsauce uz tiesu, attiecīgo pušu vārds, uzvārds un pastāvīgās vai pagaidu dzīvesvietas vai reģistrācijas vietas, to likumīgo pārstāvju vai pilnvarnieku vārds, uzvārds, kā arī strīda priekšmets un paziņojuma saturs. Pieteicējam ir jāparaksta šis pieteikums, izņemot gadījumus, kad tas nav iespējams pieteikuma

formāta dēļ. Par pieteicēja oriģinālo parakstu uzskata viņa ar roku rakstīto parakstu, kā arī drošu elektronisko parakstu, kas pārbaudīts, izmantojot kvalificētu sertifikātu. Ja paziņojumā ir ietverts pieprasījums, attiecīgajai pusei pieteikumā ir jānorāda fakti, uz kuriem pieteikums ir balstīts, un, ja nepieciešams, pierādījumi. (Civilprocesa likuma 105. pants.)

Tiesas nodevas ir jāmaksā tad, kad tiek iesniegta prasība. Tiesas nodevas ir jāsamaksā ne vēlāk kā termiņā, ko tiesa noteikusi tiesas nodevu maksājuma rīkojumā. (Civilprocesa likuma 105.a pants.)

Pieteikumi ir jāiesniedz **rakstiski**. Rakstisks pieteikums ir pieteikums, kas ir rakstīts rokrakstā vai drukāts un kuru pieteicējs ir parakstījis ar roku (uz pieteikuma fiziskā formātā), vai pieteikums elektroniskā formātā, kas parakstīts, izmantojot drošu elektronisko parakstu, kas pārbaudīts ar kvalificētu sertifikātu. Rakstisku pieteikumu iesniedz, nosūtot pa pastu, elektroniski, izmantojot komunikāciju tehnoloģiju, piegādājot tieši iestādē vai ar tādas personas starpniecību, kas profesionāli nodarbojas ar pieteikumu iesniegšanu (komerciāls pakalpojuma sniedzējs). Elektroniskos pieteikumus iesniedz elektroniski informācijas sistēmā. Informācijas sistēma automātiski apstiprina pieteicējam, ka pieteikums ir saņemts. Pieteikumus var arī iesniegt, aizpildot īpaši paredzētu vai citādi sagatavotu veidlapu. (Civilprocesa likuma 105.b pants.)

Ja ir paredzēts, ka pieteikumi būs jānogādā pretējai pusei, tiesā ir jāiesniedz tik daudz minēto pieteikumu **kopiju**, cik ir pieprasījuši tiesa un pretējā puse, un tādā formātā, kas ļauj tiesai tos nogādāt. Tas pats attiecas arī uz pielikumiem. Pieteikumus un to pielikumus, kas ir iesniegti elektroniski un ir nosūtīti pretējai pusei, nosūta vienā eksemplārā. Tiesa sagatavo tik daudz elektronisko eksemplāru vai fotokopiju, cik nepieciešams pretējai pusei. (Civilprocesa likuma 106. pants.) Pieteikumam pievienotie dokumenti var būt **oriģināli vai kopijas**. (Civilprocesa likuma 107. pants.)

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Rajona tiesa pieņem lēmumu civilprocesā, ja vien tiesību aktos nav noteikts, ka lēmums ir jāpieņem bezstrīdus procedūrā. Jautājumus, uz kuriem attiecas Laulību un ģimenes lietu likums, tiesa risina prioritārā kārtībā. (Laulību un ģimenes lietu likuma 10.a pants.)

Procesa gaitā strīdos, kas saistīti ar attiecībām starp vecākiem un bērniem, tiesa var pēc puses ierosinājuma vai pēc savas iniciatīvas noteikt pagaidu pasākumus (ar lēmumu par pagaidu noregulējumu) attiecībā ar šādiem jautājumiem: aizbildnība pār bērniem un uzturlīdzekļi, saskarsmes tiesību atņemšana vai ierobežošana, kādā veidā saskarsme notiek, Pagaidu pasākumus nosaka saskaņā ar kārtību, kas paredzēta Likumā par prasību izpildi un nodrošināšanu (*Zakon o izvršbi in zavarovanju*). (Civilprocesa likuma 411. pants.)

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Jā, var saņemt juridisko palīdzību, lai segtu procesa izmaksas. Par juridiskās palīdzības piešķiršanu lemj rajona tiesas priekšsēdētājs. (Likuma par juridisko palīdzību [*Zakon o pravdnem postopku*] 2. pants.)

Juridisko palīdzību var piešķirt juridiskajām konsultācijām, advokātu pakalpojumiem un citiem likumā paredzētajiem juridiskajiem pakalpojumiem, lai nodrošinātu visa veida tiesisko aizsardzību visās vispārējās jurisdikcijas un specializētajās tiesās Slovēnijā, Slovēnijas Konstitucionālajā tiesā (*Ustavno sodišče Republike Slovenije*) un visās tādās iestādēs un institūcijās un pie tādām personām Slovēnijā, kas ir kompetentas risināt ārpusvietas strīdus, kā arī nolūkā atcelt maksājumu par tiesvedības izmaksām. (Likuma par juridisko palīdzību 7. pants.)

Personas, kurām ir tiesības saņemt juridisko palīdzību saskaņā ar šo likumu, ir: 1) Slovēnijas pilsoņi; 2) ārvalstu pilsoņi, kuriem Slovēnijā ir pastāvīgā vai pagaidu dzīvesvieta, un personas, kurām nav pilsonības (bezvalstnieki) un kuras likumīgi uzturas Slovēnijā; 3) citi ārvalstu pilsoņi saskaņā ar savstarpīguma principu vai apstākļos un gadījumos, kas paredzēti Slovēnijai saistošos starptautiskos nolīgumos; 4) nevalstiskas organizācijas un biedrības, kas darbojas kā bezpeļņas organizācijas sabiedrības interesēs un ir reģistrētas attiecīgajā reģistrā saskaņā ar piemērojamajiem tiesību aktiem, — strīdos, kas saistīti ar darbību veikšanu sabiedrības interesēs vai ar nolūku, kādam tās ir nodibinātas; 5) citas personas, kurām tiesības saņemt juridisko palīdzību ir paredzētas saskaņā ar tiesību aktu vai Slovēnijai saistošu starptautisku nolīgumu. (Likuma par juridisko palīdzību 10. pants.)

Persona, kurai ir tiesības saņemt juridisko palīdzību, var lūgt juridisko palīdzību jebkurā procesa posmā. Pieņemot lēmumu par juridiskās palīdzības pieprasījumiem, noskaidro pieteicēja finanšu stāvokli un citus likumā noteiktos apstākļus. (Likuma par juridisko palīdzību 11. pants.)

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, kompetence pieņemt lēmumus par pārsūdzībām pret rajonu tiesas pieņemtu lēmumu par vecāku varu ir augstākajai tiesai (*višje sodišče*). (Civilprocesa likuma 35. pants.) Apelācijas sūdzību var iesniegt tiesā, kas pieņēma spriedumu pirmajā instancē, iesniedzot tik daudz eksemplāru, cik ir nepieciešams tiesai un pretējai pusei. (Civilprocesa likuma 342. pants.)

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Izpildes procesus regulē Likums par prasību izpildi un nodrošināšanu. Ja vien likumā nav noteikts citādi, jurisdikcija pēc būtības, lai atļautu izpildi, ir vietējai tiesai (*okrajno sodišče*). (Likuma par prasību izpildi un nodrošināšanu 5. pants.)

Tiesa, kurai ir teritoriālā jurisdikcija pieņemt lēmumu par ierosinājumu izpildīt tiesas lēmumu par aizbildnību pār bērnu un par pašu izpildi, ir tiesa, kuras piekritības teritorijā atrodas tās personas pastāvīgā vai pagaidu dzīvesvieta, kurai ir piešķirtas aizbildnības tiesības, vai tiesa, kuras piekritības teritorijā atrodas tās personas pastāvīgā vai pagaidu dzīvesvieta, pret kuru ir iesniegts izpildes pieteikums. Teritoriālā jurisdikcija par tiešo izpildi ir arī tiesai, kuras piekritības teritorijā atrodas bērns. (Likuma par prasību izpildi un nodrošināšanu 238.a pants.)

Saskaņā ar izpildu dokumentu pienākumu nodot bērnu nosaka personai, uz kuru attiecas izpildes instruments, personai, no kuras būs atkarīga bērna nodošana, un personai, pie kuras bērns atrodas izpildu dokumenta izdošanas laikā. Tiesa izpildu dokumentā norāda, ka pienākums nodot bērnu ir spēkā arī pret jebkuru citu personu, ar kuru bērns ir kopā izpildes īstenošanas laikā. (Likuma par prasību izpildi un nodrošināšanu 238.c pants.)

Ņemot vērā visus lietās apstākļus un nolūkā pasargāt bērna intereses, tiesa lemj, vai izpildīt lēmumu par aizbildnību pār bērnu, piemērojot naudas sodu personai, uz kuru attiecas izpildu dokuments, vai izņemot bērnu un nogādājot viņu personai, kurai ir uzticēta aizbildnība pār bērnu. (Likuma par prasību izpildi un nodrošināšanu 238.č pants.)

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Tiesas lēmumu par vecāku varu atzīst un izpilda saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003. Tiesa piemēro bezstrīdus procedūru saskaņā ar Likumu par bezstrīdus civilprocesu (*Zakon o nepravdnem postopku*).

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Visas rajona tiesas ir kompetentas izskatīt pieprasījumus par izpildāmības pasludināšanu.

Tiesa, kas ir kompetenta izskatīt tiesas procesus pret tiesas lēmumu, ar ko tiek paziņota izpildāmība, ir tā tiesa, kas pasludinājusi tiesas lēmumu par izpildāmu.

Tiesa piemēro bezstrīdus procedūru saskaņā ar Likumu par bezstrīdus civilprocesu.

[Rajona tiesu saraksts \(244 Kb\)](#) (244 Kb) [sl](#)

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Saskaņā ar Likumu par starptautiskajām privāttiesībām un procesu (*Zakon o mednarodnem zasebnem pravu in postopku*) attiecības starp vecākiem un bērniem izskata saskaņā ar tās valsts tiesību aktiem, kuras valstspiederīgie viņi ir. Ja vecāki un bērni ir dažādu valstu valstspiederīgie, piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā viņiem visiem ir pastāvīgā dzīvesvieta. Ja vecāki un bērni ir dažādu valstu valstspiederīgie un viņu pastāvīgās dzīvesvietas nav vienā un tajā pašā valstī, piemēro tās valsts tiesību aktus, kuras valstspiederīgais ir bērns (42. pants).

Lapa atjaunināta: 09/08/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Lūdzu, ņemiet vērā, ka šai lapai nesen tika atjaunināta oriģinālvalodas [sk](#)

versija. Mūsu tulkoņi pašlaik gatavo versiju valodā, kuru esat izvēlēties.

Jau ir pieejami tulkojumi šādās valodās.

Vecāku atbildība - Slovākija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Saskaņā ar Slovākijas Ģimenes tiesību likumu (Likums Nr. 36/2005 par ģimeni un par izmaiņām dažos tiesību aktos un to grozījumiem) un judikatūru, vecāku atbildība (t. i., vecāku tiesības un pienākumi – aizgādība) jo īpaši ietver rūpes par bērnu, bērna īpašuma uzturēšanu, pārstāvību un pārvaldīšanu.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Abi vecāki kopīgi īsteno vecāku tiesības un pienākumus pret bērnu, neatkarīgi no tā, vai bērns ir dzimis laulībā vai ārpuslaulībā, vai vecāki dzīvo kopā vai nedzīvo (ir precējušies, dzīvo atšķirti vai šķītrušies).

Tiesa nopietnos gadījumos vienam no vecākiem var atņemt vecāku tiesības un pienākumus (vai ierobežot tos), atbilstoši Ģimenes tiesību likuma 38. panta 4. punktā noteiktajam.

Nepilngadīga vecāka, kas vecāks par 16 gadiem, gadījumā tiesa, ievērojot Ģimenes tiesību likuma 29. pantā izklāstītos nosacījumus, var atzīt vecāku tiesības un pienākumus attiecībā uz nepilngadīga bērna personīgo aprūpi.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Jā. Ja abi nepilngadīga bērna vecāki nav rīcībspējīgi, viņiem ir atņemtas vecāku tiesības un pienākumi, vai viņi ir miruši, tiesai ir jāieceļ aizbildnis, kurš personīgi audzina nepilngadīgo bērnu, pārstāv viņu un pārvalda bērna īpašumu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Tiesai jālemj par vecāku tiesību un pienākumu sadali un īstenošanu (pat tad, ja abi vecāki kopīgi turpina īstenot vecāku tiesības un pienākumus) vai arī tā var apstiprināt vienošanos starp vecākiem.

Saskaņā ar Ģimenes tiesību likuma 36. panta 1. punktu nepilngadīga bērna vecāki, kas dzīvo atšķirti, jebkurā laikā var vienoties par kārtību, kā īstenot vecāku tiesības un pienākumus. Ja vecāki nepanāk vienošanos, tiesa var noteikt, kā īstenojamas viņu tiesības un pienākumi, pat tad, ja neviens pieteikums šajā sakarā nav saņemts; jo īpaši tiesai jāizlemj, kuram no vecākiem ir piešķirama nepilngadīgā bērna aizgādība (*osobná starostlivosť* – personīgā aprūpe). 24., 25. un 26. punkta noteikumus *piemēro mutatis mutandis*.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vecāku vienošanās attiecībā uz viņu vecāku tiesībām un pienākumiem jāapstiprina tiesai.

6 Kādi ir alternatīvie konfliktu ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Ārpustiesas strīdu atrisināšana ir iespējama, izmantojot mediāciju saskaņā ar Likumu Nr. 420/2004 par mediāciju. Šis tiesību akts attiecas arī uz strīdiem, kas izriet no attiecībām, ko reglamentē ģimenes tiesības. Mediācija ir ārpustiesas procedūra, kurā attiecīgās personas izmanto mediatora palīdzību, lai atrisinātu strīdu, kas izriet no līgumiskām vai citām tiesiskām attiecībām. Jebkura šādi panākta vienošanās par starpniecību ir jānoformē rakstveidā, un tā ir saistoša procedūrā iesaistītajām pusēm.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Principā tiesa var pieņemt jebkādu lēmumu, izņemot lēmumu, ar kuru vienam no vecākiem piešķir vienpersonisku aizgādību (personīgo aprūpi). Tikai tad, ja vienam no vecākiem ir atņemtas vecāku tiesības un pienākumi, otram no vecākiem tiek piešķirta vienpersoniska aizgādība pār bērnu. Tomēr praksē tiesa izlemj, kuram no vecākiem jāuzņemas bērna personīgā aprūpe, kuram jāpārstāv bērns un jāpārvalda viņa īpašums. Tiesa arī izlems, kā tas vecāks, kuram nav piešķirta aizgādība pār bērnu, var veikt savu ieguldījumu bērna uzturēšanā, un tiesa apstiprinās vecāku vienošanos par uzturlīdzekļiem.

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Termins "vecāku atbildība" Slovākijas ģimenes tiesību kontekstā nav viegli tulkojams. Slovākijas ģimenes tiesības atzīst terminu "vecāku tiesības un pienākumi", tos abi vecāki vienmēr īsteno kopīgi (tāpēc nekad nevar būt "vienpersoniska aizgādība", izņemot, ja otrs vecāks ir miris, zaudējis rīcībspēju vai viņam ir atņemtas vecāku tiesības un pienākumi). Būtu jāizšķir iepriekš minētie gadījumi no tādu uzdevumu uzticēšanas, kas saistīti ar bērna "personīgo aprūpi". Ja bērna personīgā aprūpe tiek piešķirta vienam no vecākiem, tas bez otra vecāka piekrišanas var pieņemt lēmumus par visiem ikdienas jautājumiem, kas attiecas uz bērna ikdienas dzīvi; bet visiem svarīgākajiem jautājumiem saistībā ar vecāku tiesību un pienākumu īstenošanu (bērna īpašuma pārvaldīšana, bērna pārcelšanās uz ārvalstīm, pilsonība, piekrišana veselības aprūpei, sagatavošanās nākotnes profesijai) nepieciešama otra vecāka piekrišana. Ja vecāki nespēj vienoties par lēmumu, tiesa izšķir jautājumu pēc viena vecāka iesnieguma.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Tiesa var noteikt, ka bērna personīgā aprūpe abiem vecākiem jāīsteno pārmaiņus (t. i., kopīga aizgādība), ja tie abi ir piemēroti bērna audzināšanai un ir ieinteresēti bērna personīgajā aprūpē, un ja šī kārtība ir bērna interesēs, lai labāk apmierinātu viņa vai viņas vajadzības. Ja vismaz viens no vecākiem piekrīt kopīgai bērna personīgai aprūpei, tiesai ir pienākums noskaidrot, vai kopīga bērna personīga aprūpe ir bērna interesēs.

Skatīt visas iepriekšējās atbildes, jo īpaši atbildi uz 8. jautājumu.

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērtē ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Tā rajona tiesa, kuras teritorijā dzīvo nepilngadīgs bērns, ir kompetentā tiesa pieteikuma iesniegšanai attiecībā uz vecāku tiesībām un pienākumiem. Nav jāievēro nekādas formalitātes un nav jāpievieno nekādi dokumenti, jo šī ir procedūra, kuru tiesa var uzsākt pēc savas iniciatīvas. Dokumentu iesniegšana ir atkarīga no pieteikuma saturā; parasti ir nepieciešama bērna dzimšanas apliecība.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Tiek veikta vienkāršota un mazāk formāla procedūra. Ir iespēja izsniegt pagaidu rīkojumu, kas tiek pieņemts steidzamības kārtā.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Par visām procedūrām attiecībā uz vienošanos par vecāku tiesībām un pienākumiem tiesas nodeva nav jāmaksā. Juridiskās palīdzības sistēma Slovākijā šobrīd paredz tikai atbrīvošanu no tiesas izdevumu samaksas un pārstāvja nodrošināšanu bez maksas. Tā kā tiesvedība par vecāku tiesībām un pienākumiem notiek bezstrīdus kārtībā, ir ļoti maz cilvēku, kas izvēlas advokāta pārstāvību. Tomēr, ja persona atbilst juridiskajiem nosacījumiem attiecībā uz

personas atbrīvojumu no tiesas nodevām, tiesa var pēc saviem ieskatiem piešķirt pārstāvi bez maksas, tostarp advokātu, ja tā uzskata, ka pārstāvība ir nepieciešama, lai aizsargātu puses intereses.

Visu pušu lūgumus piešķirt advokātu, ja puses atbilst nosacījumiem par atbrīvojumu no tiesas nodevām, tiesa novirza Juridiskās palīdzības centram. Tiesa iesaka pusēm šo iespēju. Tiesa var pilnībā vai daļēji atbrīvot puses no tiesas nodevām, ja to pamato pušu apstākļi, un ja šāda rīcība nebūtu patvaļīga vai acīmredzami nesekmīga tiesību īstenošana vai tiesvedības traucēšana. Ja vien tiesa nelemj citādi, atbrīvojums attiecas uz visu tiesvedību un tam ir atpakaļejošs spēks. Tomēr visas nodevas, kas samaksātas pirms lēmuma par atbrīvojumu no nodevām izdošanas, netiek atmaksātas.

Juridiskās palīdzības centrs sniedz juridisko palīdzību un garantē drošības sistēmu fiziskām personām, kuras savu ekonomisko apstākļu dēļ nespēj izmantot juridiskos pakalpojumus savu tiesību īstenošanai un aizsardzībai. Sniegtās juridiskās palīdzības apjomu reglamentē Likums Nr. 327/2005 par juridiskās palīdzības sniegšanu personām nelabvēlīgos ekonomiskos apstākļos.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Jā, ir iespējams pārsūdzēt lēmumu par vecāku tiesībām un pienākumiem.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Iesniegumu par lēmuma izpildi iesniedz ar vispārējā tiesā. Lēmuma izpildes procedūru reglamentē likums Nr. 99/1963 – Civilprocesa kodekss.

Piemēro regulāras izpildes procedūras (tiesas izpilde), izņemot lēmumu izpildi par personīgo aprūpi (ja bērns jāatgriež vecākiem, kam saskaņā ar lēmumu ir personīgās aprūpes tiesības). Šādos gadījumos procedūra ir stingrāka (naudas sodi un iespējama policijas vai citas kompetentas tiesībaizsardzības iestādes iesaistīšana).

15 Kas man jā dara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Tiesas lēmumus par vecāku tiesībām un pienākumiem, ko izdevusi tiesa citā dalībvalstī, Slovērijas Republika atzīst bez kādas īpašas procedūras, saskaņā ar Padomes Regulu (EK) Nr. 2201/2003 (2003. gada 27. novembris) par jurisdikciju un spriedumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību (21. panta 1. punktu), t. i., bez nepieciešamības lēmumu pasludināt par izpildāmu.

Tomēr ieinteresētā puse var pieprasīt lēmumu par vecāku tiesību un pienākumu īstenošanu, kas izdots citā dalībvalstī, atzīt par izpildāmu, un tad piemērojama regulas III nodaļas 2. iedaļā minētā procedūra.

Pieteikumi tiek iesniegti apgabaltiesā, kuras piekritības apgabalā bērns dzīvo, vai, ja bērns tur pastāvīgi nedzīvo – tiesā, kuras piekritības apgabalā bērns šobrīd dzīvo, un, ja tādas nav, tad kompetentā tiesa ir Bratislavas I rajona tiesa.

Pieteikumam lēmuma atzīšanai vai paziņošanai par lēmuma izpildāmību pievieno lēmuma kopiju par vecāku tiesībām un pienākumiem, kas atbilst prasībām attiecībā uz pierādījumu par to autentiskumu, un pievieno dokumentu, kas apliecina lēmumu, ko pēc ieinteresētās personas lūguma izsniegusi attiecīgā izcelsmes tiesa, t. i., tiesa, kas izdevusi lēmumu par vecāku tiesībām un pienākumiem.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Apelācijas sūdzības iesniedzamas tajā rajona tiesā, kas izsniegusi sākotnējo lēmumu, bet apelācijas sūdzību izskata apgabaltiesa. Apelācijas sūdzības par lēmumu atzīšanu par vecāku tiesībām un pienākumiem tiek apstrādātas un izskatītas saskaņā ar Civilprocesa kodeksu.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Slovērijas tiesas pieņem nolēmumus tiesvedībā par vecāku tiesībām un pienākumiem, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta ir Slovērijas Republikā. Ja bērns nedzīvo Slovērijas Republikā, bet šeit atrodas viņa pastāvīgā dzīvesvieta, vai ja viņa vecāki nedzīvo Slovērijas Republikā vai ir dažādu valstu pilsoņi, piemēro Slovērijas tiesību aktu noteikumus saskaņā ar Hāgas konvenciju par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem (atsauces Nr. 344/2002) (Konvencijas III nodaļa).

Likums Nr. 97/1963 par starptautiskajām privāttiesībām un procesuālajām tiesībām nosaka, ka attiecības starp vecākiem un bērniem, tostarp vecāku tiesību un pienākumu īstenošanas uzsākšanu vai pārtraukšanu, regulē bērna pastāvīgās dzīvesvietas valsts tiesību akti. Izņēmuma gadījumos tiesa var ņemt vērā citas valsts tiesību aktus, ja tai ir ievērojama saikne ar šo izskatāmo jautājumu, un, ja tas ir nepieciešams, lai aizsargātu bērnu vai viņa īpašumu. Vecāku tiesības un pienākumi, kas rodas bērna sākotnējās pastāvīgās dzīvesvietas valstī, paliek spēkā arī tad, ja bērna pastāvīgā dzīvesvieta mainās. Ja kādam no vecākiem nav nevienas no vecāku tiesībām un pienākumiem, ko atzīst saskaņā ar Slovērijas tiesību aktiem, minētās tiesības un pienākumus sāk īstenot tad, kad bērns sāk pastāvīgi dzīvot Slovērijas Republikā. Vecāku tiesību un pienākumu īstenošanu reglamentē tās valsts tiesību akti, kurā atrodas bērna pastāvīgā dzīvesvieta.

Likuma par starptautiskajām privāttiesībām un procesuālajām tiesībām noteikumus piemēro tikai tad, ja nav noslēgta starptautiska vienošanās, vai ja esošajā starptautiskajā līgumā nav ietverti tiesību aktu kolīziju normas piemērojamo tiesību aktu noteikšanai.

Papildus 1996. gada Hāgas konvencijai Slovērijas Republikai ir saistoši vairāki divpusējie nolīgumi, kuros ir ietverti noteikumi par piemērojamiem tiesību aktiem, un tiesvedībā par vecāku tiesībām un pienākumiem šie noteikumi prevalē pār Likuma par starptautiskajām privāttiesībām un procesuālajām tiesībām noteikumiem. Attiecīgie nolīgumi ir šādi:

ar Bulgāriju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Bulgārijas Tautas Republiku par juridisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējuma civilajās, ģimenes un krimināllietās (Sofija, 1976. gada 25. novembris, dekrēts Nr. 3/1978);

ar Horvātiju, Slovēniju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Dienvidslāvijas Sociālistisko Federatīvo Republiku par tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Belgrada, 1964. gada 20. janvāris, dekrēts Nr. 207/1964);

ar Ungāriju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Ungārijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Bratislava, 1989. gada 28. marts, atsauces Nr. 63/1990);

ar Poliju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Polijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Varšava, 1987. gada 21. decembris, dekrēts Nr. 42/1989);

ar Rumāniju: Nolīgums starp Čehoslovākijas Sociālistisko Republiku un Rumānijas Tautas Republiku par tiesisko palīdzību un tiesisko attiecību regulējumu civilajās, ģimenes un krimināllietās (Prāga, 1958. gada 25. oktobris, dekrēts Nr. 31/1959).

Lapa atjaunināta: 14/01/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviešanas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.

Vecāku atbildība - Zviedrija

1 Kāda ir juridiskā termina „vecāku atbildība” praktiskā nozīme? Kādas tiesības un pienākumus personai uzliek vecāku atbildība?

Jēdziens “vecāku atbildība” cita starpā aptver tiesības un pienākumus saistībā ar bērna paša un viņa mantas aprūpi un ietver jautājumus, kas saistīti ar aizgādību pār bērnu, bērna dzīvesvietu, saskarsmi ar bērnu un aizbildnību.

Aizgādība attiecas uz juridisko atbildību par bērnu kā fizisku personu. Personai, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir tiesības un pienākums pieņemt lēmumus personiskos jautājumos saistībā ar šo bērnu, piemēram, par to, kur bērns dzīvo un kuru skolu apmeklē. Persona, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir atbildīga par to, lai tiktu ievērotas šā bērna vajadzības attiecībā uz viņa aprūpi, drošību un labu audzināšanu. Personai, kurai ir uzticēta bērna aizgādība, ir pienākums arī nodrošināt, lai šis bērns saņemtu nepieciešamo uzraudzību, ņemot vērā viņa vecumu, attīstību un citus apstākļus, turklāt ir jāuzrauga, vai šis bērns saņem apmierinošu atbalstu un izglītību. Bērnam augot un attīstoties, personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir arvien vairāk jāņem vērā bērna personiskais viedoklis un vēlmes.

2 Kam parasti tiek piešķirta vecāku atbildība par bērnu?

Parasti personas, kurām ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir šā bērna vecāki vai viens no vecākiem. Ja bērna vecāki ir precējušies viens ar otru bērna piedzimšanas laikā, viņiem automātiski ir uzticēta kopīga aizgādība pār bērnu. Ja vecāki apprecas vēlāk, viņi laulību rezultātā automātiski kļūst par kopīgiem aizgādniekiem. Ja bērna vecāki nav precējušies viens ar otru bērna piedzimšanas laikā, aizgādība pār bērnu ir uzticēta mātei. Taču vecāki var vienkārši iegūt kopīgas aizgādības tiesības, veicot reģistrāciju. Arī tēvs var vērsties tiesā, lai iegūtu kopīgas aizgādības tiesības vai atsevišķas aizgādības tiesības pār bērnu.

3 Vai vecāku vietā var iecelt citu personu, ja vecāki nespēj vai nevēlas uzņemties vecāku atbildību par savu bērnu?

Noteiktos gadījumos aizgādības tiesības pār bērnu no bērna vecākiem vai viena no viņiem var nodot īpaši ieceltam aizbildnim. Šāda veida nodošana var kļūt būtiska, ja vecāks ir atzīts par vainīgu bērna ļaunprātīgā izmantošanā vai nevēlēšanās pret bērnu vai citādi nenodrošina bērna aprūpi tā, ka rada pastāvīgu risku bērna veselībai vai attīstībai. nodošana var būt piemērots līdzeklis arī gadījumos, ja vienam vai abiem vecākiem ir pastāvīgi aizliegts īstenot aizgādību pār bērnu.

4 Kā tiek risināts jautājums par vecāku turpmāko atbildību, ja vecāku laulība tiek šķirta vai ja vecāki vairs nedzīvo kopā?

Ja vecāku laulība tiek šķirta, kopīgā aizgādība turpinās un tiesai par to nav jāpieņem atsevišķs lēmums laulības šķiršanas kontekstā. Ja kāds no vecākiem vēlas, lai tiktu mainīti aizgādības nosacījumi, viņiem ir jāpieprasa, lai kopīgā aizgādība tiktu atcelta.

Ja kāds no vecākiem vēlas aizgādības nosacījumu maiņu, aizgādības jautājumu var atrisināt tiesā. Ja vecāki vienojas par izmaiņām, viņi var atrisināt šo jautājumu, noslēdzot vienošanos bez tiesas iesaistīšanās. Lai šāda vienošanās būtu spēkā, tā ir jāapstiprina sociālā dienesta komitejai (*socialnāmd*). Tas pats attiecas uz jautājumiem par to, ar kuru no vecākiem bērnam ir jādzīvo kopā un kā ir jāorganizē bērna saskarsme ar otru vecāku.

5 Ja vecāki noslēdz vienošanos par vecāku atbildību, kādas formalitātes ir jāievēro, lai šī vienošanās būtu juridiski saistoša?

Vienošanās ir jānoformē rakstiski, un abiem vecākiem tā ir jāparaksta. Turklāt tā ir jāapstiprina sociālā dienesta komitejai pašvaldībā, kurā ir reģistrēts bērns.

6 Kādi ir alternatīvie konflikta ārpustiesas risināšanas līdzekļi, ja vecāki nevar vienoties par vecāku atbildības jautājumu?

Pašvaldībai ir pienākums ar sociālā dienesta komitejas starpniecību piedāvāt vecākiem profesionālas mediācijas pakalpojumu nolūkā panākt vienošanos jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi. Mediācija ir brīvprātīga. Tāpēc ir nepieciešams, lai abi vecāki kopīgi lūgtu veikt mediāciju. Ja vecāki var vienoties jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, viņi var parakstīt vienošanos, kurai — pēc tam, kad to būs apstiprinājis sociālā dienesta komiteja, — būs tāds pats spēks kā tiesas lēmumam.

Ja vecāki vērsas tiesā, tiesa var noteikt, ka viņiem ir jāvērsas sociālā dienesta komitejā, lai saņemtu mediācijas pakalpojumu, ja vien šāda mediācija iepriekš jau nav veikta un ja tiesa uzskata, ka pastāv apstākļi, kas ļautu panākt saskaņotu risinājumu. Ja vecāki ir saņēmuši mediācijas pakalpojumu, bet vienošanos nav panākuši, arī tiesa var iecelt kādu personu mediācijas veikšanai starp vecākiem. Tiesai ir vispārējs pienākums censties panākt saskaņotu risinājumu lietās par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi.

7 Kādus jautājumus attiecībā uz bērnu var izlemt tiesnesis, ja vecāki iesniedz lietu tiesā?

Tiesa var lemt par:

aizgādību (atsevišķu vai kopīgu),

bērna dzīvesvietu (pie kura no vecākiem bērnam ir jādzīvo; vai bērnam pamīšus ir jādzīvo ar katru no vecākiem) un saskarsmi (bērna tiesībām sazināties ar vecāku, ar kuru viņš/viņa nedzīvo kopā).

8 Ja tiesa nolemj nodot bērnu viena vecāka atsevišķā aizgādībā, vai tas nozīmē, ka viens no vecākiem var izlemt visus jautājumus attiecībā uz bērnu, iepriekš nekonsultējoties ar otru vecāku?

Vecākam, kuram ir uzticēta atsevišķa aizgādība pār bērnu, ir tiesības vienam pašam pieņemt lēmumus par personiska rakstura jautājumiem saistībā ar bērnu. Personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, nav jākonsultējas ar otru vecāku un nav jāsaņem otra vecāka piekrišana šādos jautājumos. Taču bērnam ir tiesības sazināties ar otru vecāku un personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir pienākums nodrošināt minētās tiesības. Turklāt personai, kurai ir uzticēta aizgādība pār bērnu, ir pienākums sniegt informāciju otram vecākam, lai sekmētu saskarsmi ar bērnu.

9 Ja tiesa nolemj nodot bērnu abu vecāku kopējā aizgādībā, ko tas nozīmē praktiski?

Kopīga aizgādība nozīmē, ka vecākiem ir kopīgi jāpieņem lēmumi par personiska rakstura jautājumiem, kas attiecas uz bērnu. Būtībā vecākiem ir jāvienojas par visiem jautājumiem, kas saistīti ar bērnu. Tomēr strīdus par jautājumiem, kas saistīti ar saskarsmi un bērna dzīvesvietu, var izšķirt tiesa (sk. iepriekš).

10 Kurā tiesā vai iestādē ir jāvērsas ar iesniegumu par vecāku atbildību? Kādas formalitātes ir jāievēro un kādi dokumenti jāpievieno iesniegumam?

Jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi, vecāks var vērsties ar prasību rajona tiesā (*tingsrätt*) pēc bērna domicila. Ja nav kompetentās rajona tiesas, jurisdikcija ir Stokholmas Rajona tiesai (*Stockholms tingsrätt*). Jautājumos, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, var risināt arī laulības šķiršanas procesā.

Pavēstes pieprasījums ir jānoformē rakstiski, un pieteicējam vai tā pārstāvim tas ir jāparaksta personiski. Pieteikumā ir jānorāda informācija par attiecīgajām pusēm, konkrēts prasījums (t. i., kādu jautājumu tiesai lūdz izskatīt), prasības pamatinformācija, informācija par izmantotajiem pierādījumiem un kādā nolūkā katrs pierādījums ir paredzēts, kā arī informācija par apstākļiem, kas nosaka to, ka jurisdikcija ir konkrētajai tiesai. Rakstiski pierādījumi, uz kuriem puse balstās, ir jāiesniedz līdz ar pieteikumu.

11 Kāda kārtība ir jāievēro šajos gadījumos? Vai ir iespējams lietu risināt paātrinātā kārtībā?

Lietas par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi ir nediskrecionāras.

Kopumā lietas par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi ir jāizskata nekavējoties. Tiesa var pieņemt pagaidu lēmumu par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi. Pagaidu lēmums var būt, piemēram, par to, kur bērnam ir jādzīvo strīda izšķiršanas laikā, un šis lēmums ir piemērojams, kamēr tiesa nav pieņēmusi lēmumu, kas ir ieguvis juridisku spēku.

Lai arī nav īpašas oficiālas procedūras, kā var paātrināt tādu jautājumu izskatīšanu, kas saistīti ar aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi, katrā lietā atsevišķi veic steidzamības novērtējumu.

12 Vai ir iespējams saņemt juridisku palīdzību, lai segtu tiesas izdevumus?

Vispārējais noteikums lietās par aizgādību, dzīvesvietu un saskarsmi paredz, ka katra puse sedz savus tiesāšanās izdevumus.

Ja ir izpildīti noteikti nosacījumi, var piešķirt juridisko palīdzību.

13 Vai lēmumu par vecāku atbildību ir iespējams pārsūdzēt?

Rajona tiesas spriedumu vai lēmumu par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi var pārsūdzēt apelācijas tiesā (*hovrätt*). Taču, lai apelācijas tiesa izskatītu apelācijas sūdzību, vispirms ir jāsaņem pārsūdzības atļauja.

Apelācijas tiesas spriedumu vai lēmumu var pārsūdzēt Augstākajā tiesā (*Högsta domstolen*). Lai Augstākā tiesa izskatītu apelācijas sūdzību, ir jāsaņem pārsūdzības atļauja.

14 Dažos gadījumos varbūt ir jāvērtē tiesā vai citā iestādē, lai panāktu, ka lēmums par vecāku atbildību tiek izpildīts. Kāda kārtība ir jāievēro šādos gadījumos?

Ir iespējams panākt spriedumu, lēmumu vai vienošanos par aizgādību, dzīvesvietu vai saskarsmi izpildi. Izpildi pieprasa rajona tiesā pēc bērna domicila. Ja nav kompetentās tiesas, izpildes lietu izskata Stokholmas Rajona tiesa.

Rajona tiesa var pieņemt lēmumus par dažādiem pasākumiem. Pirmkārt, tiesa parasti centīsies panākt, lai bērns tiktu nodots brīvprātīgi. Ja tas nav iespējams, tiesa var galu galā izlemt, ar kādiem nosacījumiem tiek piespriests naudas sods vai bērns ir jāatgūst. Naudas soda piespriešana ar nosacījumiem nozīmē, ka personai, kura rūpējas par bērnu, tiek piedraudēts uzlikt lielu naudas sodu, ja viņš vai viņa nenodos bērnu. Bērna atgūšana ir ļoti neparasts pasākums, kuru nosaka tikai tad, ja situāciju nav iespējams atrisināt citādi, kā arī lai novērstu iespēju, ka bērnam tiek nodarīts nopietns kaitējums. Šā pasākuma ietvaros policija atgūst bērnu un nodod viņu personai, kurai ir aizbildnības tiesības.

15 Kas man jādara, lai panāktu, ka šajā dalībvalstī tiek atzīts un izpildīts lēmums par vecāku atbildību, ko ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa?

Noteiktos gadījumos piemēro regulu "Brisele II". Zviedrijā pieteikumus izpildāmības deklarāciju saņemšanai iesniedz Svea Apelācijas tiesā (*Svea hovrätt*).

Citos gadījumos — valstīs, kas ir pievienojušās Eiropas 1980. gada konvencijai un Hāgas 1996. gada konvencijai, — piemēro minētās konvencijas. Saskaņā ar Eiropas 1980. gada konvenciju izpildāmības pieteikumus iesniedz rajona tiesā pēc bērna domicila. Saskaņā ar Hāgas 1996. gada konvenciju izpildāmības pieteikumus iesniedz Svea Apelācijas tiesā.

16 Kurā šīs dalībvalsts tiesā ir jāvērtē, lai apstrīdētu lēmuma atzīšanu par vecāku atbildību, ja lēmumu ir pieņēmusi citas dalībvalsts tiesa? Kāda procedūra ir piemērojama šādos gadījumos?

Noteikumi, ar kuriem regulē šo jautājumu, ir doti regulā "Brisele II".

Gadījumos, kad rodas minētais jautājums, var celt arī iebildumus par to, ka lēmums nav piemērojams vai nav izpildāms.

17 Kādus tiesību aktus piemēro tiesa, izskatot lietu par vecāku atbildību, ja bērns vai lietā iesaistītās puses nedzīvo šajā dalībvalstī vai ja tiem ir dažādas valstspiederības?

Principā piemēro tās valsts tiesību aktus, kurā bērnam ir domicils.

Lapa atjaunināta: 24/07/2019

Šīs lapas versiju savā valodā uztur attiecīgais Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkla kontaktpunkts. Tulkojumu veic Eiropas Komisijas dienestā. Varbūtējās izmaiņas, ko oriģinālā ieviesušas kompetentās valsts iestādes, iespējams, nav atspoguļotas tulkojumos. Ne Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls, ne Eiropas Komisija neuzņemas nekādu atbildību par šajā dokumentā ietverto vai minēto informāciju vai datiem. Lūdzam skatīt juridisko paziņojumu, lai iepazītos ar autortiesību noteikumiem, ko piemēro dalībvalstī, kas ir atbildīga par šo lapu.